

Ентоні Берджес

МЕХАНІЧНИЙ АДЕЛЬСОН

Це видання здійснено за підтримки
Британської Ради в Україні.

Ми створюємо можливості.

www.britishcouncil.org.ua

Е Н Т О Н І   Б Е Р Д Н Е С

МЕХАНІЧНИЙ АД ЕЛЬ СИН

Львів
Кальварія

ББК 84.4 ВЕЛ-44
Б-48

Ентоні Берджес
Механічний апельсин

Роман

З англійської переклав Олександр Буценко

Перекладено за виданням:

ANTHONY BURGESS

A CLOCKWORK ORANGE

Penguin Books (Penguin Classics),

London, England

ISBN 0-14-118260-1

© the Estate of Anthony Burgess

Translation rights arranged with **Artellus Limited**, London, UK

Після появи однойменного фільму відомого американського режисера Стенлі Кубріка, «Механічний апельсин» Ентоні Берджеса став світовим бестселером. Іронічний Берджес так прокоментував цю подію: «Тривалий час, протягом довгих років ця книжка не належала до бестселерів, але невідворотно стала моїм найвідомішим твором, і це мене дратує. З-поміж інших тридцяти книжок, які я написав, переважно знають тільки цю одну».

Появу у творі російськомовного сленгу пояснювали тим, що роман писався у добу холодної війни, коли посилилась радянська пропаганда. Та дивним парадоксом виглядає те, що саме цей жаргон сьогодні озвучує вулиці незалежної України.

У художньому оформленні книжки використані роботи художника
Кирила Проценка

Усі права застережені. Відтворення або передача будь-якої частини цього видання у будь-якій формі і будь-яким способом категорично заборонені без письмової згоди ТОВ «Кальварія»

ISBN 966-663-104-0

© Anthony Burgess, 1962
© Олександр Буценко,
український переклад, 2003
© Костя Сачек, дизайн, 2003
© «Кальварія», 2003

ЧАСТИНА ПЕРША

То

(1)

що ж далі, га?

Ми, тобто я, Алекс, і три мої кенти — Піт, Джорджі й Дим (цей справді-таки був дурний, як дим), сиділи в молочному барі «Корова», напружуючи ізвіліни, чим би його заповнити вечір і оту лайняву зимову холодну мерзоту (добре хоч без дощу). Бар «Корова» був молочно-плюсовим местом; ви, братва, мабуть, уже й забули, що воно таке, оті места, адже світ міняється дуже бистро, і всі про все забувають миттю, а газет однаково ніхто не читає. Так от, у тому барі продавали молоко — і плюс до нього. Дозволу на продаж спиртного вони не мали, але закон тоді ще не забороняв нові речі, отож вони додавали скільки завгодно всякої дряні у звичайнісіньке молоко: ви могли пити його з «колесами», «хімією», «дуром» чи таким іншим, хапати кайф і чверть години споглядати на кінчику свого лівого черевика господа Бога з його небесним військом і всіма святими, аж поки яскраві спалахи осявали ваш мозг. Або ж пити молоко з «бритвочками», як ми це називали; воно заводило вас

і підштовхувало трохи попаскудити, наче зіграти в очко. Саме таке молочко ми й хлебтали того вечора, що оце з нього я починаю свою оповідь.

Кишені в нас були напхані деньгами, тож заради бабок зовсім не обов'язково було долбать у завулку старого хрена й дивитися, як він спливає в калюжі кров'ю, поки ми рахуємо здобич і ділимо її на чотирьох; або видєливать жорстокі штуки з тремтячою сивою ципою, влаштовуючи погромчік у крамниці, а тоді линяти, хапаючись із смехом за животики. Але, як то кажуть, гроші — не головне.

Ми, всі четверо, одягалися за останньою модою. В ті часи це означало носити вузюсінькі «дудочки» з нашитою на матню «формочкою для желе», як ми це називали — латкою, що оберігала штани й правила воднораз за таку собі прикрасу, яку можна було чьотко розрізнити при певному освітленні. Я мав «формочку» у вигляді павука, Піт — у вигляді «краба» (себто, долоні), Джорджі — дуже химерну, у вигляді квітки, а сердега Дим мав жлобську латку у вигляді блазенського ліца (тобто, пики). Він узагалі не відзначався кмітливістю й був «найдимніший» з усіх нас чотирьох, справжній тобі Хома невірний. Ми носили також короткі куртки без вилог, але з величезними накладними плечами — насмішка над статурними бовдурами. А на шию, братва, ми пов'язували хустинки брудно-білого кольору, які нагадували картофельное піуре з подобою візерунка, що його лишає виделка. Ми мали не надто довгі чуприни й були взуті в тупоносі, моцніє, як для бійки, черевики.

— То що ж далі, га?

Біля стійки сиділи рядком три дєвочкі, але ж нас, мальчіков, було четверо, і ми дотримувалися правила: один за всіх, усі за одного. Ті мочалки також були прикинуті як треба — одна у фіолетовій, друга в зеленій, третя в оранжєвій перуці, що коштували тим фраєркам щонайменше три-чотиритижневого заробітку, а розкраску всі мали «бойову» (обведєні

глазкі й густо намазюкані ротікі). Дівчата були в довгих і прямих чорних сукнях, а на грудях кожна носила невеличкий блискучий значок із хлопчастим ім'ям — типу Джо, Майк чи такою іншою фігньою. Мабуть, то були мальчікі, з якими мочалки встигли переспать до чотирнадцяти років. Вони все позирали в наш бік, і мені вже кортіло закомандувати нам трьом (краечком ротіка, ясна річ) вийти й трохи розважитися сексом, покинувши Дима, якому досить було купити «палітру» білої рідини, цього разу з «хімією», але то не відповідало б правилам гри. Дим був огидно потворний, як і його ім'я, одначе настоящій, залізний боєць і добре бився ногами.

— То що ж далі, га?

Человек, що сидів поряд зі мною на довгій ворсистій канапі, яка тяглася вздовж стін, вже «приїхав». Він вибалушив глаза й белькотів: «Туманні праці Аристотеля, викидаючи цикламен, набувають достатньої форфікуляції...» Атож, він уже «відчалив», «став на вуха» — мені той стан був знайомий, я його, як і всі ми, не раз зазнавав на собі, але тепер вирішив, що це — вещь для боягуза, братва. Ти ковтав собі молоко, а тоді розлягавсь, і тебе поглинала мисль, що все навколо спогади. Ти все чьотко бачив — столи, стереоколонки, лампи, мочалок і мальчіков, одначе все воно було як та вещь, що ніби й реальна, але насправді не існує. Ти був загіпнотизований носакком свого черевика чи туфлі, а то й нігтем, і почувався так, наче тебе схопили за барки, мов кошенья, й почали трясти і трясли доти, доки витрушували все до решти. Ти втрачав і тіло, й ім'я, і душу, але тебе ніщо не обходило, бо ти з нетерпінням чекав одного: коли твій черевик чи ніготь стане жовтим, а тоді ще жовтішим, і ще. Кінець кінцем лампи вибухали, наче атомні бомби, а носак черевика, ніготь або й брудна пляма на холоші оберталися у велике-превелике место, більше від Всесвіту, і ти саме збирався стати перед господом Богом, коли все раптом уривалось.

Ти повертався назад з перекошеною коробочкой і скімлив: «Ой-ой-ой!» Певна річ, це був великий кайф, але ж і велике боягузтво. Адже ми живемо на землі не заради того, щоб тільки доторкнутися до Бога. Це лише висмоктує з чоловіка всю його силу й дух.

— То що ж далі, га?

Ввімкнули стерео, і виникло враження, ніби голос співачки-чувачки перелетає з одного кутка бару в інший, здіймається до стелі, знову падає на підлогу, кидається від стіни до стіни. Берті Ласкі прохрипіла стару пісеньку «Ти стираєш з мене фарбу». Одна з трьох цип біля стойки — та, що в зеленій перуці, почала надувати й утягувати під «музон», як вони називали те виття, своє черевце. Я нарешті відчув укол від «бритвочок» у старому доброму молоці й тепер був ладен зіграти в очко. Тож дзявкнув по-собачому:

— Гайда! Гайда! Гайда! — І зацідив кулаком свого сусіда, який усе ще щось белькотів. Я заліпив йому в «локатор», тобто у вухо, одначе він тільки байдуже провадив далі:

— Телефонні причандали, тю-тю-тю і рубаду-бадуб.

Згодом, коли він прийде до тями, йому, безперечно, болітиме забите місце.

— Куди гайда? — спитав Джорджі.

— Та так, пройдемось, братва, позиримо, що трапиться по дорозі.

Отож ми випхалися в глупу зимову ночку, спустилися бульваром Марганіти, повернули на Бусбайавеню і там знайшли те, чого шукали, — крохотне посміховисько для початку. Це був схожий на шкільного вчителя тремтливий старпбор в окулярах, який хапав ротом холодне нічне повітря. Під пахвою він ніс книжки, в руці тримав чорну парасольку і вийшов з-за рогу, де було публічне біблію, що до нього в ті дні піпли майже не ходили. Загалом, коли сутеніло, в місті рідко можна було

зустріти типового обивателя, бо лягавих поменшало, але вистачало бешкетних мальчиків, тож схожий на вчителя человек був єдиним перехожим. Ми ввічливо подрулілі до нього, і я сказав:

— Перепрошую, друже.

Коли він завважив, як ми четверо спокійно, ввічливо й усміхнено підходимо до нього, то трохи здрейфив, одначе голосно, як учитель, і намагаючись приховати іспуг, відповів:

— Так, прошу. Що вам завгодно?

— Бачу, у вас під пахвою книжки, друже, — провадив далі я. — В наш час зустріти людину, що й досі полюбляє читати, приємна несподіванка.

— Он як? — здивувався він і аж затремтів. — Розумію.

Він подивився на кожного з нас по черзі й побачив, що стоїть посеред гурту веселих, ввічливих хлопців.

— Так, — підтвердив я. — Я б із всличезним інтересом подивився, з вапного дозволу, на книжки, які ви оце тримаєте під пахвою. Над усе на світі люблю гарну чисту книжку, братику.

— Чисту? — перепитав він. — Чисту?

Цієї миті Піт видернул у нього три книжки й бистро роздав їх нам. Кожен із нас, окрім прищелепкуватого Дима, одержав по книжці. У мене в руках опинилась «Елементарна кристалографія». Я розгорнув її і зауважив:

— Чарівно, високий клас!.. А це що таке? — раптом перелякано вигукнув я. — Яке брудне ругательство, соромно навіть дивитись! Ти розчарував мене, братику, такого я від тебе не сподівався.

— Але ж... — спробував заперечити учило. — Але ж, але ж...

— А тут, — підхопив Джорджі, — на мою думку, вже справжня бридота! Одне ругательство починається на «х», а друге — на «п». — Він тримав у руках книжку під назвою «Чудо сніжинки».

— Еге ж, — і собі докинув недоумкуватий Дим, що саме посмотрел через Пітове плече і, як завжди, передав куті меду. — Ондечки розповідається про те, що він із нею зробив, ще й намальовано. То ти, — просичав він, — просто старий розбещений крутій!

— І це в твої роки, друже!.. — дорікнув я і став роздирати книжку, яку тримав у руках.

Решта заходилися робити те саме зі своїми книжками. Дим із Пітом циматували «Ромбоедричні системи».

— Постривайте! — закричав древній учило-мучило. — Це ж не мої книжки, це власність муніципалітету! Справжнє неподобство! Вандалізм! — І ще щось в етом роде. Він навіть спробував був відібрати в нас книжки. Зворушлива сцена!

— Ет, то ти заслуговуєш, щоб тебе провчили, братику, зауважив я.

Та «Кристалографія» мала дуже міцну оправу, старовинну, виготовлену за тих часів, коли вещи робили ще навічно, і розірвати її було дуже важко. Тоді я почав видирати сторінки й жбурляти їх жменями, наче величезні сніжинки, на старпюра, який усе волав, і ренгта нас зробили те саме — Димчик ще й ударив, як той блазень, у закаблуки.

— Ось тобі! — примовляв Піт. — Кукурудзяні пластівці для сраного читача паскудних книжок!

— Ах ти ж гидка розваліна! — лайнувся я, і ми взялися за старого.

Піт схопив його за лани, Джорджі розтяг йому пальцем, мов гачком, пасть, а Дим витяг звідти штучні зуби — верхню й нижню щелепи. Він шпурнув ті щелепи на асфальт, а я став товкти їх черевиком. Але вони виявились надто міцні — з нової, класной пластмаси. Старий хрен щось типу забулькотів:

— Буль, вуль, муль!..

Тоді Джорджі відпустив його губкі й виляском приклався кулаком до беззубої пасті, звідки почувся

стогін і хлюпнула кров — клас. Далі ми роздягли небораку, стягли з нього верхню одяжку, лишивши його в довгих трусах (старінних — Дим із смехом навіть нахилився, щоб краще їх роздивитись). Насамкінець Піт легенько двигонув учила по макітрі, і ми відпустили його з Богом. Він поплентався геть, заточуючись, хоч піхнули його не дуже, ох-ох-охаючи й не розуміючи, ні де він, ні що з ним. А ми, поглузувавши, почали вивертати його кишені — Дим у цей час пританцьовував з чорною парасолькою. А втім, пожитись було майже нічим. Кілька доісторичних листів, ще 60-го року, з «моїм любим» і такою іншою чепухой, кільце для ключів і престарая авторучка, з якої протікало чорнило. Дурноверхий Дим облишив, звісно, свій танок із парасолькою і взявся читати вголос один з листів, демонструючи безлюдній вулиці свою письменність.

— «Мій любий!.. — несамовито вигукував він. — Я думатиму про тебе на відстані! Сподіваюсь, ти не забуватимеш тепліше вдягатися, коли виходитимеш увечері з дому!..» — Дим на все горло заржал — го-го-го! — і вдавав, ніби підтирається тим листом.

— Досить! — кинув я. — Кінчаймо, братва!

У штанях старпюра нашкребли жалюгідну дешицу башлей (себто грошей), не більше троячки — брудна пшонка порівняно з нашими бабками, і ми її просто порозкидали. Тоді потрошили парасольку, порізали на клапті училову одяжку і, пустивши її за вітром, поставили крапку на тому старпюрі. Отак. Не багато, ясна річ, але я зовсім не збираюся ні перед ким ви-ї-бачатись — вечір тільки починався. «Бритвочки» з молоком усмокталися в кров, і ми були на взводе.

Треба було повторити то же саме, цебто спорожнити кишені, перш ніж грабануть крамницю, і таким чином купити собі наперед алібі. З таким наміром ми посунули до «Герцога Нью-Йорксь-

кого» на Еміс-авеню, знаючи, що в тому барі завжди три-чотири бабушки дудлять пиво на ДД (державну допомогу). Ми враз обернулися на зразкових мальчиків і почали лагідно, як на вечірній молитві, до всіх усміхатись. Але ті старі зморшкуваті п'янички вмить затремтіли і їхні венозні лапки зі склянками затрусилися, розбризкуючи пиво на стіл.

— Облиште нас, хлопці, — прошамкала одна з бабушенцій. На її обличчі відбилися сліди тисячоліть. — Ми бідні старі жінки.

Ми тільки засвітили зубьямі — блим-блیم — у відповідь, посідали поряд і дзеленькнули у колокольчик, підкликаючи офіціанта. Коли він, перелякано витираючи брудним фартухом ладони, підійшов, замовили чотири «ветерани» — суміш рому й шерібренді, дуже популярний у той час коктейль (декто полюбляв ще канадський варіант — з лаймовим соком).

— А цим бідним бабушкам, — наказав я офіціантові, — принеси щось похрумкати. Кожній по великій порції шотландського віскі й чогось на зубок.

Я вивернув кишеню з деньгами на стіл, братва, і решта хлопців зробили те саме. Переляканим старим п'яничкам принесли подвійне бухло, і вони геть розгубилися, не знаючи, що й сказати. Зрештою одна з них спромоглася на «Спасибі, хлопчики», хоч, відчувалося, всі вони думали: тут щось не те. Так чи так, ми купили кожній по пляшці коньяку «Генерал янкі» з собою, а я ще й заплатив, щоб їм видали другого дня по десятку кухлів пива і вони більше не смерділи біля стойки. На башці, які лишилися, ми накупили, братва, всього їстівного, що тільки продавалося в тому місці: тістечок, сухих кренделиків, сирних паличок, хрусткої картоплі, шоколадних плиток. І все це — для отих підстаркуватих мочалок. А тоді оголосили:

— За мінуту повернемось.

— Спасибі, хлопці. Хай береже вас Бог, — тільки й спромоглися пробулькотіти старі ципи, коли ми попхались на вулицю без пенса в карманах.

— Сам собі здаєшся таким порядочним, що аж гидко, — зауважив Піт.

Сердега Дим, було видно, анічогісінько не усьок, однак притримав язика, боячись, що його обізвуть дураком і безголовим недоростком. Ми завернули за ріг і вийшли на Етлі-авеню, де ще була відчинена ота крамниця з солодощами та сигаретами. Вже місяців три ми її не чіпали, тож у цьому районі взагалі було спокійно — патрульні рожі (цебто озброєні полісмени) в ті дні трималися вище по річці. Ми патягли маски — новенькі, кльовіє, кожна була схожа на якусь історичну особу (коли купуєш таку маску, тобі навіть називають ім'я); я мав маску Дізраелі, Піт — Елвіса Преслі, Джорджі — Генріха VIII, а сердега Дим — поета Пе Бе Шеллі. Маски приховували все обличчя до останньої волосинки й були виготовлені з особливо-го еластичного матеріалу, так що після всього їх можна було навіть згорнути й захвати в черевик. Отож патягли ми маски й зайшли втрюх до крамниці. Піт лишився надворі «на стрьоме», хоч довкола й панувала тиша. У крамниці ми одразу посунули до господаря, такого собі Слоуза — не человек, а драглі в портвейні. Він миттю збагнув, що й до чого, і прожогом метнувся за прилавок, де був телефон і де, мабуть, він тримав свою добре змащену шестизарядну «пушкву». Дим із шкороштью птаха перепурхнув через прилавок і почав кидатися коробками з тютюном, які розбивались об великий плакат, що на ньому якась мочалка шкірилася до покупців і виставляла на показ груди, рекламуючи нові труїлки, тобто сигарети. Ще мить — і ми побачили, як у глибині крамниці за портьерою наче прокотився клубок. То Дим і Слоуз зчепилися в смертельній бійці. З-поза портьери чулось пихтіння, рохкання, удари, гуркіт падіння, лайка,

і нарешті — брязь! брязь! брязь! — то били скло. Матуся Слоуз, крамарева дружина, заціпеніла за прилавком. Щомиті вона могла зарепетувати: «Гвалт! Рятуйте!» — ото ж я мігом перестрибнув через прилавок і схопив її — теж достоту слониха, ще й парфумами від неї тхнуло, як із діжки, а величезні груді аж ходором ходили, наче могутній вібратор. Я лапой затулив їй рота, щоб вона не заверещала на весь світ, але та сука щосили вкусила мене за долоню, і перший скрикнув саме я, а тоді й вона заверещала, закликаючи поліцію. Довелося долбануть її гирею, а тоді ще й потягти лапастим ломиком, яким вони відкривали ящики. Нарешті вона вмилася юшкою, як отой старий учило, ми кинули її на підлогу, з глуму розірвали на ній одяжу, ще й легенько копнули кілька разів ногами, щоб не стогнала. Коли я побачив її розкарячену, з голими цицьками на підлозі, то мимоволі подумав, а чи зміг би я її... А втім, часу вже не лишалось. Випорожнивши касу — здобич виявилась чималою — і прихопивши кілька коробок найкращих труїлок, ми злиняли.

— Одначе той гад здоровий як бугай, — зауважив Дим.

Його вигляд мені не сподобався: брудний, розхристаний, він скидався на человека після бійки. Хоч так воно й було, але ж це не виправдання, щоб мати такий вигляд. Об Димову хустину на шиї наче хтось ноги витер, маска злізла з обличчя, і на ньому лишився бруд з підлоги. Ми затягли Дима в провулок і заходилися приводити його до ладу — наслинили наші «сякачки» й ну вмивати йому писок. Старалися для того сучого сина. До «Герцога Нью-Йоркського» повернулися дуже бистро: глипнувши на годинник, я побачив, що ми впоралися менш ніж за десять хвилин. Бабушенці так само сиділи й цмулили пиво з віскі, яке ми їм купили.

— Привіт, киці! — звернулися ми до них. — Чого ще бажаєте?

— Ви дуже добрі, хлопчики, — завели вони ту саму пісеньку, — хай береже вас Бог.

Ми дзеленькнули в колокольчик, і коли підійшов офіціант, цього разу інший, замовили собі пива з ромом — страшенно ж палила спрага, братики, — а старим ципам — усе, чого їм заманеться. Тоді я попередив бабуль:

— Ми звідси не виходили, еге ж? Увесь час були тут, зрозуміло?

Вони втямили все навдивовижу бистро.

— Добре, хлопчики. Ви весь час були в нас на очах. Хай береже вас Бог. — І знову приклалися до чарок.

Все це, звичайно, не так уже й важило. Півгодини поліція не давала про себе знати. Та потім з'явилися нарешті дві молоді рожі, розпашілі в своїх величезних залізних шлемах.

— Вам відомо про те, що сталося сьогодні ввечері у Слоузовій крамниці? — запитав один із них.

— Нам? — невинно перепитав я. — Ні. А що таке?

— Пограбування й насильство. Господарі в лікарні. Де ви четверо були цього вечора?

— А чому таким грубим тоном? — обурився я. — Мене дратують ваші брудні натяки! Ви тільки погляньте, братики, які ці лягаві підозріливі!

— Вони весь вечір були тут, ці хлопці, — зацвірінькали старі мочалки. — Хай береже їх Бог, бо добріших і чемніших підлітків ми ще не зустрічали. Весь час просиділи за оцим столиком. Ми не бачили, щоб вони кудись виходили.

— Та ми ж тільки питаємо, — пояснив другий молодий фараон. — Виконуємо свої службові обов'язки.

Так чи так, а виходячи, вони застерезливо глипнули на нас. А ми вслід їм зробили губами «пр-р-р-р-р!». Одначе я був трохи розчарований. Ніякої тобі боротьби. Все просто, як поцілуй-мене-в-гузно. Але ніч тільки починалася.

Коли ми вийшли з бару «Герцог Нью-Йоркський», то біля його великої центральної освітленої вітрини запримітили неохайного старого п'яниці, який на все горло виспівував паскудних пісеньок часів своїх батьків та ще й раз у раз гикав, так наче в його смердючих зруйнованих нутрощах сидів цілий оркестр. Є вещи, яких я просто не терплю. І це була одна з них. Я не можу бачити мужика, що, заливши очі, хитається на ногах і гидко відригує — байдуже, старий він чи молодий. А особливо такого віку, як оцей. Він стояв, прихилившись до стіни, в пожмаканій, пошарпаній одежде, наче обтер собою все вапно, а потім ще й вивалявся в багнюці. Ми підхопили його попід руки й кілька разів добряче долбанули під бік, але він і далі горланив:

І я повернуся до тебе, кохана, кохана,
Коли, моє серце, помреш.

Тоді Дим трохи попросував кулаком його пропиту пасть, спів урвався, і п'яний заволав:

— Ну ж бо, вбийте мене, страхопудні вилупки, я більше не хочу жити, особливо в цьому смердючому світі!

Я попросив Дима зачекати мить, бо часом цікаво послухати, що белькочуть оці старі маразматики про життя і світ.

— Смердючий! — вигукнув п'яниця. — Бо в ньому молодь поводить ся зі старими людьми так, як оце ви зі мною. Нема тут більше ні закону, ні порядку!

Він репетував і вимахував своїми граблями, як справжній оратор. З його кішек раз у раз вихоплювалося оте «гик» та «гик», наче всередині в ньому щось оберталося чи бушував якийсь грубий мужик, намагаючись його урвати, тож старий погрожував йому кулаками й усе кричав:

— Цей світ не для літніх людей, і я не боюся вас, хлопчиська! Бийте мене скільки завгодно, я нічого не відчую, бо я під чаркою! А якщо вб'єте мене, то я тільки зрадію!

Ми вибухнули смехом, однак нічого не відповіли, а тільки стояли й кривили губи. А старий провадив далі:

— Хіба це світ?! Люди вже ступили на Місяць, літають навколо Землі, як та комахня навколо лампи, але ніхто не поважає земних законів і порядку. Тож ви й чините всяке паскудство, брудні, полохливі хулігани!

Він видав губами звук «пр-р-р-р-р!», як ми оце щойно зробили шмаркачам полісменам, і знову затяг пісню:

О люба, люба батьківщино, боровся я заради тебе,
Приніс тобі я мир і перемогу...

З усміхненими ліцями ми почали ніжно товкти його кулаками, одначе він уперто співав. Тоді ми зробили йому «підсічку», він важко, мов лантух, гепнувся і вистрілив цілим фонтаном пива з блювотиною. Нам стало гидко, кожен копнув його черевиком, і з тієї паскудної пасті полилася вже не пісня чи блювотина, а кров. А ми рушили собі далі.

І от поблизу муніципальної електростанції ми пантовхнулися на Баржу та п'ятох його кентів. У ті часи, братва, ватаги складалися переважно з чотирьох—п'яти чоловік, на зразок автоєкіпажів, бо так зручніше скористатися машиною, а шестеро — то вже більше, ніж звичайна ватага. Щоправда, час від часу ватаги для нічних битв об'єднувались у невеликі армії, одначе «хилятися» найкраще було невеликою компанією. Коли я бачив Баржу, мене аж нудило від його самовдоволеної масної пики й жахливої воні від пересмаженої олії, якою він просмердівся наскрізь, хай навіть був у найкращій одежде, як того вечора. Ті хлопці помітили й нас, і якийсь час ми спокійно поглядали одні на одних. Це пахло вже справжнім делом, коли в хід ідуть тесаки, цепі, бритви, а не самі кулаки та черевики. Баржа та його кенти облишили те, що робили, — вони саме зібрались поглумитися над малою, не більше десяти років, дівочкой, яка скімліла і репету-

вала, хоч була ще в одежде. Баржа тримав її за одну лапку, а його перший помічник Лео — за другу. Хлопці, мабуть, устигли тільки проказати соромітності, перше ніж повалити малу й згвалтувати. Зобачивши нас, вони відпустили зарюмсану ципку, і та дременула геть, світячи в темряві тоненькими блідими ніжками й усе схлипуючи: «Ой-ой-ой!..».

— Ти ба! — по-дружньому ошкірився я. — Та це ж гладкий смердючий цап Баржа! То як тобі ведеться, ти, бутель дешевої олії для смаження? Ану відхлюпни нам трохи в свої ячні ішкаралупи, якщо вони в тебе є, жирний кастрате!

І почалось. Нас було четверо, їх, як я вже казав, — шестеро, але волоцюга Дим, хоч який він задимлений, коли скаженів, то сам був вартий у бійці трьох. На поясі він був двічі обмотаний «ужом», цебто ланцюгом. Тепер Дим розпустив його і став крутити ним над головою, намагаючись поцілити противникам у глаза. Піт і Джорджі мали гарні гострі тесаки, а я — чудову бритву-горлорізку, якою в ті часи орудував блискуче. Отож ми почали рубатися в нічній пітьмі. Старий Місяць, на який уже ступили люди, щойно вийшов, і гостро, наче ножі, зблиснули зірки, мовби бажаючи й собі приєднатись до дракі. Мені поцастило розпороти бритвою спереду одяжку одному з Баржиних кентів, та так акуратно, що лезо навіть не торкнулося тела. Посеред дракі той кент раптом побачив, що нагадує розлущеного горохового стручка — черево оголилося, чоловіче причандалля вивалилось назовні. Хлопець розлютився ужасно, заметався, загарчав, утратив пильність і підпустив до себе Димчика, який крутонув ланцюгом — вж-ж-ж-ж! — і поцілив бідоласі прямісінько в глазкі. Баржин боець заскавулів і, заточуючись, відійшов убік. Ми працювали отлічно, і невдовзі перший Баржин помічник, засліплений Димовим ланцюгом, опинився на землі. Він рачкував і завивав, як звір, аж поки дістав ще й добрячий удар черевиком по голіву й відразу вгамувався.

З нас чотирьох Дим, як завжди, мав найгірший вигляд: закривавлене ліцо, брудна пошарпана одяжда. Ми трое залишалися такі самі спокійні й неушкоджені. Я все хотів дістатися до смердючого гладкого Баржі й уже витанцьовував, як той голяр на кораблі у шторм, навколо нього з бритвою, намагаючись різонутися по брудній масній пиці. Баржа мав довгого тесака, справжнього різницького ножа, але сам був опецькуватий, неповороткий і важкий, ото ж заподіяти вреда нікому не міг. Це була справжня втіха, братики, вальсувати навколо нього — ліворуч два—три, праворуч два—три, — підрізаючи йому по черзі то ліву щічку, то праву, і з обох боків одночасно наче опускалися дві криваві фіранки, затуляючи тієї зоряної зимової ночі масну Баржину хавку. Та хоч криваві патьоки вже й скидалися на червоні фіранки, Баржа цього, як видно, не відчував, бо так само вайлувато тупцяв на місці, мов жирний ведмідь, і штрикав у мій бік тесаком.

Цієї мінати ми почули завивання сирен і зрозуміли, що то їдуть фараони, виставивши з вікон машин «пушки». Поліцію, безсумнівно, викликала ота мала зарюмсана дівочка, адже поруч з електростанцією був телефон для зв'язку з рожамі.

— Дарма, смердючий цапе! — гукнув я. — Невдовзі стрінемось! Я ще відірву тобі яйця!

Відсапуючись, вони неквапно побігли в бік річки, крім першого Баржиного заступника Лео, який «міцно спав» на землі. Ми всі четверо поспішили в протилежний бік. За квартал був наскрізний провулок, темний і безлюдний; там ми сховались і помалу віддихались. Ми опинилися наче між двома величезними страшними горами — обабіч здіймалися височенні багатоквартирні будинки, і в кожному вікні блимало голубе світло. Напевно, телики. Того вечора показували так званий всесвітній телеканал — ту саму програму можна було поспотреть будь-де на планеті; як правило, її охоче дивились немолоді піпли середніх статків. Виступав

або відомий комік, або чорношкірий співак, і передачу транслювали за допомогою телесупутників. Атож. Поки ми перечікували й відхекувались, поліційні машини з увімкненими сиренами промчали на схід. Отже, з нами все гаразд. Лише сердега Дим раптом вирячився на небо, де сяяли зорі й місяць, і широко роззявив пасть, мов дитина, що доти таких вещей не бачила.

— Цікаво, що на них? — проказав він. — Що воно діється там, нагорі?

Я щосили штурхонував його ліктем і відрубав:

— Отямся, дурак! Знайшов чим сушити мізки, блін! Там, мабуть, те саме, що й тут: один наштрикується на ніжик, другий його тим ножиком підрізає. А поки що в нас ще дитяче время, братики, ходімо далі!

Піт і Джорджі загоготали, а сердега Дим тільки похмуро глипнув на мене, тоді знову звів глаза на зорі та місяць. Ми посунули провулком, з обох боків якого лилося блакитне мерехтіння всесвітнього телеканалу. Тепер нам потрібна була машина. Вийшовши з провулка, ми повернули вліво і коли побачили велику бронзову статую якогось старого поета з верхньою губою, мов у мавпи, і з люлькою в немічному роті, то зрозуміли, що дісталися до Прістлі-плейс. Ми взяли на північ і вийшли до бридкого «Фільмодрому» — кіношкі, обдертої і подзьобаної, бо сюди не зазірав майже ніхто, крім таких мальчиків, як оце я і мої кенти, та й то аби лиш поверещати, порубатися чи пожаріть у темряві девочек. На афіші біля входу виднілися засиджені мухами невиразні плями — реклама ще одного ковбойського бойовика, де на боці американського шерифа, який палив зі свого шестизарядного кольта в конокрадів з войовничих легіонів пекла, билися архангели. Одне слово, така собі жлобська вещь, що їх у ті часи штампувала державна кіностудія. Автомобілі, припарковані біля кіношкі, були нікудишні — переважно розбиті старі тачкі, серед яких стояв

і досить новенький «дуранго-95». Його я й уподобав. Джорджі мав на кільці для ключів відмичку, так званий «багатоключник», тож невдовзі ми вже були в машині. Дим із Пітом влаштувалися позаду, пахаючи, мов пани—хани, труїлками, а я ввімкнув запалювання й запустив стартер. Двигун потужно заревів, і ми відчули, як у нас приємно затремтіли нутрощі. Я натис копитом на газ, ми гарненько виїхали задком, і ніхто нас не засьок.

Якийсь час ми забавлялися на міських задвірках, лякаючи мужиків та жінок — вони перебігали дорогою, а ми виписували кривулі між ними й котами. Потім рушили на захід. Машин на дорозі майже не було, тож я витис педаль до кінця, і «дуранго-95» ковтав кілометри, мов ті спагетті. Невдовзі обабіч замелькали голі дерева, і стало темно, страшенно темно, братва, — то ми виїхали за місто. Раптом фари висвітили щось велике і з ошкіреною зубатою пастью. Наступної миті воно завицало й хряснуло під колесами. Дим на задньому сидінні повернув голову й зареготав: «Га-га-га!» Згодом ми побачили молоденького мальчи́ка й мочалку, що зажимались під деревом. Ми спинилися, заплескали в долоні й затюкали до них, а тоді підійшли і дали кожному по кілька лящів. Вони заскиглили, а ми помчали собі далі. На черзі був «несподіваний візит». Непогана нагода поржати і когось згвалтувати. Підїхали до селища, трохи віддалік від якого осібно стояв невеликий котедж із садочком. Саме вийшов місяць, і цей чепурний, охайний котедж стало дуже добре видно. Я скинув швидкість і вдарив по гальмах, а решта трое загиготіли, як безумніє. Тепер ми побачили на воротах його назву — «Оселя». Напис досить-таки похмурий. Я виліз з машини, наказавши кентам не гиготіти, а триматися поважно, відчинив маленьку хвіртку і підійшов до дверей будинку. Постукав. Спершу легенько, ввічливо. Але ніхто не відгукнувся, тож я погрюкав наглей і почув, як хтось підійшов, відсунув засув і, про-

чинивши трохи двері на ланцюжку, виставив у щілину глаз.

— Хто там?

Судячи з голосу, це була мочалка, молоденька дівочка, тому я дуже чемно, як справжній джентльмен, проказав:

— Перепрошую, пані, що змушений вас потурбувати, але ми оце з приятелем вийшли прогулятися, і йому раптом стало зле. Так скрутило, що він стогне й конає на дорозі. Чи не дозволите, ласкава пані, скористатися вашим телефоном, щоб викликати швидку допомогу?

— У нас телефону немає, — відказала дівочка. — На жаль, немає. Зверніться до когось іншого.

З маленького котеджу долинали клацання — там хтось друкував на машинці. Потім клацання урвалось, і пролунав чоловічий голос:

— Що там таке, люба?

— А може, ви зробите таку ласку, — мовив я, — й винесете склянку води? Схоже, йому просто забило памороки. Мабуть, умлів, тільки й того.

Дівочка трохи повагалась, а тоді відказала:

— Зачекайте.

Вона пішла по воду, а мої три кенти тихенько вилізли з машини, крадькома підійшли до мене й понатягали маски. Я теж натяг маску, а тоді просунув клешню в двері й легко від'єднав ланцюжок. Заколисана моїм ввічливим голосом, дівочка не замкнула двері на засув, хоч і мусила, адже я був для неї просто нічний незнайомиць. Учотирьох ми з ревищем удерлися до того чепурненького котеджика. Дим, як завжди, клеїв шута — підстрибував, вигукував соромітності. Зі смехом ми вскочили до кімнати, де було світло, й побачили ту дівочку, що лякливо скулилася, — молоденька вродлива мочалка з високими грудьми. Поруч сидів человек, її муж, також молодий, в окулярах у роговій оправі. На столі стояла друкарська машинка, скрізь валялися аркуші паперу, а в одному місці вони лежали

охайним стосиком — певно, щойно віддруковані. Перед нами знову був інтелігент-книголюб, як і той, що над ним ми познушалися кілька годин тому, одначе цього разу письменник, а не читач.

— Що таке? — здивувався він. — Хто ви? Як ви посміли зайти до мого будинку без дозволу?! — Голос і руки в нього тремтіли.

— Не бійся, — заспокоїв я його. — Якщо в серці у тебе страх, молися, брате, і він миттю розвіється.

Джорджі й Піт рушили шукати кухню, а Дим стояв біля мене з роззявленою пастью й чекав наказу.

— А це що таке? — спитав я, беручи до рук стосик віддрукованих аркушів. Муж в окулярах у роговій оправі аж затрусився.

— Я й сам хотів би це знати? Що таке? Чого вам треба? Забирайтеся геть, поки я вас не викинув!

Сердега Дим, виряджений у маску Пе Бе Шеллі, вибухнув смехом і зарохкав.

— О, то це книжка! — — проказав я. — Книжка, яку ти пишеш. — Голос у мене раптом став хрипким. — Я завжди захоплювався людьми, що пишуть книжки. — Поглянувши на верхній аркуш, я побачив назву «МЕХАНІЧНИЙ АПЕЛЬСИН» і зауважив: — Яка глупість! Де це ти бачив механічні апельсини? — Тоді почав читати вголос, наче молитву, маленький уривок: — «Спроба примусити людину, живе створіння, що росте і має право на радість, відвернутися, зрештою, від ласкавого подиху зарослих бородою Божих вуст, спроба, я б сказав, нав'язати їй закони й умови життя механічної істоти — проти такої спроби підіймаю я своє перо-меч...»

Дим глузливо пирснув, а я заржал. Потім став шматувати аркуші й розкидати клапті по підлозі. Муж-письменник трохи не чокнувся, весь пожовк і посунув на мене, зціпивши зуби й розчепірівши пальці, мов кігті. Настала черга Дима — шкірячись, він кидав у перекривлене ліцо человека: — «У-тю-тю!.. У-лю-лю!» А тоді — хрясь-хрясь! — кула-

ком зліва, кулаком справа, і ось наш дороженький друг уже спливає червоною юшкою — червоненьке винце на розлив, густе й повсюди, так наче його виробляє потужна винокурня. Чистесенький килимок і клапті книжки, яку я вже дошматовував — вжик-вжик! — були залиті кров'ю. Увесь той час дівочка, кохана й вірна господарева жена, заціпеніло стояла біля каміна. Аж раптом, за кожним ударом Дима, вона почала зойкати, і це нагадувало музичний супровід його кулачній роботі. Тут із кухні повернулися Джорджі й Піт. Обидва щось жували, не скинувши масок, — це чудово можна було робити й так. Джорджі тримав в одній лапе холодну пташину ніжку, а в другій — півбуханця хлеба, щедро намазаного маслом. Піт прийшов із пляшкою пива, що пінилося через горлишко, і з добрячим шматком кексу з коринкою. Хлопці почали підбадьорювати Дима — гоп-гоп-гоп! — а той витанцьовував навколо письменника і гатив його кулаками. Кінець кінцем человек заплакав над сплюндрованою справою свого життя, і в його розбитій, закривавленій пасті забулькало: «У-ю-ю-юй!» Мої кенти не переставали жувати, і коли вони вигукували, то в їхніх пащеках можна було побачити шматки їжі. Такого я не міг терпіти — це просто гидота. Тому гримнув:

— Облиште жратву! Я вам не дозволяю! Візьміть цього человека й тримайте так, щоб він усе відел і не шарпався.

Хлопці кинули свою жирну піщу на розкидані папери на столі й скрутілі письменника. Рогові окуляри в нього вже були розбиті, але ще теліпалися на «фасаді» (я не витримав і здер їх, братики). А Дим усе витанцьовував довкола, забавляючись з автором «Механічного апельсина», доки ліцо в того стало фіолетовим і заюшеним, наче стиглий плід, що спливає соком.

— Досить, Диме! — зупинив я його. — Перейдімо тепер до іншої речі, і хай нам Бог помагає.

Дим схопив дівочку, яка все ще виском вищала на високій бемольній ноті, заломив їй руки за спину, а я під підбадьорливе «гоп-гоп-гоп!» почав зривати з неї одяг. І ось її спокусливі груди вже засвітили рожевими пипками, братва, а я розстібав штани, готуючись устроїтися в неї. А встроївшись, почув судомний крик дівочки й безумні зойки та брудну лайку закривавленого человека, що його Джорджі й Піт тримали якомога ближче до нас. Після мене настала черга Дима, і він, поки я тримав дівочку, зробив своє діло по-тваринному нетерпляче, щирячись і підвиваючи під маскою Пе Бе Шеллі. Потім ми помінялися — Дим і я схопили заслиненого письменника, який уже й не борсався, тільки недоладно белькотів, наче був у молочно-плюсовому барі, а Піт і Джорджі й собі скуштували дівочку. Нарешті запала тиша, і нас охопила лють. Ми розтрощили геть усе, що ще лишалось цілим: друкарську машинку, лампу, стільці, а Дим — у своєму репертуарі — подзюрив у камін і збирався вже накласти купу на вкритий папером килим, та я заборонив.

— Гайда! Гайда! Гайда! — гукнув я.

Письменник і його жена були типу неприємні — заюшені кров'ю, змордовані, вони тільки хрипіли. Одначе залишалися живі.

Ми сіли в машину (я посадив за кермо Джорджі, бо почувався трохи стомленим) і помчали назад до міста, не звертаючи уваги на тварин, які з виском попадали під колеса.

(3)

Ми їхали до міста, але на околиці, неподалік від так званого Промислового каналу, завважили, що стрілка на покажчику палива безсило впала, так само, як і наші — ха-ха-ха! — «стрілки-хрінки», і машина закахикала: «кхе-кхе-кхе!» Нічого страш-

ного — блакитні вогники залізничної станції миготіли — блим-блیم! — вже зовсім поруч. Ішлося тільки по те, чи покинути машину, щоб її зашмонували рожі, чи штовхнути її, наче в нападі шаленої люті, в старий ставок, де б вона гучно плюснулася й навіки зникла. Ми вибрали друге. Повилазивши з машини, відпустили гальма, вчотирьох подкатілі колимагу до краю ставка (суміш патоки з людськими екскрементами), добряче піхнули, й вона полетіла, а ми повідскакували назад, щоб багнюка не забризкала нам одяжку. Однак машина тихо пірнула собі — хлюп! — а тоді — бульк! — і повагом пішла на дно.

— Прощавай, кентіку! — гукнув Джорджі.

А Дим провів колимагу блазеньським «у-ха-ха!»

Ми рушили до платформи, щоб проїхати одну зупинку до Центру — так називалася станція в центральній частині міста. Чемно, як належить, заплатили за проїзд і стали тихо, як порядні люди, чекати на платформі. Дим розважався біля гральних автоматів — кишені в нього були напхані дрібняками, і він був ладен у разі потреби роздати монети злидарям та голодним, однак жодного такого ми не зустріли. Нарешті з гуркотом підійшов швидкий поїзд, майже порожній, і ми сіли. Проїхавши трохи, взялися за оббивку й хутко випустили тельбухи із сидінь, а Дим почав гатити по окну ланцюгом, доки шибка розлетілася, зблиснувши скалками в зимовому повітрі. І все ж ми почувалися виснаженими й змореними — той вечір, братва, таки забрав у нас чимало сил; тільки Дим так само веселився, мов блазень, хоч був замазюканий з голови до ніг і воняв потом, що найбільше мене в ньому драгувало.

У Центрі ми вийшли й почували до молочного бару «Корова», відверто позіхаючи — а-а-у-у! — під місяцем, зорями й ліхтарями, бо, зрештою, були ж іще мальчікі-підлітки й удень ходили до школи. В «Корові» стало ще велелюдніше. Але той человек,

який звечора плів мандрони у «торчку» від молока з «хімією» чи чимось таким, і досі правив своєї:

— Вуличні хлопці, з мертвої матерії народжені погодою в кінно-сінні глільсько-платонічні часи...

Мабуть, він «залітав» того вечора уже втретє чи вчетвертє, бо вигляд мав якийсь нелюдський, наче й сам обернувся на вещь, а його ліцо — на крейдяну брилу. А проте, коли вже йому подобалося так довго «мандрувати», то хай би краще скористався одним з окремих стійл у глибині бару, а не муляв людям глаза у великій залі, де кожний мальчик міг над ним позбиткуватись — жартома, звісно, адже в «Корові» були хвацькі викидайли, ладні швидко покласти край будь-якому неподобству. Так чи так, а Дим прощтовхався до хрена і, по-блазеньському, на все горло позіхаючи, аж було видно мигдалини, копнув його своїм великим і брудним сапогом у ногу. Але той йолоп нічого не відчув — його дупна ширяла десь високо над тілом.

Навколо хияли молоко, кокаїнілися й забавлялись запелюшники (по-нашому, це ті, кого звичайно називають підлітками), хоч були в барі й старші мужчини та жінціи (аж ніяк не з буржуа), що реготали й правили теревені, їхні зачіски й одяжда вільного стилю (переважно просторі вовняні светри) вказували на те, що вони прийшли з репетицій у телестудіях за рогом. У тих дєвочек були жвавї ліца з великими яскраво-червоними ротіками — вони шкірились, виставляючи напоказ зубья, цілком байдужі до навколишнього розбишацтва. На стерео-програвачі саме скінчилася й зіскочила платівка (Джонні Жівґо, русская кошка, виконувала пісню «Тільки іншим разом»), і в цю мить, коли запала тиша й на програвач мала лягти інша платівка, одна з тих дєвочек — на вигляд років під сорок, дуже вродлива, з великим, розтягнутим в усміщї ротіком — раптом проспівала якихось півтора такта, наче на підтвердження того, про що вони там пятакали. У ту хвилину, братики, мені здалося, ніби

до молочного бару залетіла велика птаха, — все волосся на моєму теле стало дибки, а шкіру обсипало морозом, немов по ній пробігли крихітні ящірки. Я ж бо ту пісню знав! Це була арія з опери Фридріха Гіттерфенстера «Das Bettreug»* — невеличкий фрагментик, який співачка просипіла з перехопленим горлом. Лише одна фраза: «Та, мабуть, краще так». Але всередині в мене все затріпотіло.

А от зачумлений Дим, що прослухав фрагмент арії так, наче проковтнув кинутий на тарілку шмацик сосиски, вдався до ще одного свого паскудства: затрубив губами, заскавучав, як собака і, двічі скинувши вгору два пальці, по-блазеньському розреготався. Коли я почув і побачив ті шизові Димові жарти, мене аж пересмикнуло, і кров ударила мені в обличчя.

— Вилупок! — просичав я. — Брудний, безмозкий і невихований покруч! — Після цього я перехилився через Джорджі, що сидів поміж мною та бридким Димом, і бистро зацідив Димові кулаком у пасть. Той отетерів, роззявив поддувало й заходився витирати ладонью кров із губи, а тоді здивовано залупав очима то на скривавлену руку, то на мене.

— За що? — як завжди, недоумкувато спитав він.

Мало хто помітив що мою розправу, а ті, хто помітив, залишилися байдужі. Знову зазвучало стерео — цього разу тягуча вещь з електрогітарним виттям.

— За те, що ти невихований виродок, братику, темнота, що не відає, як поводитись на людях.

Дим люто, по-жлобському блимнув глазами й відрубав:

— Не роби так більше ніколи! Я тобі більше не братик і не бажаю ним бути!

Він дістав з кишені велику брудну слячку й заходився промокати кров, спантеличено й насуплено

* «Постіль» (нім.)

розглядаючи плями, так наче був певен, що сходити юшкою можуть інші, але аж ніяк не він. Дим був співець крові, яка штовхала його на паскудства, а та дівочка оспівувала музику. А втім, тепер вона разом зі своїми кентами весело реготала — ха-ха-ха! — ротік до вух, зубья виблискують — і навіть не помітила Димової брудної вихватки. Насправді ображений був я. Тож і відказав Димові:

— Коли це тобі не до вподоби, братику, і ти не бажаєш, щоб так було й далі, то знаєш, що робити.

— Годі! — різко урвав мене Джорджі, аж я вмить повернувся в його бік. — Не заводьтесь!

— Та це ж Димові на користь, — заперечив я. — Не можна йому всю жінку бути дитиною. — Я пильно подивився в глаза Джорджі.

— А за яким це правом, — озвався Дим, з губи якого кров уже не так цебеніла, — він вважає, піби може мною командувати, ще й долбать мене? Та ялди йому! Я швиденько полоскочу його глазкі ланцюгом.

— Озирнись навколо, — проказав я неголосно, але так, щоб було чути серед гуркоту стереомузики, що мовби відлунювала від стін і стелі, та белькотання человека, який уже «відчалив» і прорікав за спиною в Дима: «Найближча іскра найвишостанніша...» — Озирнися, Диме, і зваж, чи так уже тобі не хочеться жити.

— А ялди! — презирливо ошкірився Дим. — Хрен тобі в зубья! Ти не мав права мене бити! І за те, що ти мене долбанул, тепер ми схльоснемося з тобою на ланцюгах, тесаках чи бритвах. Я вже ситий по зав'язку!

— Кажеш, хочеш битися на тесаках? — прогарчав я.

Тут утрутився Піт:

— Облиште, хлопці! Хіба ми не кенти? А кенти так не поводяться. Он деякі ротаті мальчікі вже позирають у наш бік і кривлять губи. Не треба ганьбити себе.

— Дим має знати своє місце, — не вгавав я. — Хіба не так?

— Зачекай-но, — заперечив Джорджі. — Яке таке місце? Вперше чую, щоб піпли мали привчатися до своїх місць.

— Правду кажучи, Алексе, — промовив Піт, — ти не повинен був ні з сього ні з того долбать Дима. Я тебе поважаю, але якби ти вдарив був мене, то я теж відповів би. Я сказав — баста. — І він нахилився над склянкою з молоком.

Приховуючи подразнення, я спокійно прорік:

— Потрібен лідер. Потрібна дисципліна. Хіба не так?

Хлопці мовчали, жоден навіть головою не кивнув. Моє подразнення зростало, але зовні я залишався незворушним.

— Я вже довгенько ватагую. Всі ми кенти, але хтось же та повинен бути ватажком. Хіба не так? Га?

Хлопці насторожено закивали головами. Дим витирав останні каплі крові. І раптом саме він підтримав мене:

— Гаразд, гаразд. Дубадуб! Усі ми, певно, втомилися. Годі про це.

Я був ошелешений, навіть здрејфив, коли почув, що Дим говорить так типу мудро. А він провадив далі:

— Час уже й до ліжка, тож найкраще розійтися по домівках. Га?

Я був просто вражений. Решта двоє закивали головами — так-так, мовляв.

— Зрозумій, Диме, чому я долбанул тебе по пасті, — почав пояснювати я. — То була справжня музика. А коли якась ципа співає і її хтось перебиває, як оце зробив ти, то я стаю просто безумний.

— Краще ходімо додому й завалимося в спячку, — відмахнувся Дим. — Вже пізно, як для мальчіков-запелюшників. Правда ж?

«Так-так», — закивали головами решта двоє.

— Гадаю, нам і справді краще розійтись, — погодився я. — Дим висунув кльовую пропозицію. Якщо ми не зустрінемо разом світанку, братики, то як — завтра тут-таки, в той самий час?

— Звичайно, — мовив Джорджі. — Вважай, домовились.

— Може, я трохи припізнюсь, — попередив Дим. — Але прийду неодмінно. — Він усе ще промокав губу, хоч кров із неї вже й не сочилася. — Сподіваюсь, тут більше не буде співучих цип. — І він, як завжди, по-блазенському зареготав — го-го-го! Схоже, він був такий «димний», що навіть не образився.

Отож ми розійшлися кожен у свій бік, і я поча-лапав додому, відригуючи — гик-гик! — холодною кока-колою. Бритву-горлорізку тримав напихваті — на той випадок, якби біля будинку мене очікував котрийсь із Баржиних кентів, або якби дорогою трапилася банда, кодро чи шайка, що час від часу накидалися на самотніх перехожих. Я меншквартирному будинку 18-А, між Кінгслі-авеню та Вілсон-вей. Підворіття я проминув без пригод, хоч по дорозі, братики, напшовхнувся на якогось геть порізаного мальчішечку — він лежав у рівчаку, зойкав і стогнав, — а трохи далі при світлі від ліхтаря побачив то там, то тут криваві пасмуги — мовби автографи нічних розваг. Майже біля самого будинку 18-А валялися тр-р-русікі якоїсь дівочки — їх, напевне, грубо здерли з неї в поспіху. І така інша фігня, братики. Стіни у вестибулі будинку прикрасав муніципальний живопис — угодовані мужікі й ципи, голі-голісінькі, біля верстатів та машин — символ величної праці. Певна річ, декотрі мальчікі з будинку 18-А, як того й слід було чекати, підправили та прикрасили стінопис олівцями та кульковими ручками — домальювали волоссячко, набряклі прутні, вписали соромітності в домальовані кола біля гордих пастей тих нагіх жінок і мужічін. Коли я підійшов до ліфта, то міг уже й не натискати кноп-

ку, щоб перевірити, чи він працює, — того вечора кнопки більш не існувало, хтось гарненько долбанул по ній, а залізні двері кабінки були геть погнуті — видно, тут забавлялись якісь велети. Отож довелося дертися на десятій поверх пішки. Я лаявся, відсапувавсь і знов рахував сходинки, втомлений і телом і душею. Страшенно кортіло послухати музику — мабуть, та співуча дівочка з «Корови» «завела» мене. Хотілося побенкетувати музикою, перше ніж мені проптемпелюють паспорт на кордоні сну і підніметься шлагбаум, пропускаючи мене в країну марень, братики.

Я відімкнув двері нашої квартири 10-8 власним ключіком. У нашій маленькій хижі було тихо — те і см давали хропака. Матуся лишила на столі сяку-таку вечерю кілька ломтіков консервованого м'яса, кусень хлеба з маслом та склянку холодного молока. Хо-хо-хо, молочко без «бритвочок», «хімії», чи «дуру»! Яким гріховним, братики, видавалося мені тепер це певинне молоко! Випивши його і проковтнувши з гарчанням хліб та м'ясо, я відчув, що набагато голодніший, ніж гадав, тому дістав ще фруктовий пиріг і став дерти його на шматки й набивати свою жадібну пасть. Тоді поколупався в зубьях, поцмокав, очищаючи болталом, цебто язиком, пасть, і рушив до своєї кімнатчини, або ж барлога, скидаючи, як завжди, на ходу одяжку. Там було ліжко й гордість моєї жізні — стереопроравач; у серванті стояли платівки, а на стіні висіли вимпели та прапорці — своєрідні спогади, братва, про навчання з одинадцяти років у виправних школах, — і на кожному виблискувала емблема чи назва: «Південь-4», «Блакитна дивізія Метро-випрошколи», «Хлопці з Альфи».

Невеликі гучномовці були розкидані по всій кімнаті — на стелі, на стінах, на підлозі, тож я кайфував від музики наче був не в ліжку, а посеред оркестру. Того вечора насамперед вирішив послухати новий скрипковий концерт американця

Джоффри Плавтуса у виконанні Одиссеуса Черілоса з філармонічним оркестром із Мейкона, штат Джорджія. Я витяг з охайного стосика платівку, поставив її на програвач і став чекати.

І от, братики, ринуло. О небесна насолодо! Я лежав нагой горілиць, підклавши під голівер руки, заплющивши очі, роззявивши від утіхи пасть, і слухав потік забалденних звуків. Справжня розкіш, що наче ставала матеріальною. Тромбони хрумтіли під ліжком червонним золотом, за голівером три труби дихали гарячим сріблом, а біля дверей відлунювали солодким громом литаври і перевертали мені душу. Це було диво з див. Аж ось, мов відпущена пружина з небесного сплаву чи розлите в повітрі срібне вино, над рештою струнних, попри безглузде земне тяжіння, птахом злетіло скрипкове соло і шовковою ниткою зависло над ліжком. Затим у товстенну цукерку із золота й срібла угвинтилися, як черв'ячки чи платинові свердла, флейта і гобой. Я просто раював, братва. Те і ем не грюкали в стіну із сусідньої спальні, скаржачись на шум, — я їх до цього вже привчив. Тепер вони вдавалися до снотворного. І, знаючи, що я люблю кайфувати від музики вночі, вже, напевно, прийняли таблетки. Я слухав із міцно заплющеними глазами від насолоди, яку не можна було порівняти навіть із тусовками з Богом після «хімії». Мої музичні видіння були куди чарівніші. Переді мною на землі лежали мужікі й ципи, молоді й старі, і благали моєї ласки, а я ржал на всю пасть і копав їх черевиком у ліцо. Попід стінами стояли й верещали роздягнені дівочки, а я входив у кожную з них набряклою булавою, і ось, коли музика, що вся була рухом, сягнула вершини своєї височенної вежі, я, лежачи на ліжку із заплющеними глазами й руками під голівером, здригнувся, вивергаючи сім'я із знеможеним криком «а-а-а-а!» А чарівна музика линула до свого розпеченого фіналу...

Потім я поставив незрівнянного Моцартового «Юпітера» і побачив нові, розплескані на землі ліца,

а тоді, перш ніж перетнути кордон сну, вирішив послухати останню платівку — щось давнє, величне й дуже серйозне, тож зупинився на Й.-С. Баху. В мене був його «Бранденбурзький концерт» для скрипкового оркестру. Цей концерт я слухав уже з іншим почуттям і раптом знову побачив назву на аркуші паперу, розірваному мною в котеджі «Оселя» звечора, хоч, здавалося, це було дуже давно. «Механічний апельсин». Слухаючи Й.-С. Баха, я краще прохавал, що та назва означала, й під впливом, мабуть, розкішної музики старого німецького маестро мені закортіло надавати господарям котеджу пінков і порізати обох на смужки на їхній власній підлозі.

⟨ 4 ⟩

Наступного ранку, братва, я прокинувся — ох!-о восьмій-ох-ох-ох! — а що почувався ще висотаним, витолоченим і розбитим, не в змозі розклепити після сну повіки, то вирішив не йти до школи. Краще, подумав я, поваляюсь ще трохи в ліжку, годинку-дві, тоді вберуся в чистесенький, зручний одяг, можливо, ще й похлюпаюсь у ванні, підсмажу собі грінки й послухаю радіо або почитаю газетку — одне слово, потішуся на самко-мотності. А потім, як матиму настрій, загляну до своєї школіназії й дізнаюся, чого ще наварілі в тій країні глупих і непотрібних уроків. Ох, братва!.. З-за стіни я почув гарчання й тупцяння татуса, що зрештою пішов на свою фарбарню, де він горбатив, а мене покликала матуся — дуже ввічливо, як це в нас стало звичним, відколи я підріс і змужнів:

— Уже восьма, синку. Знову спізнився!

— Щось у мене голівер болить! — гукнув я їй у відповідь. — Зостанусь удома, спробую переспати біль і буду як огірок.

Я почув, як мати зітхнула й сказала:

— Сніданок тобі я залишу на плиті, синку. Мушу вже бігти.

І справді, був такий закон, який забороняв усім, крім дітей, не горбатити, хай ти сам хворий чи в тебе хвора дитина. Моя матуся працювала в одному з так званих держмаркетів, де полиці були заставлені суповими та квасолевиими консервами й іншим таким говном. Я почув, як вона з брязкотом поставила тарілку на газову плиту, взулася, взяла пальто, що висіло на гачку за дверима, зітхнула й мовила:

— То я пішла, синку.

Я вдав, ніби повернувся до країни марень, а тоді й справді задавив гарненького хропака і побачив дивний, але правдоподібний сон, в якому мені чомусь привидівся мій кент Джорджі. В сновіденні він був багато старший, лютіший і суворіший; він розводився про дисципліну, слухняність і про те, що всі мальчікі під його началом мусять цього суворо дотримуватись і віддавати йому честь, як в армії, а я стояв серед решти хлопців у шерензі й вигукував: «Так, сер!» або «Ні, сер!» Потім я угледів на плечах у Джорджі зірки, як у генерала. Тут він підвів до мене Дима з батоном у руці, також постарілого й сивого, із щербатим ротом, що його він, побачивши мене, роззявив в усмешке, а мій кент Джорджі промовив, показуючи в мій бік:

— Цей хлопець з голови до ніг у багні та лайні.

І це була таки правда.

— Не бийте мене, благаю вас, братики! — заволав я і кинувся навтьоки. Я бігав колами, а Дим за мною, трусячи від смеха голівером і обпікаючи мене батоном, — за кожним влучним ударом лунав електричний дзвоник — дзінь-дзінь! — і мені від цього ставало ще болячіше.

Тут я бистренько прокинувся, серце гупало — гуп-гуп-гуп! — і біля дверей, певна річ, справді дзеленчав дзвоник — др-р-р-р! Я вдав, ніби вдома

нікого нема, однак те «др-р-р-р» не вгавало, і я почув, як за дверима гукнули:

— Та годі тобі! Відчиняй, я ж бо знаю, що ти в ліжку.

Я відразу впізнав той голос. Це був П.Р. Делтойд (глупий дуб), мій так званий післявиправний наставник, геть очманілий від сотень прочитаних книжок хрен. Я гукнув йому хворим голосом: «Іду, іду!» — виліз із постелі й накинув на себе халат, чарівний халат, братики, розмальований краєвидами різних міст. Тоді взув копита в дуже зручні вовняні тапочки, розчесав свій скуйовджений «німб» і був готовий зустріти П.Р.Делтойда. Коли я відчинив двері, він, вайлувато похитуючись, ступив до квартири — розпатланий, у потертій шляпці, в забрюханому плащі.

— Ох, Алексе, Алексе, — зітхнув він. — Я зустрів твою матір. Вона сказала, нібито в тебе щось болить. Тому ти й не в школі, атож.

— Нестерпно болить голова, брате, сер, — відказав я, як справжній джентльмен. — Сподіваюся, що пополудні біль минеться.

— Атож, атож, надвечір — неодмінно, — шпиго-нув мене П.Р. Делтойд. — Вечір — то великий час, еге ж, Алексе? Сідай хлопчику, — запросив він мене, наче я був гість у його домі. — Сідай, сідай. — Він опустився в крісло-гойдалку мого татуса й почав гойдатися, ніби саме задля цього й завітав до мене.

— Чашечку чифірчику, сер? — спитав я. — Тобто чаю.

— Не час, — відповів він, гойдаючись і позираючи на мене з-під насуплених брів, немов хранитель світового часу. — Атож, не час, — повторив він, дубоголовий.

Я поставив чайник на плиту й поцікавився:

— Чим я маю завдячувати таку велику честь? Щось трапилось, сер?

— Трапилось? — бистро й хитро перепитав він і підозріливо глипнув на мене, так само розгойдую-

чись. Тоді скосив глаза на оголошення в газетке, що лежала на столі: чарівна молоденька ципа сміялась і виставляла груди, рекламуючи, братики, принади югославських пляжів. Зжерши її глазами, він провадив далі: — Чому це ти вирішив, ніби щось трапилося? Мабуть, чогось накоїв, еге?

— Та я просто так, сер, — відказав я.

— Гаразд, — мовив П.Р.Делтойд, — то я, в свою чергу, скажу тобі просто так, щоб ти пильнувався, Алексе, бо наступного разу, як ти розумієш, хлопчику, буде вже не виправна школа. Наступного разу ти опинишся за ґратами, і вся моя робота — собаці під хвіст. Якщо тобі начхати на самого себе, то міг би принаймні подумати про мене — про того, хто мордується з тобою. Скажу тобі під секретом, що нам ставлять великий чорний штампик як знак професійної неспроможності за кожного, кого ми не змогли виправити, за кожного, хто кінчає тим, що бачить небо в клітинку.

— Та я ж нічого такого не зробив, сер! — запевнив його я. — Тобто поліція не має проти мене нічого, брате, сер.

— Тільки не треба напускати туману про поліцію, — стомлено зауважив П.Р. Делтойд. І, так само розгойдуючись, повів далі: — На гарячому вони тебе, правда, не спіймали, але це ще зовсім не означає, як ти сам розумієш, що ти нічого не накоїв. Адже вчора була добряча бійка, хіба не так? В хід пішли тесакі, велосипедні ланцюги й таке інше. Вчора пізно ввечері біля електростанції швидка допомога забрала жахливо побитого приятеля одного гладкого хлопця й відвезла до лікарні. Атож, згадували й твоє ім'я. Інформацію я дістав із звичайних джерел. Деяких твоїх друзів також згадували. Загалом учорашній вечір був багатий на всілякі хуліганські вихватки. Авжеж, доказів, щоб когось звинуватити, як завжди, бракує. Але я тебе застерігаю, Алексе, як твій вірний друг, єдиний у цьому хворому й гнилому суспільстві, як людина,

що прагне врятувати тебе від самого себе, хлопчику.

— Я це дуже ціную, сер, — відповів я. — Від щирого серця кажу.

— Справді? — глузливо посміхнувся він. — Ти тільки пильнуйся, Алексе, і з мене досить. Нам відомо більше, ніж ти гадаєш, хлопчику... Ну що тебе до цього штовхає? — провадив він далі страдницьким голосом, але так само гойдаючись у кріслі. — Ми досліджуємо це питання, крутимо його сьак-так уже близько століття, але не посунулися ні на крок. У тебе гарне помешкання, чудові дбайливі батьки зрештою, і власна голова на в'язах... Невже в тебе вселився якийсь біс?

— Та ніхто в мене не вселився, сер, — запевнив я. — І поліція давненько не замітала.

— Оце ж бо мене й непокоїть, хлопчику, — зітхнув П.Р. Делтойд. — Надто довго все гаразд. Тепер ти, за моїми підрахунками, маєш уклепатися. Саме тому я тебе й застерігаю, Алексе: не сунь свого довгого носа куди не слід. Чи ясна моя думка?

— Ясна, як незамулене озеро, сер, — сказав я. — Прозоре, як небесна блакить улітку. Можете на мене покластися, сер. — І я подарував йому улибку на весь рот.

Та коли він пішов, я заварив собі чифірчику й подумки посміявся над речами, які так непокоять П.Р. Делтойда та його друзів. Гаразд, я чиню зле, коли краду, метелюсь, ріжу бритвою чи трахкаю девочек, і якщо мене заметуть, тим гірше для мене, брата, бо якби так поводитися всі чоловіки, країна була б некерована. Мене вже хапали, відсиляли на три місяці в одне місце, потім на півроку — в інше, але якщо тепер мене, як ніжно висловився П.Р. Делтойд, посадять, попри мій тендітний вік, у в'язничну клітку, то я скажу ось що: це буде хоч і справедливо, одначе тільки на шкоду, добродії, бо для ув'язнення я ще не дозрів. Тому, щоб таке майбутнє не простягло до мене свої бліді й мертвотні руки,

щоб не наскочити на тесак, не зійти кров'ю під кривим лезом чи уламком скла на автостраді, я намагатимусь не попастися. Я не кривлю душею. Але згадка про те, як вони із шкури пнуться, щоб докопатись до причини зла, обертає мене на пустотливого мальчіка. Причини добра вони не дошукуються, чому ж тоді так ревно «досліджують» протилежне? Люди бувають добрі, бо їм це до вподоби, тут нічого не вдієш — так само як і в протилежному випадку. Я особисто схиляюся до протилежного. Навіть більше, зло взагалі притаманне людині, коли вона лишається самко-мотня. А людину ж бо створив Бог — це його велика гордість і радість. «Не-я» не має зла, тобто уряд, суди, школи виступають проти зла, бо заперечують саме «я». А чи вся наша сучасна історія — не боротьба «маленьких людей» проти цих велетенських машин? Я кажу серйозно, братики. Але все, що я роблю, я роблю через те, що воно мені до вподоби.

Отак того усміхненого зимового ранку я пив чифірчик з молоком — ложечку за ложечкою, з цукром, поки в роті стало сладко. Тоді взяв з плити сніданок, що його бідолашна моя матуся наготувала для мене. Це була лише оката яечня, ото й усе, але я ще підсмажив грінку, і поки ковтав, плямкаючи, яечню та грінку з джемом, почав читати газету. Як завжди, газета повідомляла про хуліганство й пограбування банків, про страйки й про те, що футболісти нагнали на всіх жаху, погрожуючи не грати наступної суботи, якщо їм не підвищать платню. Ох уже ці вередливі мальчікі! Писалося також про космічні польоти, про найбільші стереотелеекрани і про пропозицію поміняти пакети від мильної стружки на ярлики до супових консервів — чарівну пропозицію, дійсну тільки один тиждень. Це викликало в мене смех. А ще там була большая стаття про сучасну молодь (виходить, про мене, тож я вклонився і розреготавсь, як безумний) якогось вельми освіченого голомозого человека. Я уважно читав

статтю, братики, чаював — чашка за чашкою — і гриз ломтікі грінки, вмочаючи їх у джем та в яєчню. Той учений человек розводився про відомі речі: про брак батьківської дисципліни — так він це називав, — про брак справді добрих учителів, які б могли витрясти із своїх наївних вихованців нищість і спрямувати їх — ой-ой-ой! — на добрі діла. Ця несусвітна глупість викликала в мене смех, однак приємно було знати, що хтось постійно про це пише. Щодня з'являлися нотатки про сучасну молодь, але найкращою в тій газеті була колись замітка одного попа з комірцем, схожим на собачий ошийник. Він зазначив, що, на його переконання, — а він типу говорить від імені Бога, — «в усьому винен диявол, що оселився за кордоном», а тепер шукає шляхів, щоб проникнути в молоду плоть, і дорослі несуть за це відповідальність, бо захопилися своїми війнами, бомбами й такими іншими дурницями. Цілком слушно. Він знав, що каже, бо був посланцем самого Бога. А ми, молоді мальчікі, зовсім не винні. Таки-так.

Гикнувши кілька разів на повний шлунок, я дістав із шафи одяжку і ввімкнув радіо. Передавали музику, дуже гарний маленькій струнний квартет Клаудіуса Бердмена, який я добре знав. Я не стримав смеха, згадавши, що вичитав у одній з тих статей цікаву думку про сучасну молодь — мовляв, вона, молодь, стане кращою, якщо її надихатиме живе сприйняття мистецтва. Мовляв, велика музика й велика поезія здатні погамувати сучасну молодь і зробити її більш цивілізованою. Цивілізованою — сифілізованою! Музика завжди настовбурчувала мене, братики, й викликала таке відчуття, ніби сам Бог, ладний ударити громом і блискавкою, віддає волаючих людей і цип під мою — ха-ха-ха! — владу. Коли я витер лице і лапи й одягся (одяжка в мене була студентська — голубі штани й светр із літерою А: Алекс), то вирішив, що саме час навідатися до крамниці грамплатівок (бабкі в мене були:

у кишенях приємно подзвонювали монети) і подивитись, чи не з'явилася давно обіцяна й давно замовлена стереоплатівка з Дев'ятою (Хоральною) симфонією Бетховена, записаною на фірмі «Мастер-строук» симфонічним оркестром Еша Шема під керівництвом Л. Мухайвіра. Отож я вийшов, братики, з дому.

День цілковито відрізнявся від ночі. Ніч належала мені, моїм кентам і решті запелюшників, а старі обивателі ховалися по домівках і тишилися глупими всесвітніми телеканалами. День, навпаки, належав старим, до того ж удень на вулицях було більше рож, цебто полісменів. На розі я сів в автобус і доїхав до Центру, тоді почалапав на Тейлор-плейс до крамниці грамплатівок, куди, братики, вчашав за не-оціненними покупками. Хоч та крамниця мала глупу назву «Мелодія», це було справді гарне місце, де звичайно бистро з'являлися нові записи. З покупців, коли я ввійшов до крамниці, там були тільки дві малі ципки, що застрягли в секції «Крижаний жезл» (цей знак означав «мертвотно холодний рок» і стояв на платівках з новими записами поп-музики — Джонні Берневей, Стеш Крох, ансамблі «Міксери», «Полеж тихо з Едом та Ідою Молотовими» і таке інше говно). Тим двом ципкам було не більш як по десять років, і вони, як і я, вирішили, певно, прогуляти школіназію. Відчувалося, що обидві уявляють себе вже дорослими девчочками — попідкладали груди, жирно намазюкали губкі, а побачивши вашого оповідача, ще й захитали стегнами. Я став біля прилавка й ошкіривсь до Енді (завжди ввічливий, запопадливий, справді гарний хрен, хоч голомозий і худий як тріска).

— О! — вигукнув Енді. — Схоже, твоя мрія здійснилась. Маю гарні новини. — Відбиваючи, наче диригент, лапамі такт, він пішов по платівку.

Дві малі ципки пирснули, як і належить у їхньому віці, і я, братики, суворо на них лупнув. Енді

дуже бистро повернувся, вимахуючи великим лискучим білим конвертом Дев'ятої з насупленим, похмурим лицем самого Людвіга вана на ньому.

— Ось, — сказав Енді. — Прослухаємо, щоб перевірити?

Та мені хотілось якнайшвидше віднести платівку додому й послухати її на своєму стерео, на самкомоті, не ділячись ні з ким насолодою. Коли я вигріб з кишень деньгі, щоб розплатитись, одна з тих малих ципок поцікавилась:

— Кого це ти відколупав, братчику? Таке велике й одне? — Ці малі пісюшкі мали свій жаргон.

— «Сімнадцяте небо»? Люк Стерн? Гоглі Гогль?

Обидві закихкали, вигинаючись і погойдуючи стегнами. І раптом мені сяйнула така думка, що я трохи не поточився від захвату, братва. Кілька секунд навіть не міг звести дух. Тоді оговтавшись, вишкірив начищені зубья і мовив:

— Навіщо вам іти додому, сестрички, й слухати оце завивання. — Я встиг помітити, що вони купили платівки з поп-вещами для підлітків. — Б'юсь об заклад, у вас манюсінський портативний програвачик, придатний хіба для пікніка.

Обидві невдоволено випнули губки.

— Ходіть із дядечком, — провадив я далі, — і ви послухаєте музику по-справжньому. Почуєте труби ангелів і тромбони диявола. Запрошую вас, — уклонився я.

Вони знову захихотіли, і одна з них відповіла:

— Та ми такі голодні! Краще б поїсти.

— Атож, — докинула друга, — вона хоче сказати, що ще не снідала.

— То поїсте з дядечком. Кажіть, куди підемо.

Дівчатка, кумедно вдаючи досвідчених, дорослих жінок, почали перелічувати назви ресторанів: «Ріц», «Брістоль», «Гілтон», «Рісторанте Грантурко»... Зрештою я урвав їх словами: «Ходіть за дядечком», і повів до «Макаронниці» за рогом. Там я дав їхнім невинним юним лічікам схилитися над спагетті

з ковбасою, тістечками зі збитими вершками, банановими «сплітами» й гарячим шоколадом, а сам — мене аж занудило від такої рясноти — з'їв дуже скромний полуденок: скибочку шинки та чималий шмат гострого червоного перцю. Ці дві малі ципки хоч і не сестри, були дуже схожі одна на одну. Однаково думали — чи й узагалі не думали, — мали однакове волосся кольору сухої соломи. Що ж, сьогодні вони справді подорослішають. Я зроблю цей день днем їхньої зрілості. Не піду пополудні до школи, а візьмусь за науку — Алекс як учитель! Ципок звали, як вони самі сказали, Марті та Соньетта — досить-таки безумно, останній крик дитячої моди.

— Гаразд, Марті й Соньетта, то Марті й Соньетта, — промовив я. — Час нам мчатися — і то з вітерцем! Нумо, вперед!

Коли ми вийшли на холодну вулицю, дівчатка сказали, що не поїдуть на автобусі — ні-ні! — тільки на таксі, тож я, потураючи їм, хоч у душі криво осміхнувся, підкликав зі стоянки таксі. Водій, старий вусатий чоловік у засмальцьованій одежде, попередив:

— Тільки нічого не рвіть. Не поспуйте сидінь. Щойно поміняли оббивку.

Я розвіяв його дурні побоювання, і ми рвонули вбік муніципального будинку 18-А. Малі самовпевнені ципки по дорозі перешіптувались і хихотіли. Одне слово, приїхали ми, братики, і я повів ципок до квартири 10-8. Поки ми дерлися сходами нагору, вони відсапувались і сміялись, а коли прийшли, сказали, що помирають від спраги, тож я відімкнув у себе в кімнаті заповітну скриньку й налив кожній з тих десятирічних дівочек віскі «Скотчмен», щоправда, добряче розведеного колючою, аж у ніс було, содовою. Обидві всілися на моє ліжко (все ще незастелене) і, гойдаючи ногами, почали цмулити віскі, а я поставив на свій стереопрогравач їхні дурні нікчемні платівочки. Суміш, яку ми пили з дуже

гарних, розкішних, дорогих позолочених келихів, нагадувала швидше ароматизований дитячий напій. Одначе ципки аж прицмокували — ох-ох-ох! — ще й вигукували: «Запагорбіти можна!», «Зомліти мало!» — й такі інші безглузді слова, модні в їхньому середовищі. Поки я програвав оте говно, укоськав їх допити віскі й налив їм по другій. А вони були й раденькі, братики! Тож коли їхні жалюгідні попки прокрутилися двічі (там були дві пісні: «Медові пахощі» у виконанні Айка Ярда і «Ніч після дня після ночі», яку тоненько завивали два кастрати, справжні євнухи, прізвища їхні я забув), ципки, здавалося, вже досягли межі істеричного збудження — плігали на ліжку й вистрибували разом зі мною по кімнаті.

Про те, що я зробив того дня, братва, нема чого розводитись, ви вже, певно й самі здогадалися. Дві малолітки як оком змигнути опинилися без одєжди, але все реготали, бо нагой дядечко Алекс із ручкою від сковороди, що стирчала з нього, здавався їм дуже кумедним, а він, наче роздягнений лікар, усе відгортав шкірку, а тоді з гарчанням, мов рись болотна, смикнувся й зволожив собі лапу. Потім я обережно дістав із конверта Дев'яту симфонію — отож Людвіг ван тепер був також нагой, — а тоді, коли востанне смикнувся й відчув найвищу насолоду, опустив голку на платівку. І почалось: басові струни забубоніли з-під ліжка до решти оркестру, далі озвався чоловічий голос, закликаючи всіх радіти, і полилася блаженно-обалденная мелодія, оспівуючи Радість, це небесне полум'я, а я, відчувши в собі звіра, накинувся на двох малих ципок. Тепер вони вже не тішились і весело не вигукували, бо мусили коритись дивним, незрозумілим бажанням Александра Великого, що, збадьорений Дев'ятою і шкірковідгортанням, був чудесний, замечательний і дуже вимогливий, братики. А втім, обидві малі були надто п'яні, аби щось відчути як слід.

Та коли той гуркіт і вигуки про «Радість, Радість, Радість!» стихли вдруге й усе скінчилось, малі ципки вже не вдавали з себе досвідчених жінок. Вони, здається, втямили, що з ними зроблено, й почали скиглити, проситися додому і казати, нібито я — дикий звір. Вигляд вони мали такий — скривавлені, набурмосені, — наче побували у великій битві, що, зрештою, так і було. Що ж, прогулюючи школу, вони однаково мали підвищувати свій освітній рівень. І таки підвищили. Вдягаючись, обидві зойкали, хлипали — ой-ой-ой! — і маленькими кулачками легенько товкли мене, брудного, нагого, висотаного і витолоченого, а я мовчки лежав собі на ліжку.

— Підла, противна тварюка! — кричала мала Соньєтта. — Скотиняка!

Я не заважав їм згребти свої речі й забратися геть. Вони ще погрожували, що напустять на мене рож і таке інше. Коли вони побігли сходами вниз, я провалився в сон, а у вухах так само гуркотали й лунали звуки радості, радості, радості...

(5)

Прокинувся я пізно (десь о пів на восьму за моїм годинником), що, як з'ясувалося потім, було з мого боку нерозумно. В цьому зіпсутому світі, як ви самі вже помітили, все має значення. І все, як ви збагнули, взаємопов'язане. Таки-так. З мого стерео вже не лунали ні звуки радості, ні «Обнімітесь, мільйони», хтось вимкнув програвач — те чи ем, я чув тепер їх обох у вітальні, вони брязкали — брязь-брязь! — тарілками, сьорбали — сьорб-сьорб! — чай із чашок, одне слово, вечеряли після виснажливого робочого дня — одне на фабриці, друге в крамниці. Бідолашні старі! Жалюгідні предкі. Я накинув халат і визирнув з кімнати — такий собі люблячий синочок.

— Привіт, привіт! Удень відпочив і тепер почуваю себе куди краще. Ввечері попрацюю — зароблю

трохи кишенькових грошей. — Це для батьків, які зізналися, ніби саме так сприймали тоді мої походеньки. — Ням-ням-ням! А мені шматочок?

Це був якийсь заморожений пиріг, що його мати розморозила й підігріла. Вигляд він мав не дуже апетитний, але я мусив сказати навпаки. Батько зиркнув на мене з неприхованою підозрою, одначе не наважився щось закинути, а мати втомлено усміхнулась до плоду своєї утроби, до свого синочка. Пританцьовуючи, я зайшов до ванної і бистро прийняв душ, бо почувався брудним і липким, тоді повернувся до своєї кімнатчини і вбрався у вечірню одяжку. Зрештою, помитий, зачесаний, у почищеному одязі — картинка! — я взявся за свій шмат пирога.

— Не подумай, що я винюхую, — мовив татусь, — але де саме ти підпрацьовуєш увечері?

— А-а-а, — протяг я з повним ротом, — де трапиться. На підсобній роботі. То там, то там. — І я втупився йому в глаза — мовляв, піклуйся про себе, а я собі раду дам. — Я ж бо ніколи не прошу грошей, правда? Ні на одяг, ні на розваги. Чого ж ти допитуєшся, га?

Батько був сором'язливим-вайлом-майлом.

— Пробач, сину, — пробурмотів він. — Але я часом непокоюсь... Мені сняться тривожні сни. Звісно, ти можеш глузувати, однак у снах багато віщого. Вчора я бачив сон про тебе, і він мені дуже не сподобався.

— Он як? — Батьків сон мене заінтересовал. У мене було таке відчуття, ніби я також щось побачив уві сні, але не міг пригадати, що саме. — Справді? — перепитав я, облишивши жувати глевкий пиріг.

— Дуже виразний сон, — провадив батько. — Приснилося, ніби ти лежиш серед вулиці і тебе б'ють інші хлопці. Вони нагадували тих, з якими ти знався, поки тебе не відіслали до виправної школи.

— Невже? — Подумки я осміхнувся. Татусь вірить, ніби я перевиховався, чи принаймні переконує себе в цьому. Тут я пригадав і свій сон, що

приснився мені перед ранком, — про Джорджі, який віддавав генеральські накази, й про Дима, що шкірився беззубою пастью і вимахував батоном. А втім, одного разу мені сказали, що вві сні буває одне, а наяву — зовсім інше, протилежне. — Ти, батечку, не переживай за свого єдиного сина і спадкоємця, — промовив я. — Не бійся. Він зуміє постояти за себе, правду кажу.

— Так от, — вів далі батько, — ти безпорадно спливав кров'ю і не міг дати відсіч.

Це вже суперечило дійсності, і в душі я знов осміхнувся. Тоді повигрібав із кишень усі денгії і з дзенькотом висипав їх на барвисту скатертину.

— Тут не дуже багато, тату. Це те, що я заробив учора ввечері. Але, певно, вистачить вам з мамою, щоб посидіти десь і випити по чарці шотландського віскі.

— Спасибі, синку, — подякував він. — Але ми тепер виходимо рідко. Боїмося. На вулицях таке діється. Стільки малолітніх хуліганів. І все ж спасибі. Я принесу мамі завтра пляшечку чогось такого додому. — І, поки мати чистила на кухні каструлі, висипав ті нечесно надбані мною гроші в кармани штанів. До вхідних дверей він провів мене лагідною усмішкою.

Унизу, в кінці сходів, я здивовано, ба навіть ошелешено зупинився. Аж пасть роззявив, наче позіхи напали. Мене зустрічали! Чекали біля вкритого написами муніципального настінного живопису, що зображував велич праці — нагі мужікі й ципи біля верстатів, з ротів вилітають ругательства, що їх домалювали олівцем, як я казав, мальчікі-розбишаки. Тримаючи товстий чорний олівець, Дим і собі виводив величезними літерами матюки на нашому живопису, як завжди, примовляючи: «у-ха-ха!» Та почувши, що Джорджі й Піт привіталися зі мною, миттю обернувся, по-кентовски вишкірив зубья і, незграбно пританцьовуючи, прогудів:

— А ось і він, а ось і він прийшов — ура!

— Ми занепокоїлись, — пояснив Джорджі. — Чекали на тебе, пили молочко з «бритвочками», тоді подумали: може, ти образився? Тому й прийшли сюди. Правильно я кажу, Піте?

— Еге ж, — підтвердив Піт.

— Ви-ї-бачаюсь, — обережно відказав я. — Чогось розболівся голівер, то я ліг поспати. А мене не збудили, хоч я й просив. Виходить, усі зібралися, можна подивитись, що нам запропонує вечір, еге? — Схоже, я перейняв це «еге?» у П.Д. Делтойда, мого післявиправного наставника. Дивина.

— Твій головний біль мене засмучує, — мовив Джорджі так, наче був дуже стурбований. — Мабуть, ти перевантажуєш свого голівера. Віддаєш накази, стежиш за дисципліною тощо. Ти певен, що біль минувся? Може, краще знов ляжеш у ліжку?

Всі троє криво посміхнулись.

— Стоп! — сказав я. — Давайте побалакаємо відверто, по ширості. Цей сарказм, якщо його можна так назвати, не личить вам, друзяки. Ви, певно, накаляли в мене за спиною чортзна-чого, жартували й глузували вже скільки хотіли. Але я — вапн кент і ватажок, отож, безперечно, маю право знати, в чому річ, еге ж? Ну-бо, Диме, що означає твій кінський вискал?

Що Дим саме роззявив пасть у безгучному реготі, бистро втрутився Джорджі:

— Гаразд, тільки не треба смикати більше Дима, братику. Це все частина нового шляху.

— Нового шляху? — перепитав я. — Що ж це за новий шлях? Поки я спав, у вас точилася довга балачка, і ви все вираховували. Тож я уважно слухаю. — Я згорнув руки на грудях і зручніше прихилився до зламаних поручнів, нависаючи над своїми так званими кентами, бо стояв на третій сходинці.

— Це не переворот, Алексе, — пояснив Піт. — Просто ми бажаємо більшої демократії. Щоб ти повсякчас не вказував нам, що треба робити, а що — ні. Але це зовсім не переворот.

— Ідеться не про переворот, — підхопив Джорджі. — Вся річ у тому, хто має ідеї. А які в нього були ідеї? — Він наставив свої нахабні глаза на мене. — Все якісь дрібнички, нікчемні вещи, як оце вчора вночі. А ми ж ростемо, братики.

— Так, — озвався я, не поворухнувшись. — Слухаю вас уважно.

— Що ж, — проказав Джорджі, — все 'дно тобі доведеться це вислухати, то краще зараз. Ми все ходимо по колу, грабуємо крамниці тощо — одне слово, хапаємо жалюгідні башлі. А тим часом Віл Англієць у кавовому місці «Силач» запевняє, що зуміє збути будь-що крадене, хоч би хто з мальчиків приніс. Вогонь чи кригу — будь-що. — Джорджі знов витріщив на мене свої холодні глаза. — Віл Англієць каже, що можна взяти великі-превеликі деньгі.

— Так, — мовив я дуже спокійно, хоч у душі відчував страшне подразнення. — Відколи це ти приятелюєш і радишся з Вілом Англієм?

— Час від часу, — відрубав Джорджі. — Коли буваю самко-один. Як минулої неділі, скажімо. Адже я маю право на приватне життя, кенте, чи не так?

Мене, зрештою, це не обходило, братики.

— І що ж ти робитимеш із тими, як ти пишномовно висловився, великими-превеликими деньгами? — поцікавився я. — Хіба ти не маєш усього, чого душі завгодно? Потрібна машина — береш її під будь-яким деревом. Бабок забажаєш — будь ласка. Так? Звідкіля ж у тебе цей зальот — стати великим набундоченим капіталістом?

— Ох, — відмахнувся Джорджі, — ти часом міркуєш і говориш, мов мала дитина. — (Дим, як завжди, доточив до його слів своє «у-ха-ха!».) — Сьогодні, — провадив Джорджі, — ми здійснимо справжню крадіжку.

Отже, мій сон виявився віщим. «Генерал» Джорджі командував, що можна, а чого не можна нам робити, а Дим-з-батою нагадував безмозкого опікреного бульдога. Так чи так, я вів гру обереж-

но, дуже, надзвичайно обережно. Тому, всміхнувшись, відказав:

— Гаразд. Дуже добре. Пробудження ініціативи серед мас, як я й чекав. Я вас багато чого навчив, кентики. А тепер, Джорджику, поділися своїми планами.

— Пхе! — пхикнув Джорджі й хитро вишкірився. — По-перше, молоко-плюс, чи не так би ти почав? Вещь, яка збадьорює нас, а передусім — тебе. Що ж, повчимося в тебе, хлопче.

— Ти висловлюєш уголос мої мислі, — усміхнувся я. — Я саме збирався запропонувати давню добру «Корову». Добре, добре. Веди нас, Джорджику!

Я зробив низенький уклін, так само безумно шкірячись і водночас гарячково розмірковуючи. Та щойно ми опинились на вулиці, я поняв: мізкувати — то для глупцов, а умним досить натхнення й того, що Бог пошле. На допомогу мені прийшла чарівна музика. Повз нас саме промчала машина з ввімкнутим радіоприймачем, і я почув кілька тактів з Людвіга вана (це був Концерт для скрипки, фінал) і раптом врубівся, що треба робити.

— Що ж, Джорджі, гаразд, — прогарчав я і — вжик! — вихопив бритву-горлорізу.

— Отакої?! — Зливувався Джорджі, але бистро вихопив тесак, з колодочки лунко вистрілило лезо, і ми стали один проти одного.

— Е ні! Так не годиться, — зауважив Дим і спробував був зняти з себе обмотаний навколо пояса ланцюг.

Одначе Піт міцно схопив його й кинув:

— Облиш їх. Усе правильно.

Отак Джорджі і ваш скромний оповідач почали безмовний котячий танок, чудово знаючи манеру один одного й вичікуючи слушної миті. Джорджі все намагався дістати мене блискучим лезом — чик-чик! — одначе жодного разу навіть не торкнувся. Повз нас проходили люди й усе те бачили, проте не звертали уваги на таку звичну вуличну сценку. Тут я полічив: «Адін, два, трі!» — й чиркнув

бритвою — взз-взз! — але не по ліцу чи глазам Джорджі, а по його руці, що стискала тесак, і він таки випустив його, братики. Отак. Тесак упав, брязнувши на обмерзлий зимовий тротуар. Я тільки торкнувся бритвою пальців Джорджі, а він уже зачудовано витріщився на червону цівку, що зблиснула під вуличним ліхтарем.

— Так, — сказав я, приступаючи тепер до Дима, оскільки Піт дав йому совет не розкручувати на поясі «ужа», і Дим того совета послухався. — Так, Диме, а зараз давай розберемося з тобою!

— У-у-у-ух! — заревів, наче великий безумний звір Дим і так бистро та вправно стяг із себе ланцюга, що можна було замилюватись.

Найкраще, що я міг зробити, це якомога нижче присісти і, стрибаючи по-жаб'ячому, захистити ліцо й глаза. Я так і зробив, братики. Сердега Дим, який звик одразу поціляти в обличчя — хрясь! — аж отетерів. Щоправда, він оперіщив мене по спині так, що я трохи не здурів, але той біль лише примусив мене бистро зреагувати й покінчити з Димом. Розтинаючи зі свистом бритвою повітря, я чиркнув по Димовій лівій ходулі, щільно обтягненій холошею, розпоров її на два дюйми й пустив кров. Дим геть обезумел. Він посунув на мене, загавкавши по-собачому — гав-гав-гав! — але я вчинив точнісінько так, як із Джорджі, вклавши всю свою силу й уміння в один порух, і відчув, як бритва увігналася досить глибоко в Димів зап'ясток. Він випустив з рук свого гнучкого «ужа» й заскиглив, як дитина. Тоді, так само підвиваючи, спробував висмоктати із зап'ястя кров, але її було багато, і він став пускати з рота бульбашки. З руки в нього біла, хоча й не довго, гарна червона цівка.

— Що ж, кентики, — промовив я, — це буде вам наука. Правда ж, Піте?

— А я нічого не казав, — заперечив Піт. — Я не сказав жодного слова. Поглянь, Дим може гігнути від втрати крові.

— Пусте, — відмахнувся я. — Людина помирає лиш один раз. А Дим помер, перш ніж народився. Кривця в нього швидко зупиниться.

Справді, вени я йому не зачепив. Я дістав із кармана чисту сякачку і власноруч перев'язав Димові зап'ясток. Він усе скиглив, стогнав, та кров нарешті зупинилася, братики. Отож тепер ці барани зятамили, хто в них господар і вожак, вирішив я.

Два поранені бійці швидко заспокоїлись у барі «Герцог Нью-Йоркський» подвійними порціями бренді (купили вони за власні башлі, бо я всі свої висипав батькові) й покладеними на порізи сякачками, змоченими в холодній воді. Підстаркуваті ципи, з якими ми так шляхетно повелися напередодні, знову були там і так само кудкудакали, як заведені: «Спасибі, хлопчики» та «Хай береже вас Бог, хлопчики», — хоч цього разу ми задля них грошима не сорілі. Але тут вихопився Піт:

— То як воно, дівчатка? — І купив їм пива — у нього, схоже, кармани були напхом напхані бабками.

Отож бабушенці загомоніли ще голосніше:

— Хай благословляє і береже вас Бог, хлопчики! Ми ніколи вас не викажемо! Ви — найкращі з усіх хлопчиків.

Тут я звернувся до Джорджі:

— Що ж, ми повернулися туди, де були, так? Усе, як раніше, все забуто, еге ж?

— Так, так, так, — погодився Джорджі.

Дим, щоправда, мав усе ще ошелешений вигляд, навіть пробелькотів:

— Я б упорався з тим здоровенним видряпком за допомогою свого «ужа», якби на заводі не став один хрен. — Так наче він оце не зі мною рубався, а з якимось іншим мальчиком.

— Гаразд, Джорджі, — проказав я. — То що тобі, хлопче, спало на думку?

— Ет! — відмахнувся Джорджі. — Не зараз. Не сьогодні.

— Та ти ж дужий дорослий человек, — укоськував я його. — Як і всі ми. Ми ж бо не дітлахи, га, Джорджику? То що там тобі за ідея сягнула, хлопче?

— Я б йому гарненько поцілів ланцюгом у глаза, — пробубонів Дим, а бабушенці знай гелготіли своє: «Спасибі, хлопчики...»

— Розумієш, це я про той будинок, — пояснив Джорджі. — Ну, той, що з двома ліхтарями біля входу. І з глупою назвою.

— Якою такою глупою?

— Чи то «Пристань», чи то «Пристанище». Якась така глупость. У ньому живе стара ципа зі своїми котами й купою старих цінних вещей.

— Тобто?

— Золото, срібло й усілякі коштовності. Мені про це розповів Віл Англієць.

— Ага, секу, — кивнув я головою. — Все добре секу. — Я справді здогадався, що він має на увазі. Йшлося про Старе місто, що відразу за багатоквартирним будинком «Вікторія». Що ж, справжній ватажок знає, коли треба виказати іншим свою великодушність. — Дуже добре, Джорджі, — похвалив я його. — Чудова думка, її варто реалізувати. Відразу й гайда!

Коли ми виходили, бабушенці запевнили нас:

— Ми нікому нічого не скажемо, хлопчики. Ви були весь час тут.

— Славні ви дівчатка, — усміхнувся я. — Через десять хвилин ми вам знову купимо питва.

І я повів трьох своїх кентів на мою погибель.

(6)

На схід від «Герцога Нью-Йоркського» починалися офіси, за ними височіла стара понівечена бібліотека, далі був багатоквартирний будинок «Вікторія», названий так на честь чи то якоїсь перемоги, чи чогось іншого, а за ним тяглися давні

будиночки в районі, що мав назву 'Старе місто. Кілька чудових старовинних доміков, братики, в яких жили худі й сварливі полковники з ціпками в руках, підтоптани оvdовілі ципи та глухі літні пані з котами — ті, яких, братва, не торкнувся за всю їхню пречисту жінзь жоден мужчіна. Там справді були старі вешчі, що за них туристи дали б чималу грошву, — картини, коштовності й таке інше давне говно. Тихенько й без пригод ми підійшли до доміка під назвою «Пристанище»; два круглі ліхтарі на залізних стовпах нагадували вартових обіч дверей. В одній з кімнат на першому поверсі тьмяно мерехтіло світло, тож ми, невидимі на темній вулиці, зазирали у вікно — подивитись, що ж там відбувається всередині. На вікні були металеві ґрати, як у в'язниці, одначе ми добре все просеклі.

А відбувалося там ось що: стара ципа, сива-пресива, із зморшкуватим ліцом, наливала молоко з пляшки в блюдця й ставила їх на підлогу — певно, внизу крутилося безліч котів і кошек, що без угаву нявчали. Ми помітили кількох жирних скотін, що, роззявивши пащеки й нявкаючи, вистрибнули на стіл. Бабушка з ними всіма розмовляла, щось вуркотливо їм говорила. На стінах у кімнаті було видно безліч картин, давній годинник тонкої роботи, скрізь стояли вази, різноманітні прикраси. Все мало коштовний, старінний вигляд.

— За все це відвалять добрячу деньгу, братва, — прошепотів Джорджі. — Віл Англієць не збрехав.

— А як пробратися всередину? — поцікавився Піт.

Я мусив якомога швидше розтовкмачити, щоб випередити Джорджі.

— Насамперед, — прошепотів я, — слід спробувати звичайний шлях у двері. Я підійду і дуже ввічливо скажу, що одному з моїх кентів на вулиці запаморочилось у голові. Джорджі буде готовий це зіграти, коли вона відчинить. Я попрошу її винести води чи викликати по телефону лікаря. А далі все просто.

— Так вона тобі й відчинить! — кинув Джорджі.

— Піймав не піймав, а погнатися можна, хіба не так? — відказав я. Джорджі лише стеновав плечами і по-жаб'ячому скривив рота.

— А ви двоє, кентики, — звернувся я до Піта з Димом, — станете обабіч дверей. Гаразд?

Хлопці згідливо закивали головами в темряві.

— Тож гайда! — сказав я Джорджі й сміливо ступив до дверей.

Там був дзвоник. Я натис кнопку, і в передпокої задеренчало: «др-р-р-р-др-р!» Коли ципа та всі її кошкі почули це деренчання, то, певно, спершу нашорошили вуха, а тоді здивовано завмерли. Тож я натис кнопку ще нетерплячіше. Потім нахилився до щілини для пошти і якнайчемніше гукнув:

— Пані, допоможіть, будь ласка! Моєму другові раптом стало млясно серед вулиці. Дозвольте мені подзвонити лікареві.

Я побачив, що в передпокої спалахнуло світло, і почув, як бабушка зачовгала ножками в капцях — човг-човг! — простуючи до дверей. Не знаю чому, але мені спало на думку, що в кожній руці вона тримає по жирному котярі.

— Забирайтеся геть! — гукнула вона несподівано низьким голосом. — Забирайтеся, а то стрілятиму!

Почувши це, Джорджі трохи не зареготав. А я, вдаючи, ніби переживаю і розгубився, виховано проканючив:

— Благаю вас, пані! Моєму другові дуже зле!

— Забирайтеся! — повторила вона. — Знаю я ваші підлі штуки: спершу вмовите мене відчинити двері, а тоді — придбати якийсь непотріб. Забирайтеся, кажу вам! — Чарівна наївність, та й годі. — Забирайтесь геть, а то напущу на вас своїх котів!

Схоже, вона трохи схибнула від самко-мотної жізні. Я задер голову й побачив якраз над дверима підйомне вікно — ставши комусь на плечо, можна бистро потрапити в будинок. Що ж, цієї ночі це саме той аргумент, що треба. Отож я промовив:

— Гаразд, пані. Якщо ви відмовляєтесь надати допомогу, я змушений тягти свого хворого товариша в інше місце, — підморгнув я кентам, щоб тримали язика на припоні, а сам знову гукнув: — Дарма, друже, може, десь-інде таки трапиться добра душа. Хоч цю стару пані не варто й звинувачувати за її підозріливість — надто вже багато пройдисвітів та негідників вештається тут поночі. Вона, звісно, не винна.

Ми знову мовчки почекали в темряві, а тоді я прошепотів:

— Чудово, кентики. Вертаємось до дверей. Я стану Димові на плечі, відчиню віконце й залізу всередину. Потім стулю тій старій ципі пельку й відчиню вам двері. Жодних проблем! — Я гадав, що в такий спосіб довів хлопцям, хто тут вожак, хто человек, напханий ідеями. — Погляньте! — вигукнув я. — Над дверима є виступ, на нього зручно стати копитами.

Хлопці це побачили й у захваті — принаймні так мені здалося — закивали в темряві головами, примовляючи: «Атож, атож...»

Ми повернулися навшпиньки до дверей. Дим був серед нас найміцніший мальчик, тож Піт і Джордж підсадили мене на широкі, майже чоловічі Димові плечі. Завдяки всесвітнім каналам глупого телебачення, а також людському страху вночі, коли поблизу немає поліції, весь той час вулиця була безлюдна. Стоячи на плечах у Дима, я угледів, що виступ над дверима дуже зручний для моїх черевиків. Я підтягся на руках. Як і слід було сподіватись, вікно виявилось зачинене, але я дістав бритву й розбив шибку, різко вдаривши по ній кістяною колодочкою. Тим часом мої кенти внизу важко дихали. Я просунув руку у вибиту шибку і обережно штовхнув нижню частину віконної рами, що, зблиснувши, легко піднялася. Після цього я скочив у вікно, немов пірнув у ванну. Мої барани внизу завмерли, широко пороззявлявши пасті.

Я опинився в безпросвітній темряві, заставленій ліжками, шафами, великими важеними стільцями, стосами коробок та книжок. Помітивши смужку світла під дверима кімнати, в яку я скочив, сміливо рушив до виходу. Двері зарипіли — і-і-і-е-е! — і я ступив у запорошений коридор, куди виходили двері інших кімнат. Скрізь була пустка, братики, крім однієї кімнати, що в ній мешкала стара мочалка зі своїми котами. А втім, можливо, всі ті котікі та кошечкі мали окремі спальні, годуючись, як члени королівської родини, вершками й риб'ячими головами. З першого поверху долинув приглушений голос старої ципи: «Так, так, саме це». Схоже, вона розмовляла зі своїми чотириногими, що нявчали «мяу-у-у», вимагаючи ще молока. Тут я вгледів сходи, які вели до передпокою, і вирішив показати своїм зрадливим і нікудишнім кентам, що я один більше вартий за них трьох. Я все зроблю самкомотно. Якщо доведеться, розправлюся зі старою ципою та її котярами, тоді наберу повні руки полезних вецей, підскочу до надвірних дверей, відчиню їх і покажу своїм кентам, які на мене чекають, золото й срібло. Вони повинні затямити, хто тут вожак!

Повільно, обережно я став спускатися вниз, захоплено роздивляючись на сходах грязніє полотно давніх часів — дівочки з довгими косами і високими комірцями, краєвиди з деревами та конями, якийсь святий бородатий чоловік, геть нагой, з хрестом у руках. І своєрідний запах будинку, не схожий на запахи в багатоквартирках — застояна вонь від котів, їхньої риби та за давнього пилю. Зійшовши сходами, я побачив освітлену вітальню, в якій господиня роздавала молоко котікам і кошечкам. Тепер я роздивився і цих розгодованих скотін, що швендяли сюди-туди, вимахуючи хвостами й тручись об одвірок. А на великій дерев'яній скрині в темному передпокої я помітив чудову маленьку статуетку, що виблис-

кувала у смужці світла з кімнати, — молоденька струнка дівочка застигла на одній нозі, здійнявши руки вгору. Цю срібну статуетку я відразу поцупив для себе. Тримаючи її в руках, я ввійшов в освітлену вітальню й сказав:

— Здоровенькі були! От і зустрілися. Наша коротенька бесіда крізь щілину для пошти була, відверто кажучи, неприємна, так? Що ж, дозволь нам із цим не погодитись, аж ніяк, ти, стара смердюча мочалка!

Від яскравого світла в кімнаті перестарілої ципи я аж закліпав очима. Там було повнісінько котіков і кошечек, що просто кишіли на килимі. А в повітрі літали клапті шерсті. Ті жирні скотіни були різні завбільшки й усіх кольорів: чорні, білі, смугасті, руді, плямисті, а також різного віку — тут бавилися кошенята, сиділи дорослі кицьки й заслинені похмурі руїни, їхня господиня, та стара ципа, розлючено, як чоловік, блимнула на мене і просичала:

— Як ти сюди потрапив? Геть звідси, малий мерзотнику! А то я тебе відлупцюю!

Побачивши в її жилавій руці чорного дерев'яного ціпка, яким вона погрозово замахнулась, я щиро розреготався. Неквапом, з вишкіреними зубьями я рушив до неї, але цієї миті завважив на серванті ще одну невеличку вещь — чарівну вещь, що її такий мальчик-меломан, як я, навіть не сподівався коли-небудь побачити на власні глаза: голівер і плечі самого Людвіга вана. Це був так званий бюст — кам'яна вещь із довгим кам'яним чубом, порожніми глазами й великою збористою хустиною на шії. Я одразу відвів погляд і прошепотів:

— О, яке диво! Буде мое!

Та коли я йшов до бюста, вирячивши на нього глаза й жадібно простягнувши лапу, то не вгледів на підлозі блюдечка з молоком. В одне з них я ступив і підковзнувся.

— Тьху ти! — сплюнув я, намагаючись утримати рівновагу.

Одначе та стара ципа дуже спритно і з дивовижною, як на її вік, скоростю підскочила ззаду й ну гамселити мене — гуп-гуп! — по голіверу ціпком. Я не втримався, впав навкарачки й, лайнувшись: «Хай тобі чорт!» — спробував підвестися. Але стара знову накинулася на мене — гуп-гуп! — примовляючи:

— Ох ти ж малий пройдисвіте! Блощиця, що залазить у будинки чесних людей!

Мені набридла ця гра в «гуп-гуп», тож коли ціпок знову опустився на мене, я вхопився за його кінець і смикнув до себе. Тепер уже стара захиталась і, щоб не впасти, вчепилася за стіл, але потягла за собою скатертину з глеком та пляшкою молока. Пляшка перекинулася, розбризкуючи молоко на всі боки, а стара гепнулася на підлогу, але все так само гарчала:

— Ну, клятий хлопчисько, начувайся!

Тут усі коти перелякались, забігали, застрибали, засичали одне на одного й стали по-котячому рубатися лапами. Вяу-у-у! Ш-ш-ш! Р-р-р! Я скочив на ходулі. Поруч сіпалась і гарчала ота паскудна стара каракатиця, силкуючись і собі підвестися, тож я маленько копнув її в ліцо.

— Уа-а-а! — заверещала вона, і я побачив, як її вкрите плямами й прожилками ліцо в тому місці, куди я вдарив, відразу посиніло.

Ставлячи ногу, я, мабуть, наступив на хвіст одному з котів, що піщалі й дряпались, бо почув нестямне «вяу-у-у!» Навколо моєї ноги обкрутився клубок шерсті й випустив зуби та пазурі. Сиплючи прокльонами й намагаючись струсити з ноги ту тварюку, я переступив із маленькою срібною статуеткою в руці через стару ципу на підлозі й знов рушив до улюбленого свого Людвіга вана з похмурого каменю. Але відразу втрапив ногою в блюдо, по вінця наповнене вершками, і ледве не беркиць-

нувся вдаруге. Картина була б досить-таки кумедна, якби це сталося з кимось іншим, а не із скромним вашим оповідачем. Цієї миті старуха пролізла між котами, що билися і верещали, й учепилася за мою ногу, так само завиваючи: «Уа-а-а!» Я втратив рівновагу й гепнувся в розлите молоко та на сплетених у бійці котів, а стара каракатиця заходилася тузити кулаками мене по ліцу, вигукуючи:

— Шмагуйте його, бийте, видирайте нігті цьому мерзотному тарганиськові!

Вона зверталася, звісно, до своїх котів, і кілька з них, наче послухавшись старухі, скочили на мене й почали дряпатись, як безумніє. Тут уже я й сам здичавів, братва, і розкидав тих тварюк на всі боки.

— Не чіпай моїх киць, гадино! — вереснула бабушка і вчепилася нігтями мені в ліцо.

— Ах ти ж брудна стара кошолка! — скрикнув я, тоді замахнувся маленькою срібною статуєткою, тюкнул її по голіверу й так стулив нарешті їй пельку.

Коли я звівся серед тих котиків і кошечек на ноги, то почув удалині вой поліційної сирени й бистро збагнув, що ця стара котяча каракатиця розмовляла не зі своїми нявчиками, як мені здалося знадвору, а дзвонила до поліції. Вона запідозрила щось лихе відразу, щойно я натис кнопку звонка, вдаючи, ніби благаю допомоги. Зачувши те страхітливе завивання «рожевоза», я метнувся до вхідних дверей і довгенько вовтузився із засувами, ланцюжками, клямками та всякими такими іншими запобіжними речами. Тож коли я зрештою відчинив двері, надворі мене чекав лише Дим — двоє інших так званих кентів уже накивали п'ятами.

— Тікаймо! — гукнув я до Дима. — Сюди їдуть рожі!

— Ось ти їх і зустрінеш! — відказав він. — Ух-ха-ха!

І я побачив, що в руках у нього «уж»! Дим легенько махнув ним — вж-ж-ж! — і майстерно поціливі мені в глаза, я ледве встиг їх заплющити. Осліпнувши від страшеного болю, я застогнав, а Дим промовив:

— Мене обурило те, як ти повівся, кенте. Даремно ти вчинив так зі мною, братику.

Потім я почув, як загупали його великі важкі черевики, і звичне «ух-ха-ха!» помалу розтануло в п'ятьмі. А за хвилию під'їхала поліційна машина, паскудно завиваючи, наче якийсь безумний звірь. Я також підвивав, навіть істерично хихотів і бився голівером у стіну в передпокої, а з міцно заплющених глаз, що палали від болю, струменіла пасока. Коли вскочили фараони, я навпомацки посувався до виходу. Певна річ, я їх не бачив, але почув кроки й відчув вонь від тих покручів. Вони грубо схопили мене, скрутили руки й потягли за собою. Я ще почув, як один фараон гукнув з кімнати, де було повно котіков і кошечек:

— Тяжко поранена, але дихає.

— Яка приємна несподіванка! — почув я голос іншого фараона, коли мене бистро й безцеремонно заштовхали до машини. — Маленький Алекс власною особою!

— Я осліп! — крикнув я. — Бог вас покарає, грязние недоноскі!

— Ого, які слівця! — засміявся фараон і затиллям долоні — а на пальцях у нього були персні чи щось таке — ляснув мене по губах.

— Бог вас приб'є, вонючіє подкідиші! Де решта? Де мої кенти, оті паскудні зрадники? Один із тих мерзких братіков ударив мене ланцюгом по глазах. Схопіть їх, поки вони не втекли! Це все вони придумали! І мене присилували. Я не винен, Бог вам не простить!

У відповідь я почув дружний регіт фараонів. Потім вони впіхнули мене в куток фургона, а я все

правив своєї про так званих кентів, аж поки збагнув, що це — марна річ. Хлопці, певно, вже встигли повернутися до бару «Герцог Нью-Йоркський» і влити пива й шотландського віскі в безвідмовні пасті смердючих старих цип, які знову белькотіли: «Спасибі, хлопчики. Хай благословить вас Бог! Ви весь час були тут, хлопчики. Нікуди не зникали з наших очей».

Поки ми їхали з ввімкненою сиреною до «рожаловкі», я сидів, затиснутий між двома фараонами, дістаючи від тих реготливих громил то штурхана то зуботичіну. Нарешті я трохи розплющив глаза й побачив крізь сльози примарне місто, що пролітало за вікном — вуличні ліхтарі зливалися в одну світлу лінію. Запаленими глазами я розгледів обабіч себе двох фараонів, розрізнув худу потилицю водія, а поруч із ним — товстошийого виродка, який глузливо промовив:

— Що ж, Алексе, тепер попереду в нас приємний вечорок, еге ж, хлопче?

— Звідкіля ти знаєш моє ім'я, вонючій громіла? — скинувся я. — Бог спровадить тебе до пекла, грязний недоносок, педік!

Вони знов зареготали, а один із тих смердюхів, що сиділи обабіч мене, крутнув мене за вухо. Товстоший пояснив:

— Усі ж бо знають маленького Алекса і його кентів. Знаменитим хлопчиною став наш Алекс.

— Це все вони! — вигукнув я. — Джорджі, Піт і Дим. Покручі! Вони мені не кенти!

— Нічого, — заспокоїв мене товстоший, — у тебе попереду цілий вечір. Ще встигнеш розповісти про відважні подвиги тих юних джентльменів і про те, як вони збили невинного маленького Алекса з путі праведної.

Поряд почувся вой ще однієї поліційної машини, що перегнала нашу, але завершила в інший бік.

— Це по тих покручів? — поцікавивсь я, — їх теж схоплять ваші подкідіші?

— То швидко допомога, — відказав товстоший. — Вона повезла стару пані, що постраждала від тебе, підлий негіднику.

— Це все вони винні! — крикнув я, кліпаючи запаленими глазами. — А тепер ті паскудники нажираються собі в «Герцогу Нью-Йоркському». Схопіть і їх, благаю вас, вонючіє педікі!

Фараони знову вибухнули смехом, а я дістав ще одну зуботичину. Нарешті ми підїхали до «рожаловкі», мене грубо витягли з машини й штовханули вгору на сходи. Я зрозумів, що справедливості від цих смердючих недоносков, хай покарає їх Бог, чекати годі.

(7)

Мене затягли до яскраво освітленої вибіленої контори, що в ній стояла міцна вонь. Від загратованих камер відгонило блювотиною, смородом убіральної, пивним духом і дезинфекційними засобами. Чулися кроки узніков і пісні, мені навіть здалося, що я почув знайомі слова:

І я повернуся до тебе, кохана, кохана,
Коли, моє серце, помреш.

Цієї миті пролунали вигуки фараонів, що наказували затриманим стулити пельки, почувся навіть такий звук, наче когось добряче долбанулі, і той заскиглив: «Ой-ой-ой!» Схоже, то був не чоловік, а якась п'яна стара ципа. В конторі, до якої мене затягли, четверо фараонів шумно чаювали, на столі стояла велика каструля з окропом, а фараони сьорбали з великих брудних кружок і голосно відригували. Мені чаю не запропонували. Тільки простягли старе тьмяне люстерко, братики, щоб я подивився на себе. Справді, я вже не був схожий на вашого молодого вродливого оповідача, а викликав жах: пасть розпухла, глаза червоні, ще й ніс заюшений кров'ю. Фараони розреготались, побачивши, як я розгубився, а один кинув:

— Гарнесенька юна мара!

Потім зайшов поважний поліційний чин із зірочками на плечах, що свідчили про його високопревисоке звання, і, побачивши мене, гмикнув:

— Гм-м.

Чаювальники відразу взялися за роботу.

— Я не скажу жодного слова, — попередив я їх, — доки сюди не прийде мій адвокат. Я знаю закони, ублюдкі!

Ясна річ, вони знову вибухнули громкім смехом, а той зірчастий начальник проказав:

— Гаразд, хлопці, передусім покажімо йому, що ми також знайомі із законами. Але хай собі згадують: знати закони — це ще не все.

Він промовив це поважно, аж ніяк не веселим голосом, а тоді кивнув із дружньою усмішкою здоровенному гладкому виродку. Той скинув мундир, засвітивши своїм старим гладким черевом, тоді неквапно ступив до мене і втомлено скривив пасть у хижому вискалі. На мене війнуло смердючим чаєм із молоком. Чолов'яга був погано виголений, як на фараона, на сорочці під пахвами виднілися розводи від поту, а з вух, щойно він став поруч, завоняло сіркою. Стиснувши свій смердючий червоний кулак, він підступно штурхнув мене в живіт, а решта фараонів зайшлися смехом і затрясли голіверами. Тільки начальник ледь осміхнувся. Мені аж дух забило. Я сперся на стіну, витираючи оджедой вапно, судомно хапаючи ротом повітря й відчуваючи бажання виблювати глевкий пиріг, що його з'їв перед прогулянкою. Але дозволити собі таку вещь, як заблювати підлогу, я не міг, тому лише проковтнув гіркий клубок. Тут я побачив, що гладкий гевал повертається із задоволеним смехом до своїх, отож підняв праву ногу і, перш ніж фараони встигли попередити свого здоровила, щосили копнув його ззаду в гомілку. Він підскочив і вереснув як недорізаний.

Після цього, братва, вони заходилися перекидати мене один одному, наче якогось м'якого, заюшеного

кров'ю м'ячика. Мене дубасили кулаками по пасті, били в пах, у живіт, тусали ногами. Кінець кінцем я таки виблював на підлогу і обернувся на геть безумного человека, навіть забелькотів:

— Вибачте, братики, я вчинив неправильно. Вибачте, прошу вас.

Вони, однак, підсунули мені клопоть старої газети й примусили його проковтнути, а тоді нагодували ще й тирсою. Потім сказали, як давні добрі кенти, щоб я сів — мовляв, поговорім. Тієї хвилини з'явився П.Р. Делтойд — його установа була в тому самому будинку. Вигляд він мав стомлений і грязний.

— Отже, це сталося, Алексе, так? Як я й передбачав, хлопчику. Боже мій, боже мій... Атож... — Він повернувся до фараонів. — Добрий вечір, інспекторе. Добрий вечір, сержанте. Всім добрий вечір. Що ж, моя кар'єра скінчилася. Атож... Боже мій, боже мій... Цей хлопець геть пошарпаний, атож. Ви тільки погляньте на нього!

— Насильство викликає насильство, — урочисто проголосив поліційний начальник. — Він чинив опір охоронцям закону.

— Кінець кар'єри, атож, — повторив П.Р. Делтойд. Він подивився на мене холодними глазами, ніби я був уже не заюшений кров'ю, змордований человек, а обернувся на неживу річ. — Сподіваюся, мене завтра викличуть до суду.

— Це не моя вина, брате, сер, — проказав я плачливо. — Замовте за мене слово, сер, я зовсім не такий поганий. Це хлопці так зрадливо мене підставили...

— Виспіває, як коноплянка, — гмикнув начрож. — Усе скаржитесь та лається.

— Я поговорю про тебе, — холодно пообіцяв П.Р. Делтойд. — Завтра прийду, не переживай.

— Якщо бажаєте порохувати йому зуби, — запропонував поліційний начальник, — то не соромтеся, ми його потримаємо. Це ж треба — завдати вам стільки клопоту.

Ніколи не думав, що такий чоловік, як П.Р. Делтойд, поставлений перевиховувати нас, розбишак, на славних мальчиків, здатний на це, особливо в кодлі отих рож. Він підступив до мене ближче і плюнув. Харкнув. Повним ротом мені в ліцо. А тоді ребром долоні втер свої мокрі губи. Я заходився витирати захаркане ліцо скривавленою смячкою, примовляючи:

— Спасибі, сер! Велике спасибі, сер! Це так благородно з вашого боку, щиро дякую.

П.Р.Делтойд забрався геть, не сказавши більше жодного слова.

Фараоні тим часом узялися складати протокол, щоб записати мої свідчення. А я собі подумав: «Чорт би забрав вас усіх, виродки. Якщо це ви виступаєте на боці добра, блін, то я щасливий бути на іншому боці».

— Гаразд, грязние ублюдкі, вонючіе педікі, — промовив я. — Я дам вам якнайповніші свідчення. Я не збираюся більше плазувати перед вами на брюхе, мерзкіе вискребкі! То з чого починати, говнюкі, сволочи? З останньої виправної школи? Добре, добре, хай буде по-вашому.

Отож я все їм і розповів. Переді мною сидів полісмен-стенографіст, тихий переляканий человек, зовсім не схожий на справжню рожу, і записував сторінка за сторінкою, сторінка за сторінкою. Я розповів про насильства, кражі, дракі, взування дівок, геть усе, аж до останньої речі — візиту того вечора до багатой старої ципи з її котіками та кошечками. Я був певен, що мої так звані кенти тепер у багні по макушку. Коли я скінчив, поліційний стенографіст сидів блідий від жаху. Бедний человек! Начрож лагідно звернувся до нього:

— Гаразд, синку, тепер піди випий добрячий кухоль чаю. Підкріпись, а тоді затисни ніс прищипкою і передрукуй цю гидоту, цю гнилятину в трьох примірниках. І принеси їх, щоб наш юний приятель-красунчик підписав. А тобі, — повернувся він

у мій бік, — зараз покажуть твою кімнату для новоженців з водопроводом та іншими зручностями. Ану, — кволо наказав він двом справжнім рожам, — відведіть його.

Копаючи носачами, штурхаючи кулаками й грубо шарпаючи, вони потягли мене до камер і кинули в одну з них, де сиділо вже з десятків інших узників, здебільшого п'яних. Серед них були справді ужасніє тварі — один виявився з відкушеним носом і роззявленою пастью, що нагадувала чорну дірку, другий лежав просто на підлозі, хропів і пускав із пасті бульбашки, третій, схоже, бурих під себе в штани. Далі сиділо двоє гоміків, які відразу накинули на мене оком. Один із них стрибнув мені на спину, тож довелося з ним люто метеліться; від нього так воняло спиртним і дешевими парфумами, що мене знову занудило, але шунок мій, братики, був уже порожній. Тут другий педік і собі заходився мене лапати, а тоді вони почали з гарчанням битися за моє тело між собою. Тарарам здійнявся страшний. Кінець кінцем вбігло двоє фараонів і кинулися кийками розбороняти тих двох. Після цього гомікі сиділи тихенько, втупившись перед себе; в одного з них з ліца сочилася — кап-кап-кап! — кров. У тій камері були нари, одначе усі вони виявилися зайняті. Я видерся на один з ярусів — у кожному було по чотири ряди нар; там спав якийсь старий п'яничка — мабуть, його поклали туди фараони. Так чи так, а я скинув його долу. Він був неважкий і гепнувся просто на опасистого человека на підлозі. Обидва відразу прийшли до тями, зарепетували й почали битися навкулачки. А я, братва, ліг на вонючіє нари й стомлено, геть знесилено провалився в тривожний сон. Це був навіть не сон, а наче перехід до кращого світу. І в тому світі, братики, я ніби опинився на великій, порослій квітами луці, що її обступали дерева; неподалік сидів цап із людським обличчям і вигравав на якійсь дудці. Раптом на обрії зійшов, мов сонце, сам Людвіг ван — грізне ліцо, скуйовдже-

ний вітром чуб, на шиї хустина, — і я почув Дев'яту, її фінал, однак зі словами, що були наче навмисно покручені для цього сну:

Хлопче, небесний шибайголово,
ми, тіні садів Едему,
серця у вогні, що стріпнулись і затремтіли,
долбаньом тебе в пасть і копнемо
у твій вонючій і грязний зад.

Проте мелодія була правильна, наскільки я запам'ятав, коли прокинувся через дві хвилини чи через десять хвилин, а може, й через двадцять годин, днів чи років — годинник з моєї руки зник. Десь далеко, за багато миль унизу, стояв фараон і штрикав мене в бік довгою палицею з цвяхом на кінці.

— Прокидайся, синку! — гукнув він. — Прокидайся, красунчику. Прокидайся, тебе жде робота.

— Чому? Хто? — скинувся я. — Де? Що таке?

А музика оди «До радості» з Дев'ятої симфонії потужно бриніла в моїй душі.

— Злазь і дізнаєшся, — проказав фараон. — Є гарні новини для тебе, синку.

Напівсонний, ледь розгинаючи зболіле тіло, я зіскочив униз. Від рожі шибануло в ніс міцною вонью сиру та цибулі. Він виштовхав мене з камери, сповненої бридким хропінням, і потяг коридорами, а слова «Радосте, славна іскро Божа!» все лунали в душі. Ми ввійшли до чистенької контори, де стояли друкарські машинки й квіти, а за столом сидів поліцейний начальник. Він похмуро вп'явся холодними глазами в моє сонне ліцо.

— Так, так, так, — пробубонів я. — Що ще, брате? Чого тобі не спиться такої гупої ночі?

— Даю десять секунд, щоб ти сховав свою дурну посмішку, — відрубав він. — А тепер — слухаю.

— Цікаво, що? — запитав я зі смехом. — Тобі ще мало, що мене побили трохи не до смерті, обхаркали, змусили цілу годину зізнаватися в злочинах, а тоді запхали до отієї грязної камери з безумними

й вонючімі збоченцями? Невже ти вигadaв для мене нові тортури, ублюдок?

— Я сам буду твоїм катом, — похмуро промовив він. — І, дасть Бог, замордую тебе до божевілля.

Ще до того, як він це сказав, я збагнув, що сталося. Стара ципа, яка тримала котіков та кошечек, в одній з міських клінік переселилася в кращий світ. Я цюкнув її надто сильно. Так, це був капец. Я подумав про всіх отих котіков та кошечек, які нявчатимуть, проситимуть молока, але не дістануть від своєї господині, старої каракатіци, більш нічогісінько. Це був кінець. Надто багато я пакоїв. А мені ж минуло лише п'ятнадцять...

Ч А С Т И Н А Д Р У Г А

То

(1)

що ж далі, га?

Я знов повторюю ці слова, бо настала черга, брати мої і єдині друзі, розповісти сумну й трагічну частину історії. Ця частина починається у Держв'язі (тобто Державній в'язниці) № 84-Ф. Опустимо всю іншу фігню і страшний переказ про нервовий струс у мого батька, коли він до крові позбивав свої граблі, обурюючись несправедливим Богом на небесах, про те, як мати, скрививши пасть, тужила — о-у-у-у! о-у-у-у! — за єдиною своєю дитиною, ріднесеньким синочком, якого всі покинули... Потім старий і дуже суворий обвинувач промовляв у суді нижчої інстанції гіркі слова про вашого друга й скромного оповідача, а ще раніше була грязная клевета П.Р. Делтойда і рож, щоб їх грім побив! Тоді мене знову посадили разом із вонючіми збоченцями й преступниками. Зрештою відбулося засідання у високому суді — з судьями й присяжними засідателями, — де знову дуже врочисто говорили мерзенні слова. Кінець кінцем пролунало: «Винен!» — а коли

оголосили вирок: «Чотирнадцять років!» — моя мати, братики, зайшлася риданням. І ось уже минуло два роки, відколи мене запроторили до Держв'язу № 84-Ф. Одягнений я за останньою в'язничною модою: суцільний, кольору дерьма гидотний костюм із вишитим номером на грудях ліворуч, трохи нижче тьохкала, цебто серця, і на спині. Тепер, хоч би куди мене понесло, я вже не ваш маленький друг Алекс, а № 6655321.

— То що ж далі, га?

Ясна річ, я пройшов не найкращу школу за два роки в тій грязно́й дире, в людському звіринці, де мене стусали й пихали бурмила охоронці, де я бачив затятих і лютих преступників, серед них справжніх збоченців, які, вздрівши такого ласого юного мальчика, як ваш оповідач, відразу пускали слину. В'язнів примушували працювати в майстерні — виготовляти коробки для сірників, замість зарядки ходити на подвір'ї колами, а вечорами старий учило іноді розповідав нам то про жуків, то про Молочний Шлях, то про «дивовижні властивості сніжинки». Остання його лекція викликала в мене смех і нагадала про те, як ми «чинили справжній вандалізм», долбалі старпюра, що повертався того далекого зимового вечора з публічної біблії. Мої кенти тоді ще не були зрадниками, а я був щасливий і вільний. Щодо кентів, то я дізнався лише одне: якимсь те і ем прийшли мене навідати й розповіли, що Джордж загинув. Атож, гігнув, братики. Мов той шолудивий пес на дорозі. Джорджі потяг Піта й Дима до будинку якогось багатого человека. Хлопці надавали господареві руками й ногами і піхнули його на підлогу. Тоді Джорджі порезав диванні подушки й штори, а Дим потроцив дуже дорогі прикраси — статуетки й таке інше. Побачивши це, змордований багатий человек розлютивсь, як безумний, і кинувся на хлопців із важким залізним брусом. Раздраженіє додало йому сили. Дим із Пітом вистрибнули у вікно, а Джорджі перечепився за килим, і той

страшний брус опустився на його голівер. Так сконав зрадливий Джорджі. А старого вбивцю виправдали — адже він захищався. І це справедливо. Хоч Джорджі загинув більше, ніж через рік після того, як мене схопили фараони, такий поворот його долі виглядає також справедливим.

— То що ж далі, га?

Був недільний ранок, я стояв у Бічній каплиці й тюремний кап (цебто капелан), проголошував слово Боже. Моя роботка полягала в тому, щоб вмикати старий стереопрогравач і ставити урочисту музику до, після або й посеред проповіді, коли співали псалми. Я стояв у кутку Бічної каплиці (всього в Держв'язі № 84-Ф було чотири такі каплиці), а поряд зі мною очікували наглядачі або охораніки з грубими синюватими пиками, стискаючи в руках гвинтівки. Мені було видно всіх узників, що сиділи в своїй жахливій в'язничній уніформі кольору дерьма й слухали слово Боже. Від них гидко воняло — не тому, що вони справді були немиті чи грязніє ні, братики, то був особливий сморід, яким відгонить лише від злочинців, вонь запоорошеності, засмальцьованості й безнадії. Мені спало на думку, що я так само воняю, бо також обернувся на справжнього узника, хоча й дуже юного. Отож ви розумієте, братва, як мені хотілось вибратися з того смердючого, грязного звіринця. І, як ви побачите, читаючи далі, мої зусилля були не марні-шмарні.

— То що ж далі, га? — втретє перепитав кап. — Чи ви щоразу виходитимете на волю, щоб знов потрапити до такої самої установи, причому довше сидітимете за ґратами, ніж гулятимете на волі, — чи, зрештою, прислухаетесь до Святого слова й усвідомите, які покарання чекають на грішників, що не покаялись, і на цьому, й на тому світі? Які ж ви заплішені дурні — більшість із вас, — що проміняли свої людські права на миску холодної юшки! Потяг до злодійства й насильства, прагнення до легкого життя — хіба це чогось варте, коли

є незаперечні докази — так, так; неспростовні свідчення того, що пекло існує? Я це знаю напевне, друзі мої, мені самому являлося у видіннях те місце, що темніше за будь-яку в'язницю, гарячіше за розжарену піч, де душі грішників, котрі не покаялись, як і ви, — тільки не позирайте на мене скоса, чорт вас забирай, не смійтеся! — повторюю, як і ви, стогнуть у нескінченних і нестерпних муках, задихаються від страшного смороду, і роти їхні забиті лайном, шкіра їхня лущиться й злазить, а мозок вищить від болю, бо його пропікає кульова блискавка. Так, так, так, я знаю!

Цієї миті котрийсь із узників у передніх, чи, може, й у задніх рядах видав губами трель: пр-р-р-р! — і брутальні охораннікі відразу кинулися туди, де, на їхню думку, пролунав той звук, а тоді почали люто й майстерно роздавати на всі боки зуботичіни. Потім схопили якогось переляканого узніка, худючого, маленького й старого, і потягли геть. А він верещав:

— То не я, то він, самі погляньте!

Марно. Його щосили штурханули й повели з каплиці, а він усе трусив голіввером та кричав.

— А тепер, — проголосив в'язничний кап, — прослухайте слово Боже. — Він дістав величезну книгу й почав її гортати, раз у раз слинячи собі пучки — плям-плям. Цей здоровенний, опасистий, червонопикий виродок пишався тим, що зумів зацікавити такого хлопчину, як я, тією грубезною книгою. До моєї подальшої освіти долучили читання цієї книги й навіть дозволили слухати, поки читаю, музику зі стереопрогравача в каплиці. Ох, братва! Це було таки чудово. Вони замикали мене в каплиці й давали слухати церковну музику Й.-С. Баха і Г.Ф. Генделя, а я тим часом читав про те, як стародавні іудеї долбалісь один з одним, пили своє жидівське вино й тягли до ліжок дружин або служниць. Справжній клас! Цього мені було досить, братики. І в другу частину книги я не дуже

закопувався, бо там ішлося про якісь молитви, а не про бійки та трахання. Але якось кап, міцно стиснувши мене великою м'язистою ручищею, сказав:

— Ой, шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший, подумай про божественні муки. Помізькуй над цим, хлопче!

Від нього жакливо воняло шотландським віскі, яке він і пішов допивати в своїй конторке. А я прочитав про кару Божу, про терновий вінець, про оту вещь із хрестом та інше говно й усьок, що в цьому щось таки є. Поки на програвачі крутився мій улюблений Бах, я заплющив глаза і побачив, як сам докладаю руку до покарання, навіть більше — виконую обов'язки безпосередньо, вбраний у римську тогу, відважую зуботичини й прибиваю когось цвяхами до хреста. Таким чином у Держв'язі № 84-Ф я не гайнував часу — сам начальник в'язниці був задоволений моїм потягом до релігії, і я покладав на це великі надії.

Того недільного ранку кап прочитав з книги про те, що той, хто чує слова, але не виконує їх, нагадує необачного человека, який збудував свій дім на піску, — пустилася злива, повіяли вітри, і дім завалився. Однак я подумав, що дім на піску міг поставити лише дуже «задимлений» человек, у якого глумливі кенти й паскудні сусіди, — вони не розтовмачили йому, який він «задимлений», коли так буде.

— Воістину, як усі ви! — вигукнув кап. — А насамкінець прочитаймо з «Тюремного псалтиря» псалом під номером чотириста тридцять п'ять.

Узнікі зарипіли, заляскали, зашурхотіли, поки діставали свої грязніе псалтирчики, розгортали їх і, слинячи язиком пальці, шукали потрібну сторінку.

— Стуліть пельки, видряпки! — закричали люті як звірі охоранікі. — Я стежу за тобою, дев'ятсот двадцять тисяч п'ятсот тридцять сьомий!

Ясна річ, я вже поставив на програвач платівку, потім пустив її — тр-у-у-у! — і капліцю сповнили звуки органа. Тут узнікі жакливо заспівали:

Ми — чай слабкий. Щоб став міцним відваром,
Його, не змішуючи, скип'ятити треба.

Нас не годують ангельським нектаром,
І довгий суд вершить над нами Небо.

Вони завивали, гугнявили цю глупість, а кап
знай підстьобував їх:

— Голосніше співайте, хай вам лиха година!

— Начувайся, сім мільйонів сімсот сорок дев'ять
тисяч двісті тридцять другий! — кричали охр-
аннікі. — Тепер твоя черга, паскудо!

Нарешті все скінчилось, і кап проголосив:

— Хай Свята Трійця завжди оберігає вас і настав-
ляє на добро, амінь!

Узнікі почалапали до виходу під вдалий супровід
Симфонії № 2 Адріана Швайзельбера, дібраної,
братики, вашим скромним оповідачем. «От уже
отара!» — подумав я, стоячи біля капличного
стереопрोगравача. Вони сунули — ме-е-е! бе-е-е-е! —
наче тварини й показували мені грязними пальцями
носа, бо в їхніх очах я був любімчіком начальства.
Коли прошкандибав останній узнік, теліпаючи
довгими, як у мавпи, руками, і один з охр-
анніків гучно долбанул його в потилицю, а я нарешті вимк-
нув програвача, до мене підійшов кап — усе ще
в одязі слуги Божого, білій, з мереживами, як
у дівочки, в губах труїлка.

— Ти, як завжди, заслужив на подяку, маленький
шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста
двадцять перший, — сказав він. — Що нового роз-
повіси мені сьогодні?

Річ у тім, що цей кап прагнув посісти високе
місце серед в'язничних слуг Божих і палко бажав
здобути визнання у начальника в'язниці, отож
постійно ходив до того й тихенько стукав про темні
змови серед узніків, а це дерьмо нашіптував йому
переважно я. Майже все те були вигадки, хоч
траплялися й правдиві повідомлення. Ну, скажімо,
той випадок, коли в нашу камеру передали по водо-
гінних трубах — тук-тук! тукі-тукі-тук! тук-тук! —

що здоровань Гарріман налаштувався дати драла. Він збирався тюкнути охранника під час роздачі їдла й перевдягтися в його одяжку. А тоді узнікі мали зчинити в їдальні бучу, повиливавши гідотну піщу, якою нас годували. Я про це дізнався й доповів капю. Той передав моє повідомлення далі й дістав подяку від начальника в'язниці за «громадське сумління» і «тонкий слух». Отож я й цього разу почав йому нашіптувати, але вже брехню:

— Так от, сер, по трубах передали, що незаконним шляхом надійшла партія кокаїну, а розподільний центр — в одній із камер на п'ятому поверсі.

Я вигадав це просто-таки на ходу, як робив уже багато разів, і в'язничний кап вдячно промовив.

— Добре, добре. Я перекажу це Самому. — Так він називав начальника в'язниці.

— Сер, — провадив я далі, — я ж бо робив усе можливе, чи не так? — З начальниками я завжди так розмовляв — ввічливо, як джентльмен. — Я старався сер, правда?

— Гадаю, загалом правда, — погодився кап. — Ти дуже нам допоміг і, як на мою думку, виявив щире бажання виправитись. Якщо докладатимеш зусиль і далі, то легко заслужиш помилування.

— А що ви скажете, сер, про той новий винахід, про який скрізь балакають? Про нове лікування, яке одразу відчиняє перед тобою в'язничну браму і дає гарантію, що ти ніколи вже сюди не повернешся?

— А-а, — озвався він дуже обережно. — Де це ти почув? Хто тобі розповів?

— Та всі кругом балакають, — відповів я. — Оце недавно два охоронці правили, як завжди, теревені, а вуха ж кожен має. Іншим разом хтось знайшов у майстерні клапоть газети, там про це теж писали. Чи не могли б ви послати мене туди, сер, якби я виявив бажання?

Було видно, що кап замислився. Він зятягся труїлкою і зважував, що можна мені розповісти про цю вещь з того, що він знав.

— Ти, мабуть, маєш на увазі метод Людовіка? — зрештою сказав він так само обережно.

— Назви я не знаю, сер. Я тільки одне знаю: це відразу дарує тобі волю і гарантує, що ти вже ніколи не потрапиш за ґрати.

— Це правда, — підтвердив кап і, насупившись, подивився на мене згори вниз. — Саме так, шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший. Звичайно, поки що це на стадії експерименту. Метод простий, але дуже радикальний.

— Але ж його вже тут застосовують, чи не так, сер? — наполягав я. — Оті новенькі білі будівлі коло південного муру, сер... Ми коли робили зарядку на подвір'ї, сер, то бачили, як їх зводили.

— Його ще не застосовують, — заперечив кап. — Принаймні в цій в'язниці, шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший. У Самого виникли великі сумніви. Сказати правду, я їх поділяю. Питання в тому, чи може цей метод справді зробити людину кращою. Добро випромінюється з душі, шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший. Це, зрештою, вибір. А коли людина позбавлена вибору, вона перестає бути людиною. — Він міг би розводитись про це дерьмо й далі, але тут ми почули, як сходами спускається — туп-туп-туп! — ще одна група узніков, щоб отримати свою порцію релігії.

— Поговоримо про це іншим разом, — пообіцяв кап. — А зараз берися до роботи.

Я підійшов до програвача й поставив хоральний прелюд Й.-С. Баха «Прокидайтесь». Під звуки цієї музики грязніє, вонючіє виродки, злочинці й збоченці, незграбно, мов охлялі мавпи, входили до каплиці, а охоранники всю дорогу шпетили їх і стусали. Потім кап звернувся до узніков:

— То що ж далі, га?

На цьому місці ми з вами й зустрілися.

Того ранку наша релігійна відправа складалася з чотирьох окремих ломтіков. Про метод Людовіка,

чи як він там називається, кап не обмовився більше жодним словом, братики. Я скінчив свою роботу з програвачем, кап проказав кілька слів подяки, і мене проводили до камери на шостому поверсі, вонючей і напханої напхом. Охранник виявився непоганим человеком — не піхнул і не копнув мене заду, а лиш відчинив двері й сказав:

— Ну от, хлопче, і твоя ковбана.

Там сиділи мої нові кенти, всі запеклі преступнікі, але, хвалити Бога, добре, що хоч без збочень. Худющий смаглявий Зофар розгойдувався на нарах і все щось торохтів прокуреним голосом, однак його давно вже ніхто не слухав. Ні до кого не звертаючись, він розповідав:

— У ті часи важко було урвати мантиюху (біс його знає, що це таке, братики), не виклавши мільйончиків десять. Я так і зробив, а тоді спустився в «Турецький» і кажу, що взяв, мовляв, хану за падло. І що він міг зробити?

Він розмовляв якимсь давнім злодійським жаргоном. Одноглазий Стіна, що сидів далі, обривав з нагоди неділі кінчики нігтів на ногах. Був ще Великий Жид; цей человек лежав крижем, як мертвий, на нарах. І, нарешті, Ласунчик Джон та Лікар. Ласунчик Джон, хирлявий, хтивий і гнучкий, сидів за згвалтування, а Лікар удавав колись, ніби вміє лікувати сифон, гонокок і уретрит, але робив ін'єкції чистою водою. А ще він довів до смерті двох девочек, замість позбавити їх, як обіцяв, небажаної вагітності. Усі мої сусіди в камері були останньою грязью, і мене зовсім не тишило їхнє товариство, так само, певно, як і вас оце зараз. Одначе далі так тривати не могло.

Треба вам сказати, що та камера була розрахована на трьох узників, але нас туди напхали аж шістьох, одного на одного, як оселедців. І в ті часи, братва, таке було скрізь — у всіх камерах усіх в'язниць. Справжня ганьба, дерьмо, адже человек не міг спокійно навіть випростати кінцівки. Скажу більше: можете мені не повірити, але тієї неділі до нас кину-

ли ще одного узніка. Ми саме покінчили з кошмарною піщею — галушки й вонючая тушонка — і спокійно курили кожен на своїх нарах труїлки, коли до нас заштовхнули того человека. Це був старий галабурдник, який перший і зчинив галас про ненормальне становище. Він заходився трясти ґрати на дверях і кричати:

— Вимагаю елементарних прав! Камера переповнена! Це відверте знущання над людиною!

Один із охранників повернувся і порадив цьому чоловікові попроситися краще до когось на нари, а то, мовляв, доведеться спати на підлозі.

— На краще не зміниться, — попередив охранник, — тільки на гірше. Такий уже цей брудний злочинний світ, до якого всі ви докладаєте рук.

(2)

Поява в камері нового человека стала початком мого виходу з держв'язу. Той узнік виявився бридким сварливим курвом із чорними думками й брудними намірами, тож неприємності в мене почалися вже того самого дня. Крім усього іншого, повачок був хвальком; глумливо скрививши ліцо, він пустився голосно, з гордим виглядом усіх повчати. Він оголосив, що в цьому звіринці він один, мовляв, типу справжній преступнік і, перш ніж потрапити сюди, вчинив те й те, порішив голими руками десятох рож і таке інше говно. Його патякання, однак, нікого не вразило, братики. Тоді він підступив до мене — а я був там наймолодший — і почав доводити, що спати на підлозі повинен саме я, а не він.

Проте решта в'язнів були на моєму боці. Вони загукали:

— Облиш його, ти, грязний ублюдок!

Тоді новенький завів давню пісню — буцімто його ніхто не любить і таке інше. А вночі я про-

кинувся й побачив, що це страшне курво і справді лежить поруч зі мною на нарах — а вони ж на третьому ярусі й дуже вузькі, — говорить масні речі й усе гладить мене, гладить... Я геть обезумел і заборсався, хоч і невиразно все бачив при тьмяній червоній лампочці десь аж на сходах. Але я напевно знав, що це він, отой вонючий виродок, і невдовзі, коли неприємності мої вже прибрали реальних обрисів і в камері ввімкнули світло, я побачив його спотворене ліцо — з подряпаної мною пасті сочилися кров.

Але до того попрокидались мої однокамерники й собі заметались у темряві. Здійнявся такий гармидер, що розбудив увесь поверх, — почулись вигуки, стукання бляшаних кухлів у стіни, наче узнікі вирішили, що почалося загальне повстання. Спалахнуло світло, і з'явилися охраннікі — без мундирів, але в кашкетах і з довгими кийками. При світлі стало видно наші розпашілі ліца, гнівні стиснуті кулаки; всі щось кричали й лаялись. Тут я виступив зі своєю скаргою, а охраннікі в один голос заявили, що ваш скромний оповідач, братики, певно, підлаштував усе навмисне, бо на мені не було жодної подряпини, а з роздертої пасті в того новенького все ще текла цівка крові. Від такої заяви я просто обезумел. І оголосив, що коли в'язничне начальство дозволяє бридким, вонючим преступнікам і збоченцям накидатися на мене, сонного й беззахисного, то я жодної ночі в цій камері більше не спатиму.

— Зачекай, будь ласка, до ранку, — глумливо відказали охраннікі. — Ваша честь вимагає окремого покою з ванною і телевизором? Добре, пошукаємо такого вранці. А зараз, кентуку, поклади свій гарячий голівер на набиту перьямі подушку, і хай тебе більше ніхто не турбує. Гаразд?

Коли вони, суворо всіх попередивши, забралися геть і знову погасло світло, я сказав, що решту ночі сидітиму, а тоді звернувся до того страшного преступніка:

— Гей ти, лягай на мої нари, коли хочеш. Тепер вони мені бридкі. Ти їх запаскудив своїм вонючим телом.

Тут утрутилися інші узнікі. Великий Жид, ще спітнілий після битви в темряві, кинув:

— Не піддаватимофя, братоцьки. Не поступи-мофя цьому хамлюфьку!

— Зажопся, юдо! — стулив йому пельку новенький, але аж надто образливо.

Великий Жид підхопився був, щоб довбанути його. Але тут устряв Лікар.

— Спокійно, джентльмени, ми ж бо не хочемо більше неприємностей, чи не так? — проказав він дуже по-світському, хоч той новий преступнік так і ліз на рожен. Він вважав себе, як ви самі бачили, більшим-пребільшим цабе й гидував сидіти в камері з шістьма та ще й спати на підлозі, аж поки я зробив отой благородний жест. Він і тепер він не стримався, щоб не поглумитися над Лікарем:

— У-тю-тю, ви не хочете більше неприємностей, еге ж, імпотенти?!

— Якціо не можна заспути, давайте візьмемося за освіту, — запропонував хирлявий, хтивий і гнучкий Ласунчик Джон. Він, хоч був і гвалтівник, говорив дуже вишукано. — Нашому новому приятелеві треба дати урок.

— З'їж і оближись, мале опудало! — огризнувся новий узнік.

Отут і почалося. Правда, на диво спокійно, без галасу. Новий узнік спробував закричати, однак Стіна затис йому пасть рукою, а Великий Жид припер його до заграгованих дверей, щоб при тьмяному червоному світлі зі сходів було видно, куди бити. Новачок тільки стогнав: «Ой-ой-ой!» Він виявився зовсім кволим человеком, ледве спроможним долбануть у відповідь. Аж тепер я збагнув, що він просто ховався за своїм гучним голосом та хвалькуватістю. Принаймні я, побачивши, як у червоному світлі бризнула червона кров, відчув у душі радісний трепет і вигукнув:

— Залиште його мені, братва!

— Атош, атош, хлопше, — підхопив Великий Жид, — це цефно. Врїш йому, Алекфе!

Вони стали навкруги, а я почав лупцювати того преступника. Я дубасив його кулаками, топтав черевиками, хоч вони й були не зашнуровані, а тоді підставив ніжку, і він — ба-бах! — гримнув на підлогу. Потім я ще копнув його гарненько в голівер, він зойкнув: «О-ой!» — і захропів, наче вві сні.

— Чудово, — мовив Лікар, косо глипнувши на потовченого, розпростертого на підлозі хрена. — Гадаю, це буде йому добра наука. Хай відпочине. Може, побачить уві сні, як стає славним хлопцем.

Стомлені, ми повилазили на нари. І от мені приснився, братики, величезний оркестр — сотні музикантів, а диригент — щось середнє між Людвігом ваном і Г.Ф. Генделем, глухий, сліпий і знуджений життям. Я сидів серед духових і тримав у руках блідо-рожевий фагот, що наче був частиною мого тіла й виростав просто з черева. Я подув у фагот і голосно розреготався — ха-ха-ха! — бо відчув лоскіт. Але Людвіг ван Г.Ф. розгнівався і обезумел. Він нахилився до мене й так гаркнув мені у вухо, що я прокинувся, геть мокрий від поту. Насправді, як виявилось, деренчав в'язничний дзвоник — др-р-ринь! др-р-ринь! Був зимовий ранок. Коли я насилу розплющив зіплені після сну глаза, то відразу замружився від різкого електричного світла, яке вже ввімкнули в нашому звіринці. Я подивився вниз і побачив на підлозі нового преступника. Він був такий потовчений і заюшений кров'ю, що й досі ще не прийшов до тями. Вмить пригадалась минула ніч, і я засмеявся.

Та коли зіскочив з нар і торкнув його босою ногою, то відчув холодне задубіле тело. Я кинувся до Лікара й заходився термосити його. Він завжди прокидався дуже повільно, але того ранку бистро зліз із нар, як і решта в'язнів, крім Стіни, що спав мов убитий.

— Кепські справи, — мовив Лікар. — Мабуть, серцевий напад. — А тоді обвів усіх нас поглядом і додав: — Не треба було з ним так жорстоко... Вкрай нерозумна витівка.

— Облиш, Лікарю, — огризнувся Ласунчик Джон. — Ти й сам не пас задніх, коли його частували кулаками.

Великий Жид обернувся до мене й сказав:

— Алекфе, ти був надто розлючений. Той офтанній удар добив його.

— А хто все почав? — обурився я, відчуваючи подразнення. — Я приєднався аж під кінець, хіба не так? Це була твоя ідея! — показав я на Ласунчика Джона. В цю мить Стіна голосно захропів, і я обернувся у його бік:

— Розбудіть цього вонючого ублюдка! Адже то він затискав йому пасть, поки Великий Жид тримав його біля ґрат!

— Ніхто не стане заперечувати, — промовив Лікар, — що кожен із нас трохи потовк цього чоловіка задля, так би мовити, науки. Але ж очевидно, що саме ти, мій любий хлопчику, по-юначому нестримно і, я б сказав, необачно завдав йому смертельного удару. Дуже шкода!

— Зрадники! — прогарчав я. — Зрадники й брехуни!

Я побачив: повторюється та сама ситуація, що й два роки тому, коли мої так звані кенти віддали мене в грубі лапи фараонів. А ще я побачив, братики, що в цьому світі вірити нікому не можна. Ласунчик Джон розбудив Стіну, і той також підтвердив, що саме ваш скромний оповідач виявив особливу брутальність і жорстокість. Коли прийшли охораннікі, а за ними головний наглядач і сам начальник в'язниці мої кенти по камері заходилися навперебій переказувати як я прішліл того покидька й збоченця, заюшене тело якого валялося, наче лантух на підлозі.

То був незвичайний день братики. Мертве тело витягли геть, узніков у всій в'язниці змусили сидіти

під замком до подальших розпоряджень, не давали ні піщі, ні навіть гарячого чаю Ми сиділи в камерах, а охраннікі міряли кроками коридори й, тільки чули тихесенький шепіт, вигукували «Стулити писки!» «Замовкнути!» Близько одинадцятої напруження й загальне збудження зросло — в нашу камеру з коридора хлюпнула вонь переляку, а тоді ми угледіли начальника в'язниці й головного наглядача з якимось більшим важним на вигляд чоловеком, що дуже бистро крокував і говорив, мов безумний. Вони, певно, дійшли до кінця коридору, а потім стали повертатись уже повільніше, назад, і ми почули як начальник в'язниці, гладкий, пітливий білявий мужік, забелькотів «Атож, сер... Що можна зробити, сер?» — і таку іншу фігну. Гурт зупинився біля нашої камери, і головний наглядач відімкнув двері. Тепер ми побачили того важного человека ближче — височенний, сінеглазий, у чудовій одежде — кращого костюма я в житті не бачив, братики, останній крик моди. Человек уп'явся в нас, жалюгідних узніков, очима й мудро так промовив гарним голосом:

— Уряд більше не в змозі дотримуватися старомодних пенітенціарних теорій. Коли злочинці вкупі, то ось що виходить Ви — різнощики злочинності, вона вже процвітає і в місцях покарання. До того ж, невдовзі тюрми можуть знадобитися нам для політичних в'язнів.

Я анічогісінько не усьок, братики, але ж він, зрештою, говорив не про мене.

— До карних злочинців, — провадив той чоловік, — таких, як оці пропащі (це вже стосувалося мене, братики тією ж мірою, як і решти, справжніх преступників, до того ж зрадників), краще застосовувати суто лікувальні методи. Тобто вбивати в них злочинний рефлекс. Цілковите переродження протягом одного року. Покарання для них порожній звук, ви самі бачите. Вони лише тішаються своїм так званім покаранням. І починають убивати один одного.

Тут він утупився своїми крижаними сінімі глазами в мене, тож я зухвало відказав:

— Перепрошую, сер, але я категорично проти того, що ви оце сказали. Я — не карний злочинець і не пропащий. Інші — можливо, але не я.

Головний наглядач спалахнув і grimнув:

— Стули свою клятву пельку, ти! Знаєш, хто перед тобою?

— Нічого, нічого, — заспокоїв його важний человек. Тоді повернувся до начальника в'язниці: — Випробуйте його першого. Юний, зухвалий, розбещений... Бродскі візьметься за нього завтра, а ви можете посидіти й подивитись. Бродскі працює чудово, не хвилюйтесь. І цей розбещений юний хуліган стане як шовковий.

Ці жорстокі слова, братики, поклали початок моїй свободі.

(3)

Того ж таки вечора охраннікі відвели мене, брутально штурхаючи, як цапа, до святої святих — кабінету начальника в'язниці. Начальник похмуро блимнув на мене і спитав:

— Гадаю, ти не знаєш, хто це був уранці, чи не так, шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший? — І, не чекаючи на мою відповідь, повів далі: — Не хто інший, як сам міністр внутрішніх справ! Новий міністр, як то кажуть, нова мітла. Кінець кінцем ці безглузді ідеї й до нас докотились, і наказ є наказ. Але, мушу сказати тобі відверто, я цього не схвалюю. Коли тебе б'ють, ти даєш задачі, адже так? Око за око, як то кажуть. І чому б державі, жорстоко скривдженій хуліганам, не дати і їм у відповідь? Одначе нові погляди це заперечують. За новими поглядами, ми повинні з поганих зробити добрих. Все це мені здається вкрай хибним. Га?

— Сер... — почав я якомога шанобливіше.

Але головний наглядач, дебелий і червоний як рак-срак — він стояв за кріслом у начальника в'язниці, — урвав мене криком:

— Стули свій брудний писок, ти, падлюко!

— Нехай, нехай, — стомлено махнув рукою начальник в'язниці. — Тебе виправлять, шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший. Завтра підеш до того Бродські. Вони вважають, що мине трохи більше двох тижнів, і ти зможеш покинути державну в'язницю. Всього два тижні з чимось — і ти знов у великому вільному світі і не матимеш номера. Думаю, — реготнув він, — тобі така перспектива подобається?

Я промовчав, а головний наглядач знову гаркнув:

— Відповідай, ти, брудне поросля, коли тебе запитує начальник!

— О, звичайно, сер, — сказав я. — Велике вам спасибі, сер. Будьте певні, я старатимусь з усіх сил. Щиро дякую всім, хто сприяв цьому.

— Не треба, — зітхнув начальник в'язниці. — Це не винагорода. Аж ніяк не винагорода. Що ж, ось бланк, його треба підписати. Тут сказано, що ти бажаєш, аби решту твого терміну ув'язнення замінили курсом, як тут кумедно сказано, «виправного лікування». Підпишеш?

— Безперечно, підпишу, сер, — запевнив я. — Величезне вам спасибі!

Мені дали ручку, і я гарно, закрутисто вивів свій підпис.

— Гарзд, — мовив начальник в'язниці. — Здається, все.

— З ним хоче поговорити в'язничний капелан, сер, — повідомив головний наглядач.

Мене вивели з кабінету й повели коридором до Бічної каплиці. Один з охоранників усю дорогу толкав мене то в спину, то в голівер, одначе якомсь знехотя, мляво. Ми пройшли через усю каплицю до контори капів, і мене заштовхали всередину. Кап

сидів за столом, і від нього різко воняло дорогими труїлками й шотландським віскі.

— А, маленький шість мільйонів п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший! — озвався він. — Сідай. — Тоді мовив до охранників: — Почекайте за дверима, гаразд?

Вони вийшли. А кап щиро заговорив до мене:

— Я хочу, щоб ти зрозумів одне, хлопче: я до цього непричетний. Якби це мало сенс, я протестував би. Але це марно. І справа не в моїй кар'єрі, а в тому, що мій голос дуже кволий порівняно з криком людей куди могутніших у цій системі. Я зрозуміло висловлююсь?

Я кивнув головою, братики, хоч він молів щось несусвітнене.

— Це глибоко зачіпає етичні проблемами, — провадив далі кап. — Ти станеш славним хлопцем, шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший. І в тебе ніколи вже не виникатиме бажання скоїти насильство чи якось порушити державний спокій. Сподіваюся, ти все ясно усвідомлюєш.

— Це буде прекрасно, сер, — стати славним хлопцем! — підтакнув я, хоч у душі зайшовся смехом.

— А може, й не прекрасно, маленький шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший, — заперечив він. — Може, й жахливо. От кажу тобі ці слова й бачу, як суперечливо вони звучать. Знаю, багато безсонних ночей міркуватиму тепер про це. Що Богові бажаніше? Бездумне добро чи вибір добра? І чи людина, яка обирає зло, певною мірою не краща за ту, котрій добро нав'язали? Глибокі це й складні питання, маленький мій шість мільйонів шістсот п'ятдесят п'ять тисяч триста двадцять перший. Але зараз я хочу сказати тобі одне. Якщо колись у майбутньому ти озирнешся назад і згадаєш мене, найнікчемнішого і найпокірнішого слугу Божого, то благаю тебе: не тримай на мене

зла, я не причетний до того, що з тобою сталося. Я ось сказав «благаю тебе» і з сумом усвідомив, що це — марна річ. Адже нині ти переходиш туди, де жодне благання вже не матиме над тобою влади. Як жахливо про це думати! А втім, вибираючи майбутнє, в якому ти не зможеш робити етичний вибір, ти певною мірою вибираєш добро. Краще я думати-му так. Краще так, і хай усім нам допоможе Бог.

Він заплакав. Я, правду кажучи, не дуже на це й зважив, братва, тільки загоготав у душі, бо й сліпому було видно, що кап нажлуктився як чіп. Він знову дістав із щухляди пляшку і щедро хлюпнув віскі у замацану, грязнючу склянку. А добряче ковтнувши, пробелькотів:

— Хто знає, може, все й буде гаразд? Шляхи господні незбагненні.

А тоді громко завів псалом. Двері відчинилися, зайшли охраннікі й погнали мене назад до воночєї камери. А кап усе співав і співав псалом.

Другого ранку настала пора прощатися з Держв'язом, і мені стало трохи сумно. Так завжди буває, коли доводиться залишати місце, до якого звик. А проте, перебиратися мені довелося не далеко, братчики. Копняками й стусанами мене загнали до нової білої будівлі, що стояла відразу за тюремним подвір'ям, що на ньому ми робили фізичні вправи. У цьому новісінькому приміщенні на мене повіяло свіжою липкою прохолодою і наче обсипало морозом. Я стояв у великому незугарному холі й, поводячи сюди-туди своїм писком, прінохивался. Воняло, ніби в лікарні, і человек, якому мене передали охраннікі, був у білому халаті. Коли він розписався в тому, що одержав мене, один із жорстоких охранніков попередив його:

— Не спускайте його з ока, сер. Він як був, так і лишився паскудним вилупком, хоч і крутився коло в'язничного капелана й читав Біблію.

— Ну, труднощі нас не лякають! — заспокоїв його новий человек. У нього були добрі блакитні

глаза, що ніби всміхались, коли він говорив. — Ми станемо друзями, еге ж?

Він усміхнувся глазомі й пастью, вишкіривши білі зубья, і я одразу відчув до нього приязнь. Потім він передав мене іншому, меншому на зріст мужіку в білому халаті, також дуже привітному, а той провів мене до чудової, світлої й чистої кімнати з фіранками, настільною лампою і одним-єдиним ліжком — усе для вашого скромного оповідача. Я радісно рассмеявся в душі, як мальчішка, якому справді пощастило. Мені наказали скинути потворну в'язничну одежку й видали, братики, гарненьку піжаму, зелену, щонаймоднішу. До неї принесли чепурний теплий халат і чарівні тапочкі на мої босі копита. «Що ж, Алексе, — подумав я, — колишній маленький 6655321-й зробив вдалий і безпомилковий вибір. Тут ти розкошуватимеш».

Коли подали чашку вкусного кофе і стос давніх газет та журналів, щоб я погортав їх, поки питиму, з'явився той перший человек у білому халаті, який за мене розписався.

— Ага, то ти тут! — бовкнув він геть безглузді слова, які, однак, у вустах такого приємного человека безглуздими не видалися. — Я доктор Бреном, — провадив він, — помічник доктора Бродскі. З твого дозволу трохи тебе огляну. — Він дістав із правого кармана стетоскоп. — Треба переконатися, що ти цілком здоровий, правильно? Отож бо.

Я ліг, закотив піжаму, і він почав мене оглядати.

— А, що саме сер, ви збираєтеся зі мною робити? — поцікавивсь я.

— Та нічого особливого, справді, — відказав доктор Бреном, водячи холодним стетоскопом по моїй спині. — Лише покажемо тобі кілька фільмів.

— Фільмів? — перепитав я, не вірячи, як ви розумієте, братики, власним вухам. — Тобто я просто ходитиму в кіно?

— Це будуть особливі фільми, — пояснив доктор Бреном. — Дуже особливі. Сьогодні після обіду

влаштуємо перший сеанс. Так... — Він випростався наді мною. — Вигляд у тебе, як у цілком здорового молодого хлопця. Хіба що не дуже вгодований. Ну це, певно, від тюремних харчів. Поправ піжаму. Щоразу після їжі, — і він сів на краєчок мого ліжка, — робитимемо тобі укол у руку. Це має допомогти.

Відчуваючи глибоку вдячність до доброго доктора Бренома, я поцікавився:

— Вводитимете вітаміни, сер?

— Щось ніби, — відказав він і щиро, по дружньому всміхнувся. — Щоразу після їжі один-єдиний укол.

Коли він вийшов, я ліг на ліжко й подумав, що все це нагадає рай. Тоді погортав журнали, які мені принесли, — «Спорт у світі» «Сінема» і «Гол». А врешті повернувся на спину, заплющив глаза й став мріяти про те, як добре буде знову вийти на волю. Вдень Алекс тепер працюватиме десь у пристойному місці, бо для школіназії він уже старий, а згодом, певно, збере нову ватагу для нічних розваг, і першим нашим делом буде розшукати Дима і Піта, якщо їх доти не схопить поліція. Цього разу я вже пильнуватиму, щоб мене не ізловили. Адже мені, хоч я й скоїв убивство і таке інше, дають ще один шанс і незручно буде знову вляпаться — після всіх оцих клопотів із фільмами, які мають зробити з мене зразкового мальчика. Я щиро рассмеявся з такої наївності й усе ще трусив голівером, коли мені принесли на таці полуденок. Приніс той самий человек, котрий проводив мене, щойно я потрапив сюди, до маленької спальні.

— Приємно знати, що на світі є хтось щасливий, — усміхнувся він.

На таці була дуже апетитна піцца — кілька ломтиків паруючого ростбіфа з картопляним пюре та овочами, морозиво і кружка чудового гарячого чаю. Лежала навіть одна труїлка і сірникова коробка з одним сірником. Оце було вже справжнє життя,

братва! Через півгодини, коли я вже куняв на ліжку, прийшла медсестра, вродлива молода дівочка із забойної грудью (чого я не бачив уже два роки), й принесла на таці шприц.

— А-а, вітаміни, еге ж? — здогадався я і прицмокнув до медсестри.

Але дівочка не звернула на те уваги. Вона мовчки ввела мені в ліву руку голку і впорснула вітаміни. А тоді пішла геть, — цок-цок — цокаючи високими підборами. Невдовзі з'явився мужик у білому халаті — мабуть, медбрат — і вкотив крісло-каталку. Я аж трохи отетерів:

— Що це ти привіз, брате? — звернувся я до мужика. — Я, щоб ти знав, дістанусь і на своїх ходулях, хоч би куди нам довелося йти.

— Краще я повезу тебе, — заперечив він.

І справді, братики, коли я встав із ліжка, то відчув слабкість. Це, за словами доктора Бренома, наслідок того, що я не дуже вгодований. А все через оту жахливу тюремну піщу. Але вітаміни, що їх колотимуть після їжі, подумав я, швидко поставлять мене на ноги. Сумнівів нема.

(4)

Место, куди мене привезли на каталці, братики, не нагадувало жоден із кінзалів, які я відел. На одній стіні справді висів сріблястий екран, на протилежній були квадратні отвори для проектора і всюди стирчали стерео гучномовці. Але під стіною праворуч стояв пульт із невеличкими приладами а посеред залу, перед екраном, здіймалося щось на зразок стоматологічного крісла, від якого тяглися дроти. За допомогою ще одного медбрата в білому халаті я переліз із каталки в крісло. Роззирнувшись, помітив під отворами для проектора матову шибку. За нею рухались якісь тіні, і я ушивал, начебто хтось кахикав: кхе-кхе-кхе! А проте єдине, на чому

я міг зосередитись, була моя слабкість; я її пояснював собі тим, що почав тут краще хавати, а також тим, що мені вкололи вітаміни.

— Ну от, сказав медбрат, — тепер я тебе залишаю. — Сеанс почнуть, щойно прийде доктор Бродські. Сподіваюсь, тобі сподобається.

Сказати відверто, братики, того дня я не палав бажанням поглядіти фільми. Просто був не в гуморі. Краще б добряче виспатись — у ліжку, спокійно, на самко-мотності. Я почувався геть кволим.

Раптом один із білохалатників, мугикаючи якусь вонючу поп-пісеньку, прив'язав мого голівера до підголовника.

— Навіщо? — здивувався я.

Білохалатник пояснив, урвавши своє мугикання, що так мій голіввер, мовляв, тримагиметься рівненько, я муситиму дивитися на екран.

— Але ж я й сам бажаю дивитися на екран! — заперечив я. — Мене привезли сюди, щоб я коцал фільми, і я буду їх коцать.

Та інший білохалатник (усього їх було троє, серед них одна дівочка — вона сиділа за пультом і крутила ручки) голосно рассмеялся.

— Хто знає, — проказав він. — Е-е, хто знає! Повір нам, друже, так буде краще.

Я відчув, як мені прив'язали лапи до билець крісла, а ходулі — до підніжки. Все це видалося мені вкрай безумним, одначе я дозволив їм робити зі мною, що завгодно. Коли вже я зібрався стати за два тижні знову вільним мальчиком, то мусив терпіти, братва. Щоправда одна вещь мене роздратувала: вони прикріпили мені до чола затискачі й підтягли мої повіки так, що я не міг заплющити глаза, хоч як старався. Я видушив із себе смех і сказав:

— Це має бути справді гарний фільм, коли ви так дбаєте, щоб я його увідел.

— Ще й який гарний, друже! — засмеялся у відповідь один із білохалатників. — Справжній фільм жажів.

На голівер мені наділи щось типу капелюха, від якого, як я помітив, тяглися дроти, до черева і до грудей — туди, де було тьохкало, прикріпили присоски, що від них також відходили дроти. Раптом почулося, як відчинилися двері, і можна було з певністю сказати, що ввійшов якийсь важний человек, бо всі в залі відразу повиструнчувались. Тут я увідел того доктора Бродскі. Маленький, гладкий і круглий, як куля, на голівері кучерява чуприна, на схожому на картоплину носі грубезні очкі. І ще я розгледів, що він був у чудовому моднячому костюмі, й почув тонкий і вишуканий запах операційної, яким від нього відгонило. Прийшов і доктор Бреном, він по-змовницьки всміхався до мене.

— Все готово? — спитав, наче задихнувся, доктор Бродскі. Я почув, як у відповідь залунали голоси: «Готово!.. Готово!.. Готово!..», поступово наближаючись до нас. Потім почулося жужжаніє — так наче там щось увімкнули. А тоді світло погасло, і ваш скромний оповідач і друг залишився сидіти в темряві, переляканий, у самко-мотності, не в змозі ні поворухнутися, ні заплющити глаза. Цієї миті з дуже громкої, немилозвучної какофонії, що просто таки вибухнула в гучномовцях, почався фільм. На екрані з'явилося зображеніє без будь-якої назви чи титрів. Показували вулицю, звичайну міську вулицю темної ночі, коли вже ввімкнено фонарі. Відчувалася високопрофесійна зйомка без отих звичних спалахів і плям, що завжди так дратують, коли дивишся порнофільм у чиемусь будинку в глухому завулку. Тим часом музика ставала все гучнішою і лиховіснішою. Я побачив літнього чоловіка, власне, старпюра, що спускався вулицею і раптом на нього накиннулися два мальчіка, одягнені за останньою модою, так наче дія відбувалася тепер (ті самі вузенькі брючки, але замість хустин на шії в хлопців справжні краватки), і почали знущатися над старим. Було чути його зойки й стогін, усе дуже

природно, я чув навіть, як ті два мальчіка відсапуються. Вони зробили із старпюра справжній пудинг — молотили його — туф-туф! — кулаками, роздирали на ньому одяжку, а тоді копнули носами нагоє тело (воно вже валялось окровавленне в брудному слизькому рівчаку) і бистро здиміли. Після цього з'явився великим планом голівер того замордованого человека; гарною цівкою струмувала червона кривця. Кумедна річ: кольори здаються природнішими, коли сечьош їх на екрані.

Дивлячись фільм, я усвідомив, що почуваю себе дуже кепсько, але пояснив це тим, що не дуже вгодований, що мій шлунок не звик до калорійної піщи та вітамінів, які мені вкололи. А втім, братики, я намагався забути про самопочуття і зосередитись на наступній стрічці, що її почали демонструвати відразу, без перерви. Цього разу показували юну дівочку, яку взував спершу один мальчік, тоді другий, потім третій, а вона громко верещала через гучномовці, з яких водночас линула патетична й трагічна музика. Все мало навдивовижу реалістичний вигляд, а проте, як добре замислитись, то важко повірити, щоб піпли справді терпіли таке знущання над собою у фільмі. І хоч би хто знімав таке кіно — приватний капітал чи держава, — я не йняв віри, щоб таке дозволили. Зрештою, та вещь, що її називають монтажем, редагуванням чи біс його знає як іще, має великий сенс. Занадто все було натуралістично. Коли з'явився шостий чи сьомий мальчік і з хитрим поглядом, з усмешечкой і собі заволодів дівочкой, а з гучномовців полилися її безумніє крики, я відчув, що захворів. Усе боліло, до горла підкочувалась нудота, я втомився сидіти міцно прив'язаним до крісла. Коли закінчився й цей сюжет, від пульта проскріпел голос доктора Бродскі:

— Реакція близько дванадцяти з половиною? Обнадійливо, обнадійливо.

Пустили ще один «ломтік». На екрані з'явилося ліцо людини — бліде як крейда обличчя, з яким по-

чали видєливать жажливі вєщі. Від рїзачки в животї й страшенної спраги я аж трохи впрїв, мїй голївер смїкався; я вирїшив, що коли не буду смотрєть цей фїльм, то менї, може, покращає. Однак заплющити глїза я не мїг, а коли спробував закотити бїлки, то так само бачив перед собою екран. Отож мусив дивитись усе пїдряд і чути всї страшнї зойки. Я розумїв, що все це не насправдї, та легше менї не ставало. Мене нудило, протє виблювати я не мїг. Я бачив, як на обличчї вирїзали бритвою спершу одне око, тодї розтяли щоку й почали крїяти все лїцо, доки на об'єктив бризнула червона кров. Потїм обцєньками повидирали зуби — кривавї фонтани й крики були просто капєц. Тут я почув очєнь задоволений голос доктора Бродскї:

— Чудово, чудово, чудово!

Наступний сюжет розповїдав про лїтню крамарку, яку пїд громкїй регїт перекидали мїж собою, мов м'ячик, кїлька мальчїков. Потїм цї мальчїкї погромили крамницю й пїдпалили її. Було видно, як бїдолашна стара цїпа намагаєтьсє виповзти з полум'я, скїмлить, крїчїт, одначе не може зрушити з мїсця, бо розбишаки мальчїкї зламали їй ногу. І ось язики полум'я з гуготанням зїмкнулися над нею, на якийсь момент вигулькнуло її сповненє благання й муки лїцо і враз щєзло у вогнї; почувся такий громкїй і болїсний зойк, на який тїльки здатна людина. Я вїдчув, що цього разу виблюю, і крикнув:

— Я зараз блюватиму! Дайте менї виблювати! Принєсїть якусь посудину!

— Це тобї тїльки здаєтьсє, — вїдказав доктор Бродскї. — Не треба турбуватисє. Зараз буде наступний фїльм.

Мабуть, вїн так жартував, бо з темряви почувся смєх. А тодї мене присилували смотрєть найогиднїший фїльм — про японськї тортури. Подїї вїдбувалися пїд час Другої свїтової вїйни. Солдатїв прибивали цвяхами до дерев, палили знизу вогнем, кастрували; я навїть прокоцав, як одному вїдтяли

мечем голівера, і поки котилася голова, ворушачи, мов жива, губами й кліпаючи глазами, обезголовлене солдатове тело, з шиї якого бив кривавий фонтан, трохи пробігло й упало. І все це — під голосний регіт японців. Різи в животі, головний біль і спрага стали нестерпні; здавалося, їх викликає кіно. Тому я заволав:

— Припиніть! Прошу вас, припиніть! Я більше не можу!

— Припинити? — почувся насмішкуватий голос доктора Бродскі. — Кажеш, припинити? Та ми ж тільки почали!

Решта вибухнули смехом.

(5)

Не хочу змальовувати, братики, інші жахливі речі, що їх мене примусили поспостеріть того дня. Вони наче відбивали марення доктора Бродскі, доктора Бренома й решти білохалатників, а коли зважити на те, що там сиділа ще й дівочка — вона крутила ручки й стежила за приладами, — то кожне з них було більшим паскудою і дерьмом, ніж перший-ліпший преступник із Держв'язу. Мені й на думку не спало б, що людина здатна бодай замислити такі фільми. А мене ж бо присилювали їх спостеріть, прив'язавши до крісла й широко розтуливши мені глаза. Я міг тільки громко кричати, вимагаючи вимкнути, негайно вирубіть проектор, але мій голос розчинявся в шумі драк, у зойках від знущань та гучній музиці. Тож ви можете собі уявити, з якою полегкістю я увідел останній сюжет і почув, як доктор Бродскі втомлено позіхнув:

— Гадаю, на перший день досить. Ви згодні, Бреноме?

Коли ввімкнули світло, голівера у мене смикався, мов двигун, що виробляє біль, а в роті було сухо й гидотно, наче я наковтався дерьма; я відчував,

братики, що хочу виблювати всю піщу, яку з'їв за ціле своє життя, відколи мене відлучила від грудей мати.

— Гаразд, — мовив доктор Бродські, — можна відвезти його до ліжка. — Тоді поплескав мене по плечу й додав, усміхаючись на всю пасть: — Добре, добре. Дуже обнадійливий початок.

Він пошкандибав геть, а за ним рушив і доктор Бреном. Цей устиг іще приязно, по-кентовськи ошкіритись до мене, так наче не мав з цими речами нічого спільного, наче його, як і мене, присилювали їх робити.

Тим часом відв'язали від крісла моє тело і звільнили повіки, тож я знову міг розплющувати й заплющувати г'лаза. І я їх заплющив, братва, відчуваючи, як болить і смикається мій голівер. Мене посадили в крісло-каталку й повезли назад до маленької спальні-шмальні. Білохалатник, який мене котив, почав наспівувати якусь свинячу поп-пісеньку, і я прогарчав:

— Замовкни, ти!

У відповідь він лише рассмеявся.

— Не кип'ятись, друже! — І загорлав іще голосніше.

Я знов опинився в ліжку, почувуючи себе зовсім больним. Але заснути не міг. А втім, невдовзі у мене склалося враження, ніби ще трохи — і мені справді покращає. Потім принесли кайфовий гарячий чай, щедро заправлений молоком та сахаром, і я його вихлебтав, розуміючи, що жахливий кошмар залишився позаду. Цієї хвилини з'явився доктор Бреном — сама привітність і усмішка.

— Так, — сказав він, — за моїми підрахунками, до тебе вже має повернутися добре самопочуття. Правда?

— Сер, — мовив я насторожено, бо не усьок, чого він заговорив про підрахунки, адже коли больному кращає, то це його особиста справа, вона не залежить від чиїхось там підрахунків.

Він сів — такий самий привітний, щирий — на краєчок ліжка й повідомив:

— Доктор Бродскі тобою задоволений, у тебе дуже позитивна реакція. Завтра, звісно, буде вже два сеанси — ранковий і денний, тож я уявляю собі, як ти виснажишся на кінець дня. Але щоб тебе вилікувати, ми мусимо бути суворими.

— Тобто мені знов доведеться сидіти?.. — перепитав я. — І знов дивитись?.. Ні, ні! — заволав я. — Це було жахливо!

— Звичайно, жахливо, — усміхнувся доктор Бреном. — Насильство завжди жахливе. І ти вчишся це усвідомлювати. Твоє тіло вчиться.

— Але я не розумію... Я не розумію, чому мене так нудило? Досі такого не траплялося ніколи. Навіть навпаки. Тобто, коли я чинив насильство чи бачив, як його чинять, я почував себе пречудово. Просто не збагну, чому, і як, і що...

— Життя — дивовижна річ, — урочисто промовив доктор Бреном. — Життєві процеси, будова людського організму — хто до кінця розкриє ці чудеса? Безперечно, доктор Бродскі — видатна людина. Те, що з тобою тепер відбувається, — природна реакція нормального здорового людського організму на вияви диявольської сили, що втілює в собі принципи руйнування. Ти зцілюєшся, стаєш здоровим.

— Я цього не відчуваю, — заперечив я, — і не можу збагнути. Що ви такого зробили? Адже я геть заслаб!

— Хіба зараз ти почуваш себе зле? — спитав він з кентовською улыбкой на ліце. — П'єш чай, відпочиваш, спокійно розмовляєш із другом... Отже, самопочуття в тебе непогане?

Невиразний біль у голівері, слабкість у теле ще давали про себе знати, одначе почувався я, братики, справді дуже добре, навіть подумував уже про обід.

— Ніяк не второпаю... — насупився я, розмірковуючи. — Ви зробили щось таке, що я прихворів.

— Сьогодні ти відчув себе хворим через те, — пояснив доктор Бреном, — що почав одужувати. Коли ми здорові, то відразливе викликає в нас жах і нудоту. Ти почав одужувати, оце й усе. А завтра будеш іще здоровіший.

Він поплескав мене по нозі й забрався геть. А я лежав і сушив собі голівера, намагаючись розгадати всі ті речі. Мені здавалося, що причиною моєї слабості стали дроти й усе, чим прикрочували до крісла моє тело, а решта — звичайнісінький трюк. Так я розмірковував, прикидаючи, чи не впертися завтра проти прив'язування, хай навіть дійде і до дракі, зрештою, я також маю якісь права, — коли до мене завітав новий чоловік. Цей уже доволі старий усміхнений мужик приніс із собою цілий стос паперу й пояснив, що він — такий собі реєстратор.

— Куди ти подасися, коли вийдеш звідси? — спитав він.

Правду кажучи, над цими речами я ще не задумувався й аж тепер усвідомив, що дуже скоро стану вільним мальчиком. Водночас я зрозумів: це станеться лише тоді, якщо я всім тут підігруватиму й не почну драться, репетувати, упираться тощо.

— Додому, — відповів я. — До своїх те і ем.

— До своїх?.. — не зрозумів він запелюшківської говірки.

— До своїх батька й матері, — розтлумачив я. — У добру стареньку багатоквартирку.

— Розумію, — кивнув він головою. — А коли батько чи мати навідували тебе востаннє?

— Місяць чи десь так тому, — відказав я. — Відвідини на якийсь час заборонили, бо один із преступників таємно дістав у в'язниці вибухівку — її передала його ципа. А покарали всіх невинних. Отака дерьмовая справедливість. Тому вже майже місяць до мене ніхто не приходив.

— Розумію, — зітхнув мужик. — А чи знають твої батько й мати, що ти перейшов сюди й тебе скоро звільнять?

Як чарівно звучит це слово — «звільнять»!

— Ні, — відповів я й додав: — Це буде для них приємна несподіванка, правда ж? Я відчиню двері, зайду й скажу: «А ось і я! Знову вільний человек». Це буде справді балдьожно.

— Справді, — погодився реєстратор, — хай буде так. Отже, ти маєш де жити. Наступне питання — робота, чи не так?

Він показав мені довгий список місць, де я міг би влаштуватися на працю, але я вирішив, що матиму на це ще доволі часу. А спершу трохи відпочину. Коли я звільнюся, удамся до кражі й наб'ю кармани бабками, хоч і доведеться діяти самко-мотньо. Так званим кентам я більше не довіряю. Я сказав тому мужіку, що краще обговоримо це питання пізніше.

— Гаразд, гаразд, — погодився він і зібрався йти. А тоді раптом повівся якось по-чудернацьки — захотів і звернувся до мене: — А ти не бажаєш затопити мені в пику, перше ніж я піду?

Я подумав, що недослишал, і перепитав:

— Як?

— Ти не бажаєш, — пирснув він, — затопити мені в пику, перше ніж я піду?

Я спантеличено насупився й промимрив:

— Навіщо?

— Ну, просто щоб подивитись, чи тобі справді покращало.

Він нахилив своє ліцо майже впритул до мене й вишкірив зубья. Я стиснув кулак і двигонув лапою, цілячись у те ліцо, одначе реєстратор, так само шкірячись, бистро відхилився, і моя лапа зависла в повітрі. Все це було дуже дивно. Я похмуро дивився, як реєстратор, трусячи від смеха голівером, забрався геть. І тут мене, братва, знову, як удень, занудило. Нудота за хвилю минула, і, коли принесли обід, у мене аж слинка покотилась — так хотілося схрумкати смажене курча. І все ж було дивно, що той підстаркуватий человек попросив

мене долбануть його в ліцо. Не менш дивним було й відчуття нудоти після того.

Але найдивніше, братики, сталося тоді, коли я влігся спати. У мене почалися марення, пов'язані, як ви, мабуть, уже й здогадалися, з одним із побачених удень фільмів. Зрештою, нічні марення чи сон — це те саме кіно, тільки в голівері, та ще можна входити в нього й брати в ньому участь. Саме так сталося й зі мною. В своїх мареннях я бачив сюжет, що його показали мені насамкінець — гурт регочучих мальчиків гвалтує-взуває юну ципу, яка нестямно вищить, уся заюшена кров'ю, у геть порваної одежде. Я також знущався з тої ципи, блін, на все горло смаявся і був таким собі заводієм, одягнутим за останньою запелюшківською модою. Раптом посеред дракі й трахання я відчув нудоту і наче скам'янів, а решта мальчиків стали громко сміятися з мене. Тоді я почав вибиратися зі сну, долаючи опір власної крові — пінти, кварта, галони крові, — аж поки отямився на ліжку в маленькій кімнаті-гімнаті. Хотілося блювати, тож я, тремтячи всім телом, встав з кроваті, щоб піти до «очка», цебто вбиральні, в кінці коридора. Посмикав двері, братики, — а вони замкнені! Обернувся — і вперше усьок на вікні грати. В невеличкій стінній шафі за ліжком я знайшов нічний горщик і збагнув, що нікуди мені від усього цього не втекти. Але найстрашніше було те, що я боявся повертатись і до власних марень у голівері. Блювати мені за хвилину перехотілось, і я іспуганно ліг у ліжко. Невдовзі я захропів і не бачив більше жодного сну.

(6)

— Припиніть! Припиніть! — кричав я. — Вимкніть, грязниє ублюдкі, я більше не можу!

Це, братва, було наступного дня. Вранці й удень я намагався чесно грати свою роль. Поки на екрані

демонстрували гидотні кадри насильства, я сидів у кріслі для тортур, як зразковий слухняний мальчик, і усміхався. Мої глаза були широко розплющені, щоб я всьо відел, а тело, лапи й ходулі міцно прикручені до крісла, щоб я не втік. Те, що я змушений був смотреть тепер, раніше зовсім не здалося б мені поганим: трое-четверо мальчиків грабували крамницю, набивали кармани башлямі й заразом знущалися над старою ципою. Вона верещала, бігала сюди-туди, а вони долбалі її, пускали з неї яскраво червону кривцю. І все ж я відчув у голівері посмикування й стукіт — тук-тук-тук! Знов захотілося блювати, від жахливої спраги запекло в роті. Цього разу мені було куди гірше, ніж напередодні.

— Ой, з мене вже досить! — закричав я. — Це нечесно, ви, вонючі педікі! — Я спробував вирватися з крісла, однак був прив'язаний намертво.

— Високий клас! — вигукнув доктор Бродські. — Ти справді робиш успіхи. Ще один фільм, і край.

Цього разу знову показали Другу світову війну. Плівка була подряпана, в плямах, звук деренчав — було видно, що знімали ще німці. Починався фільм із зображення нацистського герба — орла, що тримав у пазурах свастику, яку так подобалося малювати всім мальчикам у школі. Потім з'явилися пихаті німецькі офіцери, що простували запорошеними вулицями у руйновищах та вирвах від бомб. Наступні кадри показували, як біля стіни розстрілювали людей, а офіцери командували; ями були забиті нагімі телами, стирчали неприкриті ребра й худі білі ходулі. Людей тягли волоком, вони несамовито кричали (хоч їхній крик і не був записаний — зі звукової доріжки линула сама музика, братики), а їх тягли по землі й щосили довбалі. Тут я незважаючи на біль і нудоту, впізнав музику, що з шипінням і дзижчанням лилася з гучномовців, — то був Людвіг ван, фінал П'ятої симфонії, — і я, мов безумний, закрічал:

— Припиніть! Припиніть, вонючі гомінкі! Це гріх, страшний, непростимий гріх, ви, ублюдкі!

Але фільму вони не зупинили, бо показувати його лишилося всього кілька хвилин. І ці кілька хвилин людей по-звірячому били — лилися потоки крові, солдати знов і знов стріляли, а тоді знову з'явився нацистський герб і напис «Кінець». Ввімкнули світло, і до мене підійшли доктор Бродські та доктор Бреном.

— Що ти мав на увазі, коли казав про гріх, га? — поцікавився доктор Бродські.

— А те! — відрубав я, ледве стримуючи нудоту. — Що використовують Людвіга вана! Він нікому не заподіяв шкоди. Бетховен тільки писав музику.

Тут я мусив виблювати, і вони підставили мені посудину у вигляді людської нирки.

— Музика — замислено проказав доктор Бродські. — Отже, ти любиш музику. Особисто я в ній не розуміюсь. Знаю тільки, що це — корисний емоційний збудник. Так, так. А яка ваша думка, Бреноме?

— На жаль, нічого не вдієш, — відповів доктор Бреном. — Ми всі вбиваємо те, що любимо, як сказав один поет-в'язень. Мабуть, у цьому є елемент покарання. Начальник в'язниці був би задоволений.

— Бога ради, дайте мені пити, — попросив я.

— Відв'яжіть його, — наказав доктор Бродські. — І принесіть крижаної води.

Білохалатники кинулися виконувати наказ, і за мінуту я вже хлебтав воду, я нею обпивався, і це було просто божественно, братва.

— А ти начебто досить розумний хлопець, — сказав доктор Бродські. — І не позбавлений смаку. Щойно ти усвідомив, що таке насильство, чи не так? Насильство і пограбування, адже пограбування — це різновид насильства.

Я не промовив жодного слова, братики, бо все ще відчував нудоту, хоч мені трохи й покращало. Проте це був жахливий день.

— Яким же чином, на твою думку, ми цього досягаємо? — поцікавився доктор Бродскі. — Скажи, що ми з тобою робимо, як ти гадаєш?

— Ви примушуєте мене почуватися хворим. Коли я дивлюсь оці ваші гидкі, збоченські фільми, я захворюю. Звичайно, насправді винні в цьому не фільми. Але я знаю, що коли ви припиняєте їх показувати, я одужую.

— Правильно, — погодився доктор Бродскі. — Це асоціативність, найдавніший навчальний метод у світі. А що саме викликає в тебе хворобливий стан?

— Грязніє педерастичніе вещи, що оперізують мій голівер і моє тело, ось що! — вигукнув я.

— Тарабарська говірка дикунів, — усміхнувся доктор Бродскі. — Ви щось знаєте про її походження, Бреноме?

— Випадкові запозичення з колишнього римованого сленгу, — почав пояснювати доктор Бреном, який уже не скидався на мого кепта. — Депо від жаргону волоціог. Але пасамперед — рос. пропаганда. Підсвідоме проникнення.

— Ага, ага, — нетерпляче проказав доктор Бродскі, не виявляючи більше зацікавлення. — А втім, — звернувся він до мене, — це зовсім не дроти. Те, чим тебе прив'язують, ні при чому. Дроти лише для того, щоб вимірювати твою реакцію. То що ж тоді?

І тут я, певна річ, усьок те, чого міг досі не зрозуміти тільки безумец: уся річ в уколах у руку.

— А-а! — закрічав я. — Тепер я врубівся! Брудний, дерьмовий, вонючий трюк! Це підступно, чуєш ти, гоміку! Більше таке не пройде!

— Я дуже радий, що ти нарешті висловив своє невдоволення, — зауважив доктор Бродскі. — Тепер усе легко розставити на свої місця. Ми можемо вводити речовину Людовіка в твій організм різними шляхами. Ну, скажімо, через рот. Але найкращий метод — підшкірний. Отож не опирайся, будь ласка. Це безглуздо. Ти нас не здолаєш.

— Грязніє ублюдкі! — вилаявся я, шморгаючи носом. Тоді додав: — Я не проти насильства і всього того дерьма. Хай буде так. Але щодо музики, то це нечесно. Нечесно, коли я, слухаючи улюбленого Людвіга вана, Г.Ф. Генделя чи інших, почуваюся хворим. Це свідчить про те, що ви зіпсуті виродки, і я вам цього ніколи не подарую, педікі!

Обидва вони замислились.

— Проводити межу завжди важко, — зрештою озвався доктор Бродскі. — Світ — одне ціле, так само, як і життя. І часом найпрекрасніші, найвищі поривання невіддільні від певного насильства — скажімо, акт кохання чи музика. Ти повинен скористатися своїм шансом, хлопче. Вибір залежить тільки від тебе.

Я нічого не второпав з його трюпа, одначе поквапно сказав:

— Не треба пояснювати далі, сер. — Потім, як завжди, хитруючи змінив тон. — Ви довели мені, що всі ці драки, насильства і вбивства — гріх, страшний гріх. Я втямив цей урок, джентльмени. Тепер я бачу те, чого досі не бачив. Я вилікувався, дякувати Богу.

По цих словах я святобливо звів глаза до стелі. Проте обидва доктори сумно похитали голіверами, а доктор Бродскі сказав:

— Ти ще не вилікувався. Для цього треба чимало зробити. От коли твоє тіло миттєво, відчайдушно реагуватиме на насильство, як на зустріч зі змією, — самостійно, без допомоги з нашого боку, без ліків, — аж тоді...

— Але ж, сер, — заперечив я, — цебто сери, я ж бачу, що це — гріх. Це гріх, бо спрямований він проти суспільства, гріх, бо кожен человек на землі має право на життя й на щастя, і нікому не дозволено його бити, долбать чи резать. Я багато чого навчився, атож, слово честі!

Доктор Бродскі голосно рассмеялся, ошкіривши білі зубья, й кинув:

— Звичайна ересь свідомого віку, — чи щось в етом роді. — Я, мовляв, розумію, що є праведне, і підтримую це, але сам грішу. Ні, ні, хлопчику, покладися на нас. І не вішай носа. Все скоро скінчиться. Тепер ти менш як за два тижні станеш вільною людиною. — І він поплескав мене по плечу.

Менш як за два тижні... Ох, братики мої й друзі, та це ж ціле життя! Від сотворіння й до кінця світу. Відсидіти чотирнадцять років без амністії в Держ-в'язі було б ніщо порівняно з цим. Щодня те саме. Коли через чотири дні після розговора з доктором Бродскі й доктором Бреномом прийшла, як завжди, дівочка, щоб зробити укол, я відштовхнув її лапу й заявив:

— Ні, досить із вас!

І шприц із брязкотом упав на підлогу. Цікаво, як вони тепер поведуться? А дуже просто — викликали чотирьох-п'яток здоровенних білохалатників, ті піхнули мене на ліжку, притримали, схиливши наді мною усміхнені ліца, а ципа-медсестра сказала:

— Ти, брідке й невдячне бісеня! — І, силоміць проштрикнувши мені руку іншим шприцом, боляче впорснула свою бісову рідину. Потім мене, геть знесиленого, знову повезли на каталці до того ж таки жахливого кінзалу.

Щодня, братики, там демонстрували однакові фільми — самі драки та долбаніє, і пурпурова кров бризкала з ліц і тел, заляпуючи об'єктиви кінокамер. [Як правило, на екрані діяли одягнені за останньою запелюшниковою модою мальчікі, що шкірилися й сміялись. Або ж розгорталися звірячі японські тортури та нацистські знущання й розстріли. І з дня на день мені все більше хотілося померти від нудоти, стрілянини в голівері, зубного болю та все жахливішої спраги.] Зрештою, одного ранку я вирішив покласти цьому край і став битися голівером у стіну — гуп-гуп! Але єдиним наслідком цього було те, що я відчув нудоту, бо мої дії нагадували насильство

у тих фільмах. Тож я, упокорений і виснажений, дістав ще один укол, і мене, як завжди, повезли на каталиці.

І ось настав ранок, коли я прокинувся, поспідавав яйцями, грінкою з джемом та чашкою гарячого чаю з молоком і вирішив: «Так довше не може тривати. Скоро це має скінчитись. Я стійко все зносив, але сили мене покинули». Я все чекав, братва, на ципу-медсестру з уколом, одначе вона не з'явилась. Натомість прийшов білохалатник з обслуги й сказав:

— Сьогодні, старий, підеш на своїх двох.

— Піду? — перепитав я. — Куди?

— Туди ж таки, — відповів він. — Так, так, не витріщай очей. Підеш у кіно пішки. Я, звичайно, буду поруч. Відтепер тебе вже не возитимуть у кріслі-каталиці.

— А як же буде, — не зрозумів я, — з моїми жахливими вранішніми уколами? — Я справді здивувався, братики, адже вони, як самі сказали, будь-що намагалися впорснути в мене ту Людовікову річ. — Невже в мою бідолашну поштрикану лапу більше не вливатимуть отої страшної нудотної рідини?

— Уже все, — засмеявся білохалатник. — Віднині й назавжди, амінь! Тепер ти сам собі господар, хлопча. Сам ходитимеш до кімнати жахів. Щоправда, тебе ще прив'язуватимуть, щоб примусити дивитись. Ну ж бо, ходімо, тигрєня!

Я надягнув халата, взув тапочкі й посунув коридором до кінзалу.

Цього разу, братва, я, крім нудоти, відчував подив. На екрані було те саме — акти насильства, люди з проламаними голіверами, змордовані й заюшені кров'ю ципи, які кричали, благаючи допомогти, ті самі знущання і звірства. Потім з'явилися концтабори, євреї, сірі вулиці іноземних міст, сповнені танків і солдатів; під рушничними залпами падали люди — інший, масовий бік насильства.

Одначе тепер нудоту, спрагу й біль могло викликати лише те, що я відел на екрані, — моїм глазам так само не давали заплющитись затискачі, а ходулі й лапи були прив'язані до крісла, але дроти й такі інші вещи вже не муляли мені тела й голівера. То невже на мене так впливали саме фільми, які я відел? Щоправда, може, та рідина Людовіка була вакциною, яка розчинилася в моїй крові, і тепер мене нудитиме завжди, віднині й довіку, щойно я бачитиму насильство. Я скривив пасть і заплакав — у-ю-юй! [Сльози, мов благословенний сріблястий дощик, затулили від мене екран.] Але білохалатні виродки бистро підскачили до мене із ськачками й заходилися втирати мені сльози, примовляючи:

— Годі, годі, он уже скрїзь калюжі стоять!

Тож знов я дивився на екран ясними глазами: німці гнали євреїв, які благали й ридали — мужчіни, женщіни, мальчікі, дєвочкі, — до места, де всі вони мали задихнутися від отруйного газу. У-ю-юй! — знову заплакав я, але мені так бистро втерли сльози, що я не пропустив жодного кадру. То був страшний, жакхливий дєнь, братики мої і єдині друзі.

Того вечора я повечеряв жирною бараниною, фруктовим пирогом та морозивом, а потім самкомотно лежав на ліжку й розмірковував: «От блін, я б іще мав шанс, якби зараз вибрався звідси». Одначе в мене не було зброї. Тримати бритву не дозволяли — голів мене через дєнь гладкий голомозий человек; він приходив перед сніданком у мою кімнату, а два білохалатні виродки стояли поруч і дивилися, щоб я поводивсь як славний, сумирний мальчік. Нігті на руках у мене обрізали й підпиляли так коротко, що я не мав чим навіть дряпатись. Однак напасти я ще міг досить спритно, хоч вони й ослабили мене так, що я нагадував скоріше [тїнь того, чим був колись давно на волі.] Я підвівся з ліжка, підійшов до замкнених дєверей і, щосили загативши в них кулаками, заволав:

— Рятуйте, рятуйте! Мені погано! Помираю! Лікаря, лікаря, лікаря! Швидше! Прошу! Помру, помру! Поможіть!

Коли в горлі у мене вже пересохло й запекло, я почув у коридорі човгання ніг і ворчання, в якому впізнав голос того білохалатника, що приносив мені піщу й щодня супроводжував мене на «страшний суд».

— Чого треба? — прогарчав він. — Що сталося? Що це ти за коники викидаєш?

— Ой, помираю! — простогнав я. — Ой, у боці болять! Це апендицит! Ой-ой-ой!

— Апендихрін, — буркнув той тип, і тут я, братики, на свою радість почув брязкіт ключів. — Але якщо ти все це підлаштував, голубе, то я з товаришами лупцюватиму тебе цілу ніч.

Він відчинив двері й впустив до кімнати солодке повітря обіцяної волі. Я стояв, сховавшись за дверима, й бачив, як він з освітленого коридора розгублено шукає мене поглядом. Я вже заніс був кулаки, щоб шалено долбануть його по шиї, і раптом мене кинуло в піт. Я увіде́л в уяві таку картину: він поточився, стогне або вже й знепритомнів, а я відчуваю в душі радісний трепет. Коли я це уявив, мене наче захльоснула хвиля нудоти, викликавши такий страх, немов перед смертю. Відсапуючись, я пошкандибав до ліжка. Той хрен — цього разу він був не в звичайному білому, а в нічному халаті — чьотко побачив, що я мав на думці, бо проказав:

— Ну що ж, буде наука, правда? Можеш собі сказати: я постійно вчусь. А тепер, голубе, встань із ліжка і вдар мене! Я цього щиро бажаю. Так, так. Засвіти мені добряче в щелепу! Я аж помираю від бажання.

Але я, братва, тільки й міг, що лежати та схлипувати: у-ю-юй!

— Паскуда! — скривився той хрен. — Лайно! — А тоді схопив мене, безвільного й слабкого, за комір піжами, розмахнувся правою рукою і долбанул у ліцо.

— Це тобі за те, — кинув він, — що витяг мене з ліжка, мале сученя!

Він обтрусив ладоні — шурх-шурх! І пішов геть. Кр-р-кр-р — проскреготів ключ у замку.

А мені не лишалося нічого іншого, братики, як утекти в сон від страшного й безглузлого почуття, [що краще бути побитим, аніж бити самому] Якби той жлоб не пішов, я підставив би йому й другу щоку.

(7)

Я аж не повірив, братики, коли це почув. Здавалось, я сиджу в тому вонючем месте вже цілу вічність і залишуся там навічно. Але два тижні минали, і мене про це повідомили.

— Завтра, голубе, на волю. На волю! — Жест, зроблений великим пальцем, наче вказував напрямок. А білохалатник, який мене долбанул, але так само приносив на таці піщу й ходив зі мною на щоденні мої тортури, додав: — Одначе попереду в тебе ще цілий день. Випускний день, — хитро засмеявся він.

Я гадав, що цього ранку порулю до кіноместа, як завжди, в піжамі, тапочках і халаті. Ба ні. Мені принесли мою сорочку, білизну, вечірню одежду й чудові бійцівські черевики — все таке любе, випране, випрасуване й почищене. Повернули навіть бритву-горлорізку, якою я користувався колись у щасливі дні розваг і драк. Я одягнувся і похмуро, з удівленієм став роззиратися довкола. Але білохалатник, братва, лише шкірився й не казав жодного слова.

Мене досить шанобливо провели до того самого места, де, одначе, також сталися зміни. Кіноекран тепер запнули шторами, а матова шибка під отворами для проєкторів зникла — мабуть, її підняли чи розсунули, як завіски або віконниці. Там, звідки

раніше чулося лише кахикання — кхе-кхе-кхе! — і де мелькали лише тіні людей, тепер сиділи справжні глядачі, серед яких я побачив знайомі ліца. Там був начальник Держв'язу і свята людина, кап, чи, як його ще називали, капі, а також головний наглядач і той дуже важний, модно вдягнений человек — міністр внутрішніх (чи нутрошних) справ. Решти я не знав. Доктор Бродскі і доктор Бреном теж були там, хоч і не в білих халатах. Вони мали вигляд поважних лікарів, що можуть дозволити собі вбиратися за модою. Доктор Бреном просто стояв собі, а доктор Бродскі стояв і вешал щось дуже розумне людям, які там зібралися. Угледівши мене, він завважив:

— Ага. Отже, джентльмени, ми представляємо вам самого суб'єкта. Він, як ви бачите, здоровий і добре вгодований. Сюди прийшов одразу після сну й гарного сніданку — без уколів, без гіпнотичного навіювання. Ми впевнено посилаємо його завтра в світ — зразкового хлопця, якого можна зустріти травневого ранку на вулиці, щедрого на добре слово і благородний жест. Очевидна різюча різниця, джентльмени, проти того паскудного хулігана якому держава два роки тому присудила неефективне покарання і який за ці два роки не змінився! Кажу, не змінився? Це не зовсім так. В'язниця навчила його нещирої посмішки, звичного лицемірства і вміння прибрати догідливого, підслесливого вигляду. Вона прищепила йому й інші вади, закріпивши ті, які він мав доти. А втім, джентльмени, досить слів. Вчинки говорять за себе красномовніше. Отже, до дії. Уважно спостерігайте.

Трохи ошелешений цією трепатньої я намагався збагнути, чи все це справді стосується мене. Аж раптом вимкнули світло і лише з проєкційних отворів світили два промені, один із них був спрямований на вашого скромного багатостраждального оповідача. А в другому з'явився великий дужий мужик, якого я доти ніколи не бачив. У нього було гладке

ліцо з вусами, ріденькі пасма волосся прикривали лисуватий голівер. Років він мав близько тридцяти-сорока, а то й усі п'ятдесят — одне слово, не молоденький уже, старік. Він рушив до мене, а разом з ним рушили й два промені, утворивши одне велике коло.

— Привіт, купо гною! — глумливо проказав він. — Пхе, ти так смердиш! Мабуть, зовсім не миєшся.

Наче пританцьовуючи, він по черзі обтоптав мені копита, тоді дав щиглика в ніс, безумно болючого — в мене аж сльози з глаз потекли, — і, нарешті, крутонув, мов ручку транзистора, моє ліве вухо. Там, де сиділи глядачі, почулося пирскання, навіть голосне: «га-га-га!». Ніс, копита й вухо в мене пеки й безумно боліли.

— Чому ти так поводишся зі мною? — обурився я. — Я ж тобі нічого не зробив, брате.

— А я тобі, — оншкірився той хрен, — зроблю оце. — Він знову дав мені кілька щигликів у ніс. — І оце. Він викрутив мені вухо. — Ще й оце! — І з усієї сили наступив мені на праву ногу. — Бо такі, як ти, в мене викликають огиду. А якщо бажаєш зробити щось у відповідь, то давай, прошу!

Тепер я знав, що мушу діяти якомога швидше, вихопити бритву-горлорізку перше ніж підкотиться страшна, вбивча нудота і оберне радісне збудження від драки в гидотне почуття. Та щойно я, братики, намацав у внутрішньому кармане бритву, як у моїй уяві постала картина: цей брутальний человек, шамкаючи закривавленою пастью, благає пощади. Мене відразу кинуло в жар, я знову відчув нудоту, спрагу та біль і збагнув, що мушу хутко змінити думку про цього зіпсутого человека. Отож я обмацав свої кармани, шукаючи сигарет чи бабок, однак нічого такого не знайшов. Шморгаючи носом і схлипуючи, я сказав:

— Я хотів пригостити тебе сигарекою, брате, але, на жаль, не маю.

— Ох-ох-ох! — і далі насміхався той. — У-ю-юй! Заплач, дитинко! — Большим зашкарублим пальцем він дав мені ще кілька щигликів, і з боку темного залу, де сиділи глядачі, я почув гучний веселий смех.

Щоб погамувати біль і нудоту, я, намагаючись бути добрим із цим брутальним, грубим мужіком, у відчаї звернувся до нього:

— Дозволь мені, будь ласка, щось зробити для тебе. — Я ще раз обмацав кармани, однак знайшов лише бритву-горлорізку. Діставши її, простяг йому й мовив: — Візьми собі, прошу. Невеличкий сувенір. Будь ласка.

— Сховай свій смердючий хабар! — відрубав він. — Мене цим не візьмеш! — Він ударив мене по лапе, і бритва-горлорізка впала на підлогу.

— Але дозволь мені щось зробити для тебе, — наполягав я. — Можна почистити твої черевики? Ось поглянь. Я нахилиюсь і оближу їх.

І от, братики, — хто не вірить, хай поцілує мене в гузно, — став я навколішки й висолопив на півтори милі свій красний язик, щоб облизати його грязніє, вонючіє черевики. Той хрен лише легенько копнув мене в пасть. І тут мені спало на думку, що ні нудоти, ні болю я не відчую, якщо міцно схоплю граблями того грязного вилупка за литки й перекину його на підлогу. Так я й зробив. І він, вельми здивований, гепнувся додолу під голосний регіт вонючих глядачів. Та коли я побачив його на підлозі, то відчув, як мені стає погано, тож бистро подав йому лапу, і він підвівся. Після цього він хотів був розлючено долбануть мене в ліцо, але втрутився доктор Бродскі:

— Гаразд, усе було чудово.

Той страшний мужік відразу почав розкланюватися, пританцьовуючи, мов актор. Увімкнули світло, і я стояв, кліпаючи очима, скривившись, ладний розплакатись.

— Отже, ви бачите, — сказав доктор Бродскі глядачам, — що нашого суб'єкта спонукає робити добро, хоч як це парадоксально, саме провокування

на зло. Бажання вчинити насильство викликає в нього негативні відчуття. Щоб уникнути їх, він змушений діяти діаметрально протилежно. Є запитання?

— Вибір, — прогудів чийсь зичний голос. То, як я здогадався, був в'язничний кап. — Він же позбавлений вибору, чи не так? Особиста вигода, страх перед фізичним болем штовхнули його на це безглузде самоприниження. Щирістю тут і не пахне. Так, він більше не правопорушник. Але ж і не істота, здатна на моральний вибір.

— Ет, то вже тонкощі, — усміхнувся доктор Бродські. — Нас не обходить мотивування й висока мораль. Наша мета — лише покласти край злочинній поведінці...

— І розвантажити страшенно забиті в'язниці, — додав важний джентуристий міністр.

— Атож, атож! — підхопив хтось.

Тут усі заговорили, засперечалися, а я, братики, й далі стояв, геть забутий цими бездушними виродками. Нарешті вигукнув:

— А я, я? Як же я? Ким я тепер став? Такою собі твариною чи, може, й собакою?

Вони заговорили ще голосніше й заглушили мої слова. Тоді я набрав повітря й закричав:

— А може, я вже став механічним апельсином?!

Не знаю, чому я так сказав, братики, просто воно само стукнуло мені в голівер. У всякому разі всім тим людям на кілька мінут заціпило. Тоді підвівся худючий, старий і схожий на професора человек — у нього була не шия, а якесь плетиво дротів, що ними йшла з голівера до тела енергія, — і промовив:

— Не варто нарікати, хлопче. Ти сам зробив свій вибір, і ось наслідок. Маєш те, що обрав.

— О Боже! — вигукнув в'язничний кап. — Коли б же я тільки знав!..

Я помітив, як начальник в'язниці глипнув на нього так, наче попередив: ти, мовляв, серед своєї тюремної братії високо не піднімешся, і не мрій.

Знову спалахнули гучні суперечки, і я почув, як кілька разів повторили слово «любов». В'язничний кап голосно кричав разом з усіма про «досконалий стан любові без страху» і таке інше говно. Тут доктор Бродскі, посміхаючись на все ліцо, сказав:

— Я дуже радий, джентльмени, що ви згадали про любов. Зараз ми побачимо втілення того образу любові, який, здавалося б, зник іще за середньовіччя.

Погасло світло, і знову спалахнули прожектори. Один висвітив вашого бідолашного, багатостраждального друга й оповідача, а в промені другого з'явилася, посуваючись боком і похитуючись, така вродлива молоденька дівочка, про яку, братики, можна тільки мріяти. Скажу лише, що груди у неї були просто розкішна, і її всю стало видно, коли з плечей у дівочкі почала спадати одяжда. А що за ножкі — о сили небесні! Коли вона йшла, у вас переверталися всі тельбухи. А вона знай собі юно і солодко всміхалась, мов сама цнота. Огорнута сьйвом, що його наче випромінювала її неземна врода, дівочка підійшла до мене, а разом з нею підступила й уся та бридота: перша думка, яка зринула в моєму голівері, була просто отут повалити дівочку на підлогу й брутально відгойдати її. Та враз до горла підкотилася нудота, що, мов нишпорка, чаїлася десь за рогом, а тепер вихопилася, щоб підступно схопити мене. Вонь дівочкіних вишуканих парфумів примусила мене відчувти небезпечну хвилю, яка вже підіймалась у мені, і я зрозумів, що повинен подумати про цю юну звабу зовсім по-іншому, поки біль, спрага й страшна нудота не здолали мене.

— О, найвродливіша й найчарівніша з усіх дівочек! — вигукнув я. — Кидаю тобі до ніг своє серце, розтопчи його! Якби я мав троянду, то подарував би її тобі. Якби пішов дощ і земля обернулася в багнюку, я б вистелив твій шлях власною одяждою, щоб ти не забруднила своїх ніжних ножек грязью і дерьмом! — Отак промовляючи, братва, я відчув, що

нудота відступає. — Дозволь мені, — вигукнув я далі, — палко кохати тебе й стати твоїм другом і захисником у цьому зіпсутому світі! — Тут мені спали на думку ще точніше, ще кращі слова: — Дозволь мені стати твоїм вірним рицарем! — Я знов опустився навколішки, трохи не гупнувши чолом у підлогу.

А тоді знову відчув себе приголомшеним і розгубленим, бо все повторилося: дівочка всміхнулась і вклонилася публіці, роблячи реверанси. Спалахнуло світло, і почулись оплески. Деякі старп'юри, братва, жадібно і брутално пожирали дівочку морґалами.

— Ось вам справжній християнин, — крикнув доктор Бродські, — ладний підставити другу щоку, піти ліпше на хрест самому, ніж розпинати когось! Він не спроможний навіть мухи вбити — це йому просто гидко!

Бродські таки мав рацію, братики, бо, коли я подумав про вбивство мухи, мене відразу занудило. Але я швидко потамував нудоту й біль, уявивши собі, як муха сідає на цукор, літає в пошуках падла і таке інше говно.

— Цілковите переродження! — вешал доктор Бродські. — На радість ангелам небесним!

— Головне, — г'ромко зауважив міністр внутрішніх справ, — що це таки спрацьовує.

— Ох, — зітхнув в'язничний кап, — воно так спрацьовує, хай нас Бог милує.

Ч А С Т И Н А Т Р Е Т Я

То

(1)

що ж далі, га?

Про це я запитував себе, братики, другого дня, коли стояв у сірому світанку поруч із білою будівлею, що була ніби продовженням Держв'язу, — у вечірній одежде дворічної давності, стискаючи в руках маленьку валізу з особистими речами й намагаючи в кишені бабкі (їх мені ласкаво подарували вонючіє власті, щоб я міг розпочати нове життя).

Напередодні я смертельно втомився від численних інтерв'ю телебаченню, від спалахів сотень фотобліців — блим-блیم! — та від настирливого випробовування мене то спровокованим насильством, то якоюсь іншою фігньою. Кінець кінцем я повалився на ліжко, де мене й розбуркали, щоб повідомити — принаймні так мені здалося, — аби я забрався геть, ішов додому, оскільки в них, мовляв, просто немає більше сили бачити вашого скромного оповідача, братики. Отож я й стояв собі рано-раненько, брязкаючи башлямі в лівій кишені й міркуючи.

— То що ж далі, га?

По-перше, треба знайти якесь сніданкове місце, бо я не мав ще й рісочки в роті; — всі ті білохалатники страшенно квапились випіхнути мене на волю. Я тільки й устиг, що випити чашку чаю. Хоч Держв'яз стояв у дуже похмурій частині міста, довкола траплялися робітничі кав'ярні, і одну з них, братики, я невдовзі й надибав. Це було дуже вонюче й грязне помещеніє з однією тьмяною лампочкою, засидженою мухами. Робочіє вранішньої зміни розправлялися з чаєм і потворними на вигляд сосисками, жадібно ковтали кусні хліба — гам-гам! — і гукали, щоб їм принесли ще. Обслуговувала їх дівочка, забрьохана з ніг до голови, але дуже грудастая, і кожен з тих ненажерливих мужіков намагався мацнути її і вигукував. «Ух-ух-ух!» — а вона у відповідь пирскала: «Ги-ги-ги!» Коли я побачив це, братва, мені захотілося виблювати. Одначе натомисть я ввічливо, як справжній джентльмен, замовив чай та грінку з джемом і примостився в темному кутку.

Тим часом до кав'ярні зайшов низькорослий человек, продавець ранкових газет, схожий на хитрого і грязного карлика-преступника, у залізних окулярах з товстими скельцями й одежде кольору гнилого смородинного пудингу. Я купив газети, щоб підготуватися до нормальної жізни й побачити, що ж там діється в міре. Газета була, мабуть, урядова, бо на першій сторінці тільки й ішлося що про обов'язок кожного человека рішуче підтримати уряд на наступних загальних виборах, які мали відбутися за кілька тижнів. Автори статей розхвалювали здобутки уряду за минулий рік із чимось там — збільшення експорту, чудовий курс зовнішньої політики, поліпшення соціального забезпечення і таке інше говно. Але найбільше вихваляли уряд за крок, завдяки якому міські вулиці ось уже півроку безпечні для мирних нічних перехожих. Цей крок полягав у підвищенні платні полісменам, які стали суворіше переслідувати юних хуліганів, збоченців,

волоцюг і таке інше те. Все це не дуже інтересовало вашого скромного оповідача. На другій сторінці було невиразне фото чийогось дуже знайомого обличчя. Нарешті мені сяйнуло, що це ж бо я сам. Вигляд у мене був похмурий, переляканий — певна річ, через постійне блимання фотобліців. Під знімком писалося, що я — перший випускник нового Державного інституту виправлення злочинців. Мене, мовляв, вилікували від злочинних інстинктів лише за два тижні, і тепер я став громадянином, що шанує закони. Одне слово, фа-фа-фа, ля-ля-ля. Поруч я надибав хвалебну статтю про «метод Людовіка», мудрість уряду й таку іншу фігню. Була там і фотографія ще одного человека, якого я також упізнав, — то був міністр нутрошних справ. Він, схоже, аж надувся від гордошів, що скоро настане час, коли не буде злочинців, коли зникне страх перед підступними нападами хуліганів, збоченців, волоцюг та інших покидьків. Я простогнав: «О-о-ох!» — і пожбурих газету на підлогу. Вона впала й накрила калюжу розлитого чаю та харкотиння отих брудних тварин, що харчувалися в кав'ярні.

— То що ж далі, га?

Пора вже було, братики, хиляти додому й зробити приємний сюрприз татусеві й матусі — єдиний їхній син і спадкоємець повернувся в сімейне лоно! Потім я ляжу в своїй маленькій кімнатці-гімнатці на ліжку й слухатиму музику, розмірковуючи, як влаштувати мою жінку далі. Напередодні реєстратор дав мені довгий список місць, де я міг знайти роботу, і попередив по телефону кількох чуваків щодо мене. Та я, братики, не мав наміру відразу закачувати рукава. Спершу немножко відпочину, спокійно все обміркую в ліжку, послухаю чарівну музику.

Автобусом я дістався до Центру, звідти іншим автобусом до Кінгслі-авеню і невдовзі опинився біля будинку 18-А. Повірте, братики, серце в мене збуджено затьохкало — тук-тук-тук! Довкола було тихо, зимовий ранок тільки починався, і коли я зайшов до

вестибюля, то не побачив нікого, крім отих нагіх мужчін та жінок із «Величі праці». Мене здивувало, братики, те, що картину почистили, — більше не було ані ругательств, які вилітали з вуст величних трударів, ані соромітних органів, домальованих до нагіх тел розбещеними мальчиками. Дивно було й те, що ліфт працював. Щойно я натис кнопку, він із шурхотом під'їхав, а коли я ввійшов до кабіни, мене просто вразила її чистота.

Я піднявся на десятий поверх і побачив двері до квартири 10-8, які зовсім не змінилися, а коли дістав з кишені ключа, то лапкі в мене затремтіли, аж затіпалися. Однак я впевнено встромив ключа в замок, повернув, відчинив двері, ступив до квартири й уздрів три пари здивованих, навіть переляканих гляделок, які вп'ялися в мене. Це були те і ем, що саме снідали, а також іще якийсь человек у сорочці й підтяжках — він, братики, сьорбав чай із молоком і жер, плямкаючи, яечненцію з грінкою, наче в себе вдома. Саме цей незнайомий хрен і озвався перший:

— Ти хто такий, приятелю? Де взяв ключа? Ану вийди поки я не розтовк тобі пику. Вийди й постукай. А тоді поясниш, що тобі треба. Та хутчій!

Татусь із матусею сиділи мов заціпеніли. Я побачив, що вони ще не читали газети, а тоді згадав, що її приносять уже після того, як татусь іде на роботу. Аж тут матуся промовила:

— Ох! Ти втік. Чкурнув! Що нам тепер робити? Сюди ж прийде поліція, ох-ох! Невдячний і невиправний хлопчисько, ти нас завжди ганьбиш!

І вона — хто не вірить, хай поцілує мене в гузно — захлипала: «У-ю-юй!» А я став пояснювати, що батько й мати можуть, якщо бажають, подзвонити до Держв'язу. Незнайомий мужик насуплено сидів і дивився на мене так, наче збирався затопити своїм волохатим кулачиськом мені в ліцо. Отож я поцікавився:

— А чи не відповіси тепер мені, брате, ти? Що ти тут робиш і відколи? Мені не сподобався тон, яким ти щойно говорив. Затям собі. А тепер відповідай!

Той мужик був із робочих, потворний як смерть, років тридцяти-сорока, він тільки роззявив пасть, але не міг вимовити жодного слова. Тоді втрутився татусь:

— Все це дуже несподівано, синку. Ти міг би нас попередити, що прийдеш. Ми гадали, що тебе випустять принаймні років через п'ять-шість. Але це не означає, — додав він якось дуже сумно, — що ми не раді тебе бачити на волі.

— Хто це? — спитав я. — Чому він мовчить? Що тут діється?

— Це Джо, — пояснила мати. — Він тут живе. Наш пожилець. Ох, Боже ж мій Боже!

— Гей ти! — озвався той Джо. — Я все про тебе чув, хлопче. Знаю, що ти накоїв, розбивши серце своїм бідолашним багатостраждальним батькам. Отже, повернувся еге ж? Повернувся, щоб знову зробити їхнє життя пеклом так? Тільки через мій труп, чуєш?! Адже я для них тепер як рідний син, а не просто пожилець.

Якби не моє подразнення і почуття нудоти, то я б, братва, голосно рассмеявся, бо цей хрен, на вигляд такого самого віку, що й мої те і ем, спробував своєю «синівською» рукою обняти мою заплакану матір!

— Гаразд! — кинув я, відчуваючи, що ось-ось і сам захлипаю. — Годі! Даю тобі п'ять хвилин, щоб ти звільнив мою кімнату від своїх дерьмових вещей.

Я рушив до кімнати, хоча Джо й спробував якось незграбно мене перепинити. Коли я відчинив двері, в мене урвалося серце: я побачив, що це кімната-гімназія вже не моя, братики. Всі вимпели зі стін позникали, натомість той жлоб поначіплював фотографій боксерів, а також усієї збірної команди, де всі сиділи, самовдоволено позгортавши на грудях руки, а перед ними стояв сріблястий щит. Помітив я й інші пропажі. Зник стереопрогравач і шафа для платівок, так само, як і моя замкнена заповітна скринька, де зберігалися пляшки, «зіллячко» й два блискучі чисті шприци.

— Не обійшлося без чийхось вонючих лап! — закричав я. — Що ти зробив з моїми особистими речами, ти, гидкий вискребиш?

Хоч я звертався до Джо, відповів мені батько:

— Все забрала поліція, синку. Розумієш, тепер новий порядок відшкодування збитків потерпілим.

Як на мене, це було дуже суворо, щоб не сказати жорстоко, але я враз відчув такий страшний біль у голів'єрі, а в роті мені так пересохло, що довелося якомога швидше ковтнути молока з пляшки на столі.

— Бридкі, свинячі манери! — зауважив на це Джо.

— Але ж вона померла! — обурився я. — Вона померла!

— Лишилися коти, синку, — сумно пояснив батько. — Про них не було кому дбати, адже заповіту не залишилося. Потрібно було найняти людину, яка б їх годувала. Отож поліція продала твої речі, одяг і таке інше, щоб було на що доглядати котів. Такий закон, синку. А втім, ти не з тих, хто його дотримується.

Я мусив сісти. Той Джо відразу фиркнув:

— Спершу спитай дозволу, а тоді сідай, невиховане поросля!

Я бистро обернувся й кинув йому:

— Стули свою брудну жирну пащеку, ти!

І вмить відчув нудоту. Довелося, дбаючи про здоров'я, повестися розумніше, навіть вдати усмішку.

— Гаразд, — сказав я, — це моя кімната, і ніхто не стане цього заперечувати. І це мій дім. То що ви мені запропонуєте, любі те і ем?

Обоє дивилися так само похмуро, а мати наморщила мокре від сліз лице й наче аж дрижаки хапала.

— Все це треба обмірковувати, синку, — зрештою озвався батько. — Ми ж бо не можемо прогнати Джо, не можемо просто взяти й виставити його за двері, адже так? Джо працює тут за дворічним контрактом, і ми з ним уклали угоду, правда, Джо? Я хочу сказати, синку, ми думали, що ти будеш у в'язниці ще довго, а ця кімната стояла порожня.

По татусевому ліцу було видно, як йому соромно. Я лише посміхнувся й промовив:

— Я вже віжу. Ви звикли до спокою і до зайвих бабок. Ось у чому річ. А ваш син — це самі прикросці.

І тут, братики, — хто не вірить, хай поцілує мене в гузно, — я заплакав, так мені стало шкода себе.

— Розумієш, синку, — сказав батько, — Джо вже віддав нам гроші за наступний місяць. Тобто, хоч би що ми вирішили, вимагати, щоб він забрався геть, ми не можемо. Правда, Джо?

— Я звик думати про вас двох як про своїх батька й матір, — відповів той Джо. — То хіба сумління дозволить мені піти тепер і залишити вас на ласку оцього малого чудиська, що перестало бути справжнім сином?! Зараз він плаче, але все це — хитрощі й прикидання. Виженіть його, хай знайде собі кімнату десь-інде. Хай зрозуміє свої помилки і те, що такий поганий хлопець не заслуговує на таких добрих батька й матір, як ви.

— Ну гаразд, — сказав я і, все ще зі сльозами на очах, підвівся. — Тепер я розумію, що й до чого. Нікому я не потрібен, ніхто мене не любить. Я стільки вистраждав, а всім здається, що цього замало. Я бачу.

— Ти примушував страждати інших, — відрубав той Джо. — І тепер тобі залишилося тільки одне: постраждати як слід самому. Ми збиралися тут вечорами за сімейним столом, і мені все розповіли про твої вчинки. Я був просто приголомшений. Часто мені від тих історій ставало аж погано.

— Як би мені хотілося, — зітхнув я, — повернутись назад до тюрми! До доброго старого Держв'язу... Зараз я вшиюсь. І ви ніколи вже мене не побачите. Я сам влаштую свою жінку, красенько вам дякую. Хай це буде на вашій совісті.

— Не треба все це так сприймати, синку, — пробелькотів татусь, а матуся захлипала: «У-ю-юй!» — і потворно скривила ліцо.

А той Джо обійняв її і почав гладити та заспокоювати, як безумний. Похитуючись, я почала падав до дверей і забрався геть, залишивши їх на самко-моті з тяжким гріхом, братики.

(2)

І пішов я, братва, вулицею, куди глаза світять, і перехожі здивовано витріщались на мою вечірню одяжку. Того паскудного зимового ранку було холодно, я весь тремтів і мріяв утекти світ за очі, щоб не думати про всі ці речі. Автобусом я доїхав до Центру, а тоді повернувся пішки назад до Тейлор-плейс. Тут була крамниця грамплатівок «Мелодія», куди я колись уцащав, братики, за неоцінними придбаннями. Начебто нічого не змінилось у цьому місці. Я ввійшов, сподіваючись побачити Енді, голомого, худющого, люб'язного маленького чоловіка, в якого я в давні добрі часи купував платівки. Однак Енді там уже не було, братики. В крамниці стояв вереск і писк запелюшників (цебто підлітків) — мальчиків та ципок, які слухали жахливі поп-пісні, ще й витанцьовували під них, а чувак за прилавком, сам учорашній запелюшник, клацав пальцями й смеявся, як безумний. Я підійшов до нього, дочекався, поки він зволить звернути на мене увагу, й сказав:

— Я б хотів послухати Моцарта, номер сорок. .

Не знаю навіть, чому саме це мені спало на думку.

— Що сорок, друже? — перепитав продавець.

— Симфонію, — пояснив я. — Симфонію номер сорок соль-мінор.

— Ти ба! — вигукнув один із запелюшників, що танцювали; пасма волосся закривали йому гляделкі. — Сміхфонію! Справді сміх — він хоче сміхвонію!

Я відчув подразнення, однак мусив тримати себе в руках, тож тільки всміхнувся до чувака за прилавком, а також до всіх запелюшників, що витанцьовували й кричали.

— Пройди до фонокабіни, друже, — запропонував продавець. — Я перемкну програвач туди.

Я зайшов до тесної кабіни, де можна було послухати платівку, перше ніж її придбати, і чувак увімкнув для мене програвач. Однак замість Моцартової Сорокової зазвучала «Празька» — мабуть, той чувак схопив першу-ліпшу платівку Моцарта, що стояла на полиці. Це викликало в мене страшенне подразнення, але я мусив погамувати його, боячись болю й нудоти. Та я забув про те, про що не повинен був забувати від самого початку, ще коли вирішив розважитись. Ті виродки-лікарі зробили так, що від музики, яка будила в мені почуття, я нездужав, так наче смотрел насильство чи збирався вчинити його сам. Річ у тім, що кожен показаний мені фільм про насильство супроводжувала музика. Я пригадав, зокрема, страшний нацистський фільм, у якому звучав фінал П'ятої симфонії Бетховена. І тепер мені й чарівний Моцарт видався бридким. Я прожогом кинувся з крамниці під смех запелюшників та крики продавця: «Егей-гей!» Але я вже нічого не слухав. Хитаючись, мов сліпий, я пошкандибав через дорогу й завернув за ріг до молочного бару «Корова». Я зрозумів, чого хочу.

Було ще рано, і бар виявився майже порожній. Одначе й це місце мало тепер незвичайний вигляд — стіни розмальовані червоними коровами, що нібито ревли, за стойкою — незнайомий мені человек. А втім, коли я сказав: «Велику порцію молока-плюс», — той человек із довгастим, свіжовиголеним лицем зрозумів, що мені треба. Взявши своє молоко-плюс, я пройшов до одного з окремих «стіл» попід стінами — вони навіть мали штори, щоб затулятися від загального залу, — сів на м'який стілець з ворсистим сидінням і жадібно припав до склянки. Вицмуливши все, я відчув, що «поїхав». Глазами, як рогом, уперся в підлогу, де валялася сухозлітка від коробки з труїлками, — прибирали в тому місці завжди сяк-так, братики. Шматок

сухозлітки все ріс, ріс і нарешті так яскраво спалахнув та засяяв, що я аж моргала примружив. Сухозлітка стала така велика, що обернулася не лише в кабінку, в якій я сидів, але й у цілу «Корову», в цілу вулицю, в ціле місто. А тоді стала цілим світом, усією сутністю, братики, омиваючи, наче море, кожну вещь, реальну чи уявну. Я почув, що видаю якісь звуки й белькочу химери на зразок: «Любі померлі пращури, пасть не може мати різні форми», — й таке інше говно. Потім мені явилось видіння, що проступило крізь суцільне срібло; спалахнули невідання барви, і вдалині, братики, я угледів групу статуй, що все наближалися й наближалися, яскраво освітлені знизу й згори. То був сам Бог та його небесні ангели й святі; всі вони виблискували, мов бронзові, і мали бороди й офігенні крильця, що здіймалися під повіями вітру. Отож статуї не могли бути ні з каменю, ні з бронзи, так само, як і їхні гляделкі, живі й рухливі. Велетенські постаті насувалися, насувалися і, здавалося, ось-ось мене розчавлять. І тоді я почув власний візг: «А-а-ай!» — і відчув, що позбувся всього — одєжди, тела, розуму, ім'я, всього-всього. І мене охопило райське блаженство. Тут почувся шум, так наче щось обвалилося й розсипалось, а Бог, ангели й святі закивали до мене голіверами, немовби хотіли сказати, що ще не настав мій час, але я, мовляв, можу спробувати іншим разом. А тоді все довкола з'юрмилося, вибухнуло смехом і розтануло, яскраве тепле світло обернулося крижаним, і я знов опинився там, де був, — на столі порожня склянка, мене душать сльози, а мозок свердлить думка про те, що єдиним правильним рішенням буде смерть.

Така була думка, і я виразно усьок, що мушу робити. Але як це здійснити, достеменно не знав, бо ніколи про таке не замислювався, братики. У валізці в мене лежала бритва-горлорізка, та щойно я уявив собі, як сам себе поріжу і хлюпне моя червоненька кровіця, до горла відразу підступила нудота. Мені

хотілося чогось іншого, не пов'язаного з насильством, від чого б я просто тихенько заснув. І вашому скромному оповідачеві настав би капец, і він уже нікому не завдавав би клопоту. Можливо, сяйнуло мені, варто сходити до публі-біблії, тут, за рогом, і знайти книжку про те, як краще заподіяти собі безболісну смерть. Я уявив, як помру і як усі мене жалітимуть — і те, і ем, і той вонючий Джо, справжній загарбник, а також доктор Бродські і доктор Бреном, і той міністр нутрошних справ, і всі інші. І хвалькуватий вонючий уряд теж. Коли я вихопився на зимову вулицю, був уже день — близько другої години, як показував офіг'єнний годинник на площі. Отже я «мандрував» завдяки молоку-плюс трохи довше, ніж сподівався. Я рушив униз бульваром Марганіта, завернув на Бусбай-авеню, потім ще раз завернув за ріг і дістався до публі-біблії.

Це було старе гов'ьонное место, куди я приходив, пригадую, ще зовсім соплівим мальчіком, років у шість. Воно поділялося на дві частини — на абонемент і на читальну залу, де лежало повнісінько газет та журналів і стояла вонь від літніх людей — їхні тела смерділи старістю й нуждою. Ті підстарки стояли по всій залі біля газетних стендів, відсапувались, гикали, розмовляли самі з собою і з поважним виглядом перебігали глазами шпальти в пошуках новин; інші сиділи за столами й проглядали чи вдавали, що проглядають, журнали; дехто куняв, дехто навіть громко хропів. Спершу я й забув, чого сюди прийшов, а коли з удівленням пригадав, що хотів прочитати про безболісну смерть, то посунув до полиці з довідковими речами. Тут стояло чимало книжок, але назва жодної, братики, мене не задовольняла. Був там і медичний довідник. Я взяв його, розгорнув, але побачив безліч малюнків і знімків жахливих ран та виразок і відразу відчув себе недобре. Я поставив довідник на місце і взяв велику книгу, так звану Біблію, гадаючи, що вона мене умиротворить, як це бувало в далекі держ'язівські часи

(насправді не такі вже й далекі, але мені вони здавалися просто прадавніми). Я примостився на стілець і почав читати. Проте знайшов тільки про те, як сімдесят разів по сім падала кара Божа, як проклинали й долбали один одного іудеї. Від усього цього мене також занудило. Я трохи не розплакався, і старезний патлатий мужик, який сидів навпроти, поцікавився:

— Що з тобою, синку? Що сталося?

— Я хочу померти, — відповів я. — Ситий по саму зав'язку. Остогидло жити. Старпюр, що читав поруч зі мною, просичав. «Тсс!» — і навіть не підвів погляду від якогось безумного журналу з більшіми геометричними речами. А той перший мужик зауважив:

— Ти ще зовсім юний для таких думок, синку. Поглянь, весь світ перед тобою.

— Так, — гірко відказав я. — Як накладна груди.

Хрен, що читав журнал, знову просичав: «Тсс!» — і звів цього разу очі і раптом час для нас із ним покотився назад. Я побачив, хто це. А він дуже громко проказав:

— У мене, хвалити Бога, добра зорова пам'ять. Я запам'ятовую обличчя назавжди. Нарешті, дяка Всевишньому, ти мені попалося, собача!

Так, «Кристалографія». Саме ту книжку ніс він колись із біблії. А штучні щелепи гарненько тоді хруснули! Одежда була пошматована, книжки теж, і всі — про кристалографію. Мені спало на думку, братики, що найліпше було б відразу накивати звідти п'ятами. Але той старпюр підхопився на ноги й безумно закричав до всіх старих кахикал, що стояли з газетами в руках попід стінами або куняли над журналами за столами:

— Він у наших руках! Це те бридке собача, що колись знищило книжки із кристалографії — рідкісні видання, яких більше ніде немає!

Зчинився страшений галас, так наче той старпюр утратив не книжки, а голівера.

— Ось він, один із brutальних молодих боягузів! — репетував старпюр. — Тепер він серед нас, у наших руках! Це він зі своїми друзками глумився наді мною, бив мене кулаками й копав ногами! Вони мене роздягли, видерли мої щелепи! І реготали з моїх кривавих ран і зойків! А тоді стусанами прогнали додому, голого, очманілого!

Це було, як ви, братики, знаєте, не зовсім так. На ньому все ж лишалася сьака-така одяжда, тож зовсім нагой він не був.

— Минуло вже понад два роки! — прокричав я в ответ. — Я відбув покарання! І дістав науку! Он подивіться — мій знімок у газетах!

— Покарання, кажеш? — прорипів один дідуган, схожий на колишнього солдата. — Та таких, як ти, треба знищувати! Мов шкідливих комах! Оце й буде покарання!

— Гаразд, гаразд, — згодився я. — Кожен має право на власну думку. Прошу у всіх пробачення. А тепер я мушу бігти.

І я рушив геть з цього безумного старпюрського места. Аспірин — ось де вихід! Якщо проковтнеш сотню таблеток, напевне сконаєш. Аспірин, що продається в аптеці. В цю мить «кристалографічний» хрен закричав:

— Не випускайте його! Цю бездушну свинюку треба покарати по-справньому! Хапайте його!

І ось, братики, — хто не вірить, хай зробить те, про що я вже казав, — кілька старих маразматиків, років під дев'яносто кожному, вчепилися в мене своїми тремтячими лапками. Від вони віджилості й хвороб, якою несло від тих здохляків, я відчув легку нудоту. «Кристалограф» насів на мене і став кволо долбать по ліцу. Я спробував був вирватися й злиняти, однак старечі руки, що тримали мене, виявились дужчими, ніж я гадав. Тут і решта старпюрів підскутильгали від своїх газет, щоб не відпустити вашого скромного оповідача. Вони вигукували безумніє вєщі:

— Бий його! Топчи! Смерть йому! В зуби йому!
І таке інше говно.

Я добре розумів, у чому річ. Адже старі — як діти. А дехто з них бєдькотів:

— Бідолашний Джек! Це собача трохи не вбило сердешного Джека! — І таку іншу фігну, наче все сталося лише вчора.

А втім, так вони, певно, й гадали. І ось уже ціле море вонючих брудних старпьоров зібралось довкола, намагаючись учепитися в мене своїми немічними лапами з ороговілими нігтями. Вони важко сапали й кричали, і попереду був наш «кристалографічний» кент, що раз у раз долбал мене по голівєру. А я, братва, навіть і не пробував дати їм здачі, бо краще бути побитим, аніж відчути нудоту й страшний біль. Хоча вже саме це насильство викликало в мене враження, ніби нудота визирає десь із-за рогу й очікує нагоди нахабно підкотитись мені до горла.

Нарешті з'явився службовець, ще досить молодий человек, і закричав:

— Що тут діється! Припиніть негайно! Це читальна зала!

Однак ніхто на нього не зважав. Тоді він попередив:

— Гаразд, у такому разі я викличу поліцію.

І я — ніколи б у жізні не подумав, що на таке здатний — вигукнув:

— Так, так, викличте, захистіть мене від цих божевільних старих!

Службовець, як я помітив, не палав бажанням устрявати в драку, щоб вирвати мене з пазурів шалених, біснєватих старпьоров. Він просто кинувся до свого кабінєту чи кудись інде, де був телефон. Старпьори вже лєдвє дихали, і я відчув, що досить легенько штовхнути їх і вони полетять сторчака. Однак так само незворушно дозволяв їм обліплювати мене старєчими лапами й, заплющивши г'лаза, терпів немічні толчки в ліцо і слухав захєкані вигуки:

— Собача! Малолітній убивця! Хуліган! Шибєник! Смерть йому!

Кінець кінцем мене так боляче долбанулі по носі, що я сказав собі: «Та ну його к бісу, блін!» — розплющив глаза і заходився виборсуватись. Зробити це, братики, було зовсім не важко. І ось я вже з криком вихопився в коридор. Але ті старі месники кинулися мене переслідувати. Вони хапали, мов перед смертю, повітря й намагалися увігнати свої розчепірені, хижі тремтячі пазурі у вашого друга і скромного оповідача. Підставивши ніжку, вони звалили мене на підлогу й почали копати ногами, аж поки я, зрештою, почув голоси молодих мужіков: «Годі, годі, негайно припиніть!» — і зрозумів, що то прибула поліція.

(3)

Геть очманілий, я бачив усе нечютко, але був певен, братва, що колись уже зустрічався з тими фараонами десь в іншому місці. Того, котрий схопив мене й потяг аж до виходу з біблії, я зовсім не знав: як для рожі він видався мені надто юним. А от спини двох інших я, побий мене грім, уже колись бачив. Ті двоє весело і з великим удовольством періщили коротенькими нагаями старп'юров, покрикуючи:

— Ось вам, ось вам, розбишаки! Знатимете, як бешкетувати й порушувати державний спокій, негідники!

Так фараони позаганяли тих напівживих старих месників, що важко сапали й стогнали, назад до читальні, а тоді, із задоволенням смехом повернулись і уздріли мене. Старший з них вигукнув:

— Так-так-так! Та це ж Алекс! Давненько не бачились, кентіку. Як тобі ведеться?

Я був геть приголомшений. Уніформа і шлем не давали розгледіти як слід того, хто говорив, але його ліцо й голос здалися мені знайомими. Я глипнув на другого — безумное ліцо, посмішка до самих вух.

Тут не було ніяких сумнівів. Ще дужче ошелешений, я знову перевів погляд на того, що божився. Так, це був гладкий Баржа, мій давній ворог. А другий, певна річ, — Дим, колись мій кентик і ворог смердючого цапа Баржі, а тепер — фараон, в уніформі й шлемі, з нагаєм, щоб наводити порядок.

— Та ні, не може бути, — пробелькотів я.

— Здивований, еге ж? — І Дим видав добре мені знайоме «У-ха-ха!»

— Це неможливо, — сказав я. — Цього не може бути. Я не вірю.

— Але ж ти на власні глаза бачиш, — ошкірився Баржа. — Ніяких трюків, ніякого чародійства, кентику. Звичайна робота для двох хлопців, що вийшли із шкільного віку. Поліція.

— Та ви ще зелені, — заперечив я. — Надто зелені. Таких малолеток, як ви, ніхто не міг зробити рожами.

— Були зелені, — кинув Дим-полісмен. Я цього ніяк не міг утямити, братики, не міг, і край. — Були, юний кентику. І ти був зелений, власне, пай-зеленіший. А тепер ось ми які.

— Все одно не вірю, — не вгавав я.

Тоді Баржа, тобто Баржа-рожа, чого я ніяк не міг сприйняти, звернувся до того юного фараона, котрий тримав мене і котрого я не знав:

— Гадаю, Рексе, краще буде вдатися до негайного покарання. Хлопці — це хлопці, як завжди. Не варто розводити формальності у відділку. Цей просто знову взявся за своє. Ти його, звісно, не можеш пам'ятати, а от ми пам'ятаємо. Він напав на цих старих беззахисних дідків, і вони дали йому належного відкоша. Ім'ям держави ми мусимо сказати й своє слово.

— Що все це означає? — запитав я, не вірячи своїм вухам. — Вони самі накинулися на мене, братики. Ви ж бо не на їхньому боці, такого просто не може бути. Чуєш, Диме? Це ж був той старп'юр, над яким ми колись познущались, а тепер він вирішив немножко помститися, хоч минуло стільки часу.

— Так, часу минуло багато, — погодився Дим. — Я вже тих днів добре й не пам'ятаю. І не називай мене більше Димом. Кажи «офіцер».

— Досить спогадів! — кинув Баржа. Він був тепер не такий гладкий, як колись. — Неслухняних мальчиків, охочих різатися бритвою, треба приструнювати.

Вони скрутили мене й витягли з біблії. На вулиці чекала поліційна машина, і той, котрого звали Рексом, сів за кермо. Мене запіхнули в машину, а я ніяк не міг позбутися відчуття, що все це жарт. Мені здавалося, ніби Дим ось-ось скине з голівера свій шлем і вигукне: «У-ха-ха!» Одначе шлем він не скидав. Намагаючись перебороти страх у душі, я поцікавився:

— А Піт, що сталося з Пітом? Джорджі скінчив так трагічно... Я про нього чув.

— Піт? Атож, Піт... — проказав Дим. — Здається, я пригадую таке ім'я.

Я помітив, що ми виїздимо за місто, й запитав:

— Куди це ми?

Баржа — він сидів на передньому сидінні — обернувся й пояснив:

— Ще видно, тому поїдемо за місто. Там хоч позимовому й голо, зате безлюдно і затишно. Людям у місті навряд чи варто дивитись на наші негайні покарання. Наводити порядок на вулицях доводиться не завжди. — І знову повернувся до мене спиною.

— Чуєш, — покликав я його, — я чогось нічого не второпаю. Те, що було, давно загуло. За колишні свої вчинки я відбув покарання. Мене вилікували.

— Про це нам читали, — підтвердив Дим. — Старший офіцер усе нам прочитав. Він сказав, що це дуже гарний метод.

— Читав тобі? — перепитав я трохи зневажливо. — Невже ти й досі такий «димний», що не вмієш сам прочитати, братухо?

— Е ні, — лагідно й співчутливо протяг Дим. — Не кажи так більше. Досить, кентикую!

Він щосили долбанул мене в рило, і з мого роз'юшеного носа відразу зацебеніла кров.

— Мене завжди оточували зрадники, — гірко промовив я, втираючи ладонью кров. — Я приречений на самко-мотність.

— Отут, — сказав Баржа. — Це те, що треба.

Ми зупинилися за містом. Довкола стояли голі дерева, деякі з них порипували під вітром, а здалеку долинали жужжаніє якоїсь сільськогосподарської машини. Вже сутеніло, була якраз середина зими. Навколо ані людей тобі, ані тварин. Лише ми вчотирьох.

— Вилазь, Алексе! — наказав Дим. — Зараз, хлопчику, дістанеш своє маленьке наказаніє.

Весь той час, поки вони вправлялися, водій сидів у машині за кермом, курих труїлку й почитував книжечку. Він увімкнув світло в салоні, щоб було краще видно. І зовсім не зважав на те, що витворялі Баржа й Дим з вашим скромним оповідачем. Не стану переказувати, що саме вони витворялі, — крізь жужжаніє сільгоспмашини та порипування голих дерев чулося лише зітхання та глухі удари. В освітленій машині водій незворушно гортав книжку, пускаючи хмарки тютюнового диму. А мене, братики, тим часом лупцювали. Нарешті Баржа чи, може, Дим — не скажу напевне, хто саме, — кинув:

— Мені здається, кентуку, досить. А ти як гадаєш?

Наостанку кожен із них долбанул мене в ліцо, я звалився і простягся на обмерзлій траві. Було холодно, але я цього не відчував. А вони обтрусили ладоні, натягли шлеми та мундири, що їх перед тим поскидали, й повернулися до машини.

— Побачимось іншим разом, Алексе! — гукнув Баржа, а Дим лише по-блазенському заушакавав. Водій дочитав сторінку, відклав книжку, ввімкнув двигун, і вони рушили в бік міста, помахавши мені на прощання, — колишній мій кентик і колишній ворог. А я так само лежав — знеможений, виснажений.

Отже, не встиг я вийти з ув'язнення, як мене страшенно побили. А тут ще й полив крижаний дощ. І не видно було ні людей, ні світла в будинках. Куди мені йти, безпритульному, із самими дрібняками в карманах? Я заривав: «Ой-ой-ой!» А тоді підвівся й почалапав.

(4)

Дім, дім, дім... Я мріяв про дім чи оселю, братики, і справді прийшов до «Оселі». В темряві я збився з дороги й рушив не в бік міста, а туди, звідки долинали жужжаніє сільгоспмашини. Цей шлях привів мене до якогось селища. В мене було таке враження, ніби колись я його вже відел. А втім, нічого дивного, всі селища схожі, особливо в темноті. З одного боку були будинки, з другого — щось на зразок шинку, а в кінці селища в самко-мотності стояв маленькій котеджик. На воротах вилискувала назва: «Оселя». Я змок під крижаним дощем до рубця, моя модна одяжка мала жалюгідний, зворушливий вигляд, чудовий «німб» на голівері обернувся в скуйовджені вонючіє патли, на ліце, я був певен, лишилися подряпини й синці, а кілька зубьєв, щойно я торкнув їх язиком, або ж болталом, випали. Все тело нило, мучила спрага. Роззявивши пасть, я ловив холодні краплі. Шлунок, у якому не було піщі від самого ранку, — та й тоді, братики, він дістав її не багато, — бурчав: бур-р-р-р!

Отже, котедж називався «Оселя», і саме тут, можливо, жив человек, ладний прийти на допомогу. Я відчинив ворота, трохи не посковзнувшись на стежці, — від дощу вона взялася крижаною кіркою, — підійшов до будинку і обережно, благально постукав у двері. Ніхто не відгукнувся, отож я постукав дужче й дужче й довше і нарешті почув, як у передпокої зачовгали чийсь кроки. Двері прочинились, і чоловічий голос запитав:

— Хто там?

— О, будь ласка, допоможіть! — попросив я. — Мене побили полісмени й кинули на дорозі помирати. Прошу вас, сер, дайте мені напитись і дозвольте трохи обігрітись.

Двері широко відчинилися, і я побачив м'яке світло й вогонь, що потріскував — трісь-трісь-трісь! — у каміні.

— Заходь, — сказав человек, — хоч би хто ти був. Хай допомагає тобі Бог, бідолашний страднику. Заходь, і дай-но я тебе огляну.

Похитуючись, я ступив у передпокій. Героя з себе я, братики, не вдавав, бо справді почувався знесиленим, помолоченим. Той добрий человек узяв мене за плечі й підштовхнув до кімнати, в якій палав камін і яку я, звичайно, відразу впізнав. Аж тепер я збагнув, чому назва «Оселя» на воротах видалась мені такою знайомою. Я зиркнув на того человека, а він співчутливо подивився на мене, і я пригадав тепер і його. Ясна річ, він мене не пам'ятав, бо в ті безтурботні часи я й мої так звані кенти, як ішли на моцніє дракі, пакості чи кражі, влаштовували маскарад — надягали маски Це був приземкуватий мужік середніх літ — тридцяти, сорока чи й п'ятдесяти — в очках.

— Сідай ближче до вогню, — сказав він. — Зараз я принесу тобі трохи віскі й теплої води. Боже мій, боже мій, як же тебе побили! — Він дбайливо оглянув мій голівер і ліцо.

— Це поліція, — пояснив я — Клята суча поліція.

— Ще одна жертва, — зітхнув він. — Жертва нашого часу. Гаразд, піду принесу віскі, а тоді промию тобі рани.

Коли він вийшов, я роззирнувся в тій маленькій затишній кімнаті. Безліч книжок, камін, кілька стільців. Було відно, що тут бракує жінки. На столі стояла друкарська машинка, поруч валялися аркуші паперу, і я згадав, що той человек був письменник. «Механічний апельсин» — так називався тоді

рукопис. Смішно, що це збереглося в моїй пам'яті. А втім, краще б я про це не згадував, бо тепер відчув потребу в допомозі й співчутті. А все — оті грязніє ублюдкі в жахливій білій будівлі, то вони зробили з мене такого безпорадного і спраглого на доброту. Навіть більше, тепер мені й самому хотілося поспівчувати комусь і допомогти, аби лиш хтось потребував цього.

— А ось і я, — сказав господар, повернувшись.

Він дав мені склянку гарячого підбадьорливого пойла, я випив і відчув себе краще. Потім він промив подряпини в мене на лице і промовив:

— Зараз приймеш гарячу ванну, а тоді вже розповіси про все за вечерею. Поки купатимешся, я приготую чогось гаряченького.

Я не міг стримати сліз, братва, такий він був добрий. А человек, мабуть, побачив, що г'язи мої на мокрому м'єст'є, бо поплескав мене по плечу й сказав:

— Ну ж бо, годі, годі!

Отож я піднявся сходами, прийняв ванну, а він приніс мені піжаму й халат, нагріті над каміном, а також стоптани тапочкі. І хоч у мене ще стріляло в голові й боліло все тело, я вже був певен, що невдовзі почуватимусь багато краще. Коли я зійшов униз, то побачив, що він накрив уже в кухні стіл, поклав хлібину й поставив пляшку гострого соусу «Прима». Потім додав ще чудову яечненцію з ломті-камі шинки та розвареними сосисками, а також два кухлі солодкого чаю з молоком. Сидіти в теплі й вечеряти було просто кайфово. Я відчув, що страшенно зголоднів, тому, з'ївши яечню, заходився ковтати ломтік за ломтіком хлєб, намазуючи його маслом і суничним варенням, яке брав із здоровенної банкі.

— Краще вже не буває, — признався я. — Як же я вам за все це віддячу?

— Мені здається, я знаю, хто ти, — сказав господар. — Якщо ти справді той, кого я маю на увазі, то ти, друже, прийшов туди, куди треба. Чи то не твоє

фото надрукували сьогодні ранкові газети? Чи не ти став нещасною жертвою отого жахливого нового методу? Коли так, то тебе послала сюди сама доля. Спершу людину піддали тортурам у в'язниці, а тоді викинули на вулицю, щоб її змордувала поліція! В мене серце за тебе розривається, бідолашний хлопчику.

Я не спромігся видушити з себе й слова, братики, хоч сидів з роззявленою пастью, ладний відповісти на будь-яке запитання.

— Ти не перший, хто шукає тут розради, — провадив господар. — Поліція вподобала нашу околицю й часто привозить сюди своїх жертв. Але це справжній знак долі, що ти, жертва не лише поліції, також опинився тут. Може, тобі доводилося чути про мене?

Треба було дуже пильнувати, братики.

— Я чув про «Механічний апельсин», — відповів я. — Читати не читав, але чув.

— Он як! — кинув він, і ліцо його засяло, наче вранішнє сонечко над обрієм. — А тепер розкажи про себе.

— Розказувати особливо нема й чого, сер, — скромно промовив я. — То була дурна хлоп'яча витівка. Мої так звані друзі умовили мене, навіть примусили, залізити до будинку однієї старої ципи, тобто жінки. Я не заподіяв їй ніякої шкоди. Та коли вона кинулася мене проганяти, хоч я й сам збирався сумирно покинути будинок, у неї, на лихо, стався серцевий напад, і згодом вона померла. Мене звинуватили в тому, що я призвів її до смерті, і посадили за ґрати, сер.

— Так, так, розказуй далі.

— Потім міністр нутрошних... цебто внутрішніх справ обрав мене, щоб випробувати на мені отой «метод Людовіка».

— Розкажи про це докладніше, — попросив человек. Він нетерпляче подався вперед і, потрапивши ліктями просто у відсунуту мною тарілку, вимадав светра суничним варенням.

Я розповів йому про все. Згадав кожну дрібницю, братики. Він уважно слухав, глаза його палали, пасть розтулилася, а на забутих тарілках тим часом холонув і застигав жир. Коли я закінчив, человек підвівся і, киваючи головою та гмукаючи — гм, гм, гм! — став збирати зі столу тарілки та інші речі, щоб віднести їх до раковини й помити.

— Я залюбки зроблю це сам, сер, — запропонував я.

— Відпочивай, відпочивай, бідолашний хлопче, — заперечив господар і відкрутив на всю потужність кран. — Ти порушив закон, я згоден, але покарання перейшло всі межі. Вони перетворили тебе з людини на якусь зовсім іншу істоту. На істоту, позбавлену сили й волі робити вибір. Приречену лише догоджати суспільству, наче та машина, заведена на добро. Я чудово все це розумію. Здогадуюсь навіть про побічні наслідки. Музика, секс, література, мистецтво — тепер усе це має викликати в тебе не втіху, а біль.

— Саме так, сер, — підтвердив я, потягуючи труїлку з фільтром, якою мене пригостив той добрий человек.

— Вони в усьому перегинають палицю, — проказав він, неухважно витираючи тарілку — Але тут хибна сама ідея. Людина, позбавлена можливості вибирати, перестає бути людиною.

— Так само казав і кап, сер, — зауважив я. — Тобто в'язничний капелан.

— Невже? Справді? А втім, ну звичайно ж. Як справжній християнин він повинен був так казати. Ну гаразд, — мовив він, витираючи ту саму тарілку, що й кілька хвилин тому. — Завтра зустрінешся з деякими людьми. Гадаю, ти станеш їм у пригоді, хлопчику. Допоможеш скинути цей владолубний уряд. Бо лише уряд, який вихваляється репресіями, може назвати своїм здобутком те, що обернув нормального юнака на механічну іграшку. — Він і далі витирав ту саму тарілку.

— Сер, — сказав я, — ви витираєте ту саму тарілку. А щодо вихвалання, сер, то я цілком із вами згоден. Цей уряд, схоже, надзвичайно хвалькуватий.

— О! — здивувався человек, так наче побачив ту тарілку вперше, й нарешті поклав її. — В хатній роботі я ще не набив руку, — пояснив він. — Колись її виконувала моя дружина, а я писав.

— Ваша дружина, сер? — перепитав я. — Вона що, пішла, покинула вас? — Я справді хотів дізнатися про його дружину, яку добре пам'ятав.

— Так, вона покинула мене, — голосно й сумно промовив він. — Померла. Отакі справи, її позвірячому згвалтували й побили. Потрясіння виявилось надто глибоким. Усе сталося в цьому будинку (кухонний рушник у його руці затремтів), у сусідній кімнаті. Я тому й присилував себе залишитися жити тут — їй, мабуть, приємно було б, що мене оточують спогади про неї. Так, так. Бідолашна дівчинка...

Я чьотко побачив, братики, все, що сталося тут тієї далекої ночі, побачив у тому гармидері себе й відчув нудоту і біль у голівері. Кров відринула від мого ліца, воно стало біле як крейда, і той человек, напевно, це також побачив.

— А тепер іди до ліжка, — лагідно промовив він. — Я вже постелив тобі у вільній кімнаті. Бідолашний хлопчина, довелося тобі спити гіркої... Жертва нашого часу, так само як і вона. Моя бідолашна дівчинка...

(5)

Я чудово виспався, братики, навіть нічого не снилось. А коли прокинувся, надворі стояв ясний морозяний ранок, і знизу, де готували сніданок, долинала приємна вонь. Якусь хвилю я, як завжди, пригадував, де я, а коли збагнув, то відчув себе

в теплі й у затишку. Отож я лежав собі в ліжку й чекав, коли мене покличуть снідати. Аж тут мені спало на думку дізнатися, як же звуть мого доброго, турботливого, як рідна мати, господаря. Тож я почалапав босіком по кімнаті, розшукуючи книжку «Механічний апельсин», на обкладинці якої мала б стояти фамілія автора. В кімнаті, де я спав, окрім ліжка, стільця й світильника, не було нічого, тому я зайшов до сусідньої кімнати, спальні-шмальні того человека, побачив там його жену — большой фото-портрет на стіні — і, пригадавши все, відчув млість. На стіні висіло також кілька полиць із книжками. Як я й думав, там виявився і примірник «Механічного апельсина». На його обкладинці, або на «хребті», стояла фамілія автора — Ф. Александер. «Господи! — майнуло в мене. — То він — теж Алекс!» Я гортав книжку, стоячи в авторовій піжамі, босоніж, але не відчуваючи холоду — в котеджі було тепло, — і не міг ухавать, про що ж там ідеться. Якийсь безумний стиль, суцільні «ахи» та «охи» і таке інше ге. З усього того випливало, що люди нині перетворюються на машини, хоч насправді вони, — ви, я, він і той, хто цілує мене в гузно, — плоди природні, як фрукти на дереві. На думку Ф. Александера, всі ми зростаємо на так званому світовому дереві у світовому саду, за яким доглядає господь Бог, — зростаємо тому, що Бог прагне через нас погамувати свою спрагу на любов. Ну, і така інша фігня. Усе те суєсловіє мені зовсім не сподобалось, і я подумав: «Який же цей Ф. Александер безумний! Мабуть, після смерті дружини він став іще безумнее». Тут він покликав мене — голосом нормального человека, сповненого радості, любові й такого іншого ге, і ваш скромний оповідач почалапав униз.

— Довго ж ти спав! — кинув господар, видобуваючи ложкою з окропу варені яйця і дістаючи з духовки підсмажені грінки. — Вже майже десята. Я кілька годин на ногах, працював.

— Писали ще одну книжку, сер? — поцікавився я.

— Ні, ні, у мене був інший клопіт, — відповів він.

Ми сіли й дружно взялися розбивати яйця — цюк-цюк! — гризти підсмажені грінки — хрум-хрум! — і запивати їх чаєм з молоком із великих кухлів.

— Ні, я дзвонив різним людям, — додав господар.

— А я гадав, що у вас телефону немає, — зауважив я, вишкрібаючи ложечкою яйце і втративши пильність.

— Чому? — насторожено й бисто, як звір, скинувся він і затис у лапе ложечку. — Чому ти гадав, що в мене немає телефону?

— Та просто так, — відмахнувся я.

Мене здивувало, братики, що він так добре пам'ятає початок тієї далекої ночі, коли я підійшов до дверей, розповів його ципе баечку й попросився подзвонити до лікаря, а вона відповіла, дурепа, що в них нема телефону. Господар пильно посмотрел на мене, але за хвилю знову став добрим, веселим і знов заходився вишкрібати ложечкою яйце. А проковтнувши, промовив:

— Так от, я подзвонив різним людям, яких міг би зацікавити твій випадок. Розумієш, ти можеш стати могутньою зброєю в боротьбі проти переобрання на наступних виборах нинішнього порочного й аморального уряду. Тепер уряд вихваляється своїми досягненнями в боротьбі зі злочинністю за останні місяці. — Він знову втупився в мене поверх паруючого яйця, і я запитав себе, чи не зрозумів він часом, яку роль я відіграв у його жінні. Проте человек тільки додав: — Завдяки тому, що вербує юних бешкетників служити в поліції. І запроваджує методи виснаження свідомості та придушення волі. — В його очах стояв безумний блиск. — Досі ми таке бачили в інших країнах. Це тільки перший крок. Не встигнемо й озирнутись, як народиться тоталітарний апарат.

«Прийшли!» — подумав я, ковтаючи яйце й хрумкаючи грінку.

— А яким чином причетний до всього цього я, сер?

— Ти, — відповів він з таким самим безумним поглядом, — живий свідок цих сатанинських проєктів. Люди, прості люди повинні все знати й розуміти. — Він підхопився з-за столу й почав міряти кроками кухню — від раковини до комірчини, вигукуючи: — Чи захочуть вони, щоб їхні сини стали такими самими нещасними жертвами, як ти? Хіба уряд тепер не вирішує свавільно, що — злочин, а що — ні? Хіба він не відбирає життя, душу й волю в кожного, хто йому небажаний? — Він трохи заспокоївся, але до столу вже не сів. — Я написав статтю. Сьогодні вранці, поки ти спав. Через день-два її надрукують разом з твоєю сумною фотографією, бідолашний хлопчику. Ти повинен підписати письмові свідчення того, що вони з тобою вчили.

— А що ви з усього цього матимете, сер? — поцікавився я. — Тобто, крім башлей, які отримаєте за статтю. Я хочу запитати, якщо дозволите, чому ви так палко й гнівно виступаєте проти уряду?

Він учепився за край столу й, скреготнувши гнилими, прокуреними зубьями, відповів:

— Хтось із нас повинен боротися. Великі традиції свободи треба захищати. Я не фанатик. Але, коли бачу підлоту, намагаюсь її знищити. Назви партій — порожній звук. Традиції свободи — все. А прості люди можуть їх забути. Атож. Вони ладні продати свободу заради спокійного життя. Ось чому їх треба підбурювати. Підбурювати!.. — Тут, братики, він схопив виделку і кілька разів штрикнув нею в стіну, так що вона аж погнулась. Тоді пожурих її на підлогу й лагідно промовив: — Ти їж, бідолашний хлопчику, бідолашна жертво сучасного світу.

Тепер я усьок, що в нього нема клепки в голівері.

— Їж, їж, — додав він. — Доїдай яйце.

— А що з усього цього матиму я? — запитав я. — Я виликуюсь? Чи зможу я слухати Хоральну симфонію, вже не відчуваючи нудоти? Чи житиму знов нормальною жінзньо? Що буде зі мною, сер?

Человек вражено глипнув на мене, братва, наче йому таке й на думку не спадало, адже це, зрештою, було ніщо порівняно зі Свободою і таким іншим говном. Мої слова, здавалося, здивували його, немовби я вимагав вигоди тільки для себе.

— Як я сказав, — пояснив він, — ти — живий свідок, бідолашний хлопчику, Доїдай сніданок, і ходімо подивишся, що я написав. Це з'явиться в «Рупорі тижня» під твоїм ім'ям, нещасна жертво.

Те, що він настрочив, братики, було довжелезною, слізливою писаниною. Читаючи її, я відчув глибоку жалість до бідолашного мальчіка, що розповідав про свої страждання, про те, як уряд позбавив його волі, й закликав усіх людей не дати порочному, аморальному урядові правити ними знову. Зрештою, я, певна річ, збагнув, що той бідолашний стражденний мальчік був не хто інший, як В. С. О. (вапн скромний оповідач).

— Дуже добре, — похвалив я. — Не хіло. Чудово зварганено, сер.

— Як, як? — перепитав господар, так наче почув таке від мене вперше.

— Та це так званий запелюшниковий жаргон, — пояснив я. — Всі підлітки ним розмовляють.

Він пішов на кухню мити посуд, а я залишився в позиченій нічній піжамі й тапочках у кімнаті-гімнаті, чекаючи, що він запропонує мені робити далі, бо, зрештою, ніяких своїх планів я, братва, не мав.

Коли задзеленчав дзвоник біля дверей, великий Ф. Александер був ще в кухні.

— О! — вибіг він, витираючи лапи. — Це, напевне, ті люди. Піду відчиню.

Він впустив гостей, і з передпокою долинула голосна — та-та-та! — балаканина: «Привіт!.. Паскудна погода... Як справи?..» Потім усі вони

ввійшли до кімнати, де був камін, книжки й стаття про мої страждання, побачили мене й заохкали: «Ох-ох-ох!» Їх було троє. Ф. Алекс назвав мені їхні фамілії. З. Долін — курець; він важко дихав, весь час кашляв «кхе-кхе!» — але недопалка труїлки з пасті не випускав і нервовими рухами струшував попіл просто собі на одяжку. Це був маленькій і круглий, як кулька, человек, у великих окулярах з товстеною оправою. Другий звався такий-то такий-то Рубінштейн — височенний ввічливий мужик, дуже старий, з голосом джентльмена й бородою, як лопата. І нарешті — Д. Б. да Сільва, дуже бистрий у рухах, з міцною вонью від одеколону. Всі троє уважно оглянули мене і, схоже, лишилися удовлетворьонними тим, що побачили.

— Чудово, еге ж? — сказав З. Долін. — Цей хлопець може стати прекрасним символом. Звичайно, бажано було б, якби він мав ще хворобливіший вигляд і більше скидався на зомбі. Для переконливості. Але нічого, щось придумаємо.

Мені не сподобалося це розп'якування про зомбі, і я зауважив:

— Що тут діється, братики? Що ви намислили для свого запелюшникового кента?

— Дивно, дуже дивно, — пробурмотів Ф. Александер, — але ця манера розмовляти мене чомусь тривожить. Ми колись уже зустрічались, я певен. Він насупив брови й замислився. Атож, я мусив пильнуватися, братва. Д. Б. да Сільва пояснив:

— Головне — публічні мітинги. Показувати тебе на мітингах — це буде могутня підтримка. І, звичайно ж, виступ газети. Знівечене життя — це зрозуміло всім. Нам потрібно запалити серця.

Він ошкірив усі свої тридцять з чимось зуб'єв, і вони білосніжно засяяли на його смаглявому, як в іноземця, ліце.

— Ніхто не може сказати, що з цього матиму я! — відрубав я. — Мене мордували у в'язниці, рідні батьки зі своїм нахабним пожилцем вигнали з влас-

ного дому, відлупцювали діди, ледь не вкоротили віку полісмени... То чи ж мені заплатять за це?

Тут утрутився мужик на прізвище Рубінштейн:

— Ось побачиш, хлопче: партія не забуває про зроблені їй послуги. Ні, ні. Коли все це скінчиться, тебе чекатиме приємна несподіванка. Зажди, і сам побачиш.

— Я хочу лише одного, — закричав я, — стати нормальним, здоровим хлопцем, як колись, розважатися із справжніми кентами, а не з тими зрадниками, що тільки вважають себе кентами. Ви можете це зробити, га? Чи хтось здатний повернути мені те, що я мав? Ось чого я бажаю і хочу дістати від вас відповідь.

— Кхе-кхе-кхе! — озвався З. Долін. — Мученик в ім'я свободи. Не забувай: ти мусиш зіграти цю роль. А ми тим часом про тебе подбаємо. — І він з безумної посмішкою погладив мене по лівій руці, так наче я був недоумок.

— Не поведьтєся зі мною, як із використаною вещю! — крикнув я. — Я — не недоумок, якого ви, безголови виродки, можете обвести круг пальця! Це карні преступнікі слабкі на розум, а я — не преступнікі і не дурний, як дим! Сlišітє?!

— Дим? — вражено повторив Ф. Александер. — Гм, Дим... Когось так звали. Дим...

— Що? — розлютився я. — До чого тут Дим? Що ви знаєтє про Дима? — А тоді похопився: — Боже милий!..

Я боявся подивитися Ф. Александеру в глаза. І відразу рушив до дверей, щоб піднятися нагору, перевдягтися в свою одежду і злиняти звідти.

— Просто не вірїтєся... — проказав Ф. Александер, вишкіривши свої гнилі зубья. Погляд у нього був божевільний. — Такого не може бути. Якщо це, господи Ісусе, справді він, то я його розірву! Я його розчавлю, так, розчавлю!

— Заспокойтєся, — мовив Д.Б. да Сільва і погладив Ф. Александера по грудях, як собаку. — Все вже

в минулому. То були зовсім інші люди. Ми повинні допомогти цій бідолашній жертві. Ми повинні це зробити в ім'я майбутнього і нашої справи.

— Я тільки візьму свої тряпки, тобто одяг — сказав я, стоячи біля сходів. — І піду в самко-мотність. Я вам за все до фіга вдячний, але в мене своя жінка.

Я хотів, братики, якомога швидше вшитися звідти. Однак З. Долін заперечив:

— Е ні. Ми знайшли тебе, друже, і тепер не відпустимо. Підеш із нами. Все буде чудово, ось побачиш.

Він ступив до мене і знову схопив за руку. Я хотів був випрочатись, але сама думка про це викликала в мене млість і нудоту, тож я навіть не ворухнувся. А побачивши безумніє глаза Ф. Александера, промовив:

— Хай буде, як ви кажете. Я у вашій власті. Але тільки хутчіш, братики, не баріться.

Єдине, чого я тепер бажав — це скоріше вирватися з будинку, що мав назву «Оселя». Погляд Ф. Александера мені зовсім не подобався.

— Гаразд, — кивнув головою Рубінштейн. — Одягайся, поїдемо.

— Дим... Дим... Дим... — тихо бубонів Ф. Александер. — Що це чи хто це такий — Дим?

Я бистро рушив сходами нагору й за мінуту одягся. Потім разом з тією трійцею вийшов на вулицю й сів у машину. З одного боку біля мене сидів Рубінштейн, з другого — З. Долін, що раз у раз кахикав: «Кхе-кхе-кхе!» Д. Б. да Сільва зайняв місце водія.

Ми приїхали в місто й зупинилися перед однією з багатоквартирок, неподалік від такої самої багатоквартирки, де колись жив я.

— Вилазь, хлопче, — сказав З. Долін і знов закахикав, від чого кінчик труїлки, що стирчав у нього в пасти, яскраво спалахнув. — Побудеш тут.

Ми зайшли до будинку. Стіни у вестибюлі прикрашали речі, що нагадували «Велич праці». Ми

піднялися ліфтом нагору, братики, й ступили до квартири, яка нічим не відрізнялася від квартир в усіх багатоквартирках міста. Малюсінька нора з двома спальнями й однією вітально-їдальною, стіл у якій був завалений книжками, паперами, заставлений чорнильницями, пляшками і таким іншим говном.

— Це твій новий дім, — оголосив Д. Б. да Сільва. — Влаштуйся, хлопче. Харчі в буфеті, піжама — в комоді. Відпочивай, бентежна душо.

— Що? — не зовсім второпав я.

— Не хвилюйся, — по-старечому прорипів Рубінштейн. — Просто ми зараз підемо. Нас чекає робота. Побачимося згодом. А поки що розваж себе сам.

— І ще одне, — озвався З. Долін. — Кхе-кхе-кхе! Ти ж бачив, що сплигло у змученій пам'яті нашого друга Ф.Александера. Скажи, це часом не... Тобто чи не ти?.. Гадаю, ти розумієш, що я маю на увазі. Далі говорити не варто.

— Але ж я розплатився! — відповів я. — Бог мені свідок, я за все розплатився! І не лише за себе, а й за тих виплодків, які називали себе моїми кентами! — Мене охопила лютя, і я одразу відчув нудоту. — Я трохи полежу, — пробелькотів я. — Ті жахливі часи минулися назавжди.

— Авжеж, — підтвердив Д.Б. да Сільва, виставивши напоказ усі свої зубья. — Назавжди.

І вони мене залишили, братики. Пішли робити свої дела, що, як я зрозумів, були пов'язані з політикою і таким іншим ге. А я лежав на ліжку — в самкомотності, в цілковитій тиші. Лежав одягнений, скинувши тільки черевики та попустивши краватку, спантеличений, і розмірковував, яка жінка тепер мене чекає. В голівері, наче на кіноекрані, замелькали образи різних людей, з якими я стикався в школі та в Держв'язі, і я не побачив жодного человека, котрому можна було в цьому офігенном світі довіритись. А потім я закуняв, братики.

Прокинувшись, я почув музику, яка долинала з-за стіни, — дуже громкою музику, що й розбудила мене. Це була симфонія, яку я добре знав, але не чув уже багато років, — Симфонія номер три данця Отто Скаделіга. Особливо громкій, бурхливий був початок симфонії, і саме він оце й звучав. Якийсь час я слухав з цікавістю й радістю, але потім дали про себе знати біль і нудота, в животі забурчало. І ось я, такий великий любитель музики, сповз із ліжка й, підвиваючи «ой-ой-ой!», затарабанив у стіну.

— Припиніть, припиніть, вирубіть! — кричав я.

Але музика не затихала, навіть стала ще голоснішою. Я гупав у стіну й кричав, доки позбивав до крові кісточку на руках. Але нічого не мінялось. Тоді я вирішив урятуватися втечею. Заточуючись, я почвалав зі спальні до вхідних дверей, які, одначе, виявилися замкненими. Я був безсилий щось зробити. А музика звучала все громче і громче, наче мучила мене, братики, навмисне. Я щосили заткнув пальцями уші, проте тромбони й літаври лунали так само громко. Я знову закричав, щоб вимкнули музику й люто загупав кулаками в стіну. Марно.

— Ох, блін, що ж його робити? — заскиглив я. — Боже на небесах, допоможи мені!

Знемагаючи від болю й нудоти, я вештався по квартирі й намагався сховатись від музики, що перевертала всі мої нутрощі. Випадково я кинув погляд на купу книжок, паперів і такого іншого ге на столі у вітальні, і раптом збагнув, що повинен робити і що, власне, бажав зробити, перше ніж мені стали на заваді оті старпьори в публі-біблії, а тоді Дим із Баржею в уніформі рож: накласти на себе руки, назавжди зникнути з цього жорстокого, лихого світу. На обкладинці якоїсь брошури я побачив слово «смерть» хай навіть не окремо, а у фразі «Смерть уряду!» А поруч, мов за велінням долі, лежала ще одна книжечка, на її обкладинці було намальоване розчахнуте вікно, закликаючи: «Розчи-ни вікно для свіжого повітря, свіжих ідей, нового

життя!» І я збагнув: це порада мені, тільки так можна покласти край усьому — вистрибнути з вікна. Лише мить болю, а тоді — вічний сон.

Поруч, за стіною, так само нуртували духові, ударні й смичкові інструменти. Вікно в кімнаті, де я лежав, було прочинене. Я підійшов до нього й побачив унизу маленькі машини, автобуси, перехожих.

— Прощайте, прощайте, хай вас Бог простить за згублене життя! — крикнув я світові.

Тоді виліз на підвіконня — музика залунала тепер ліворуч, — заплющив глаза, відчув холодний вітер у ліцо, і стрибнув.

{ 6 }

Стрибнув я, братики, і гепнув боляче на тротуар. Але не вбився, ні. Бо якби вбився, то не написав би всього цього. Мабуть, там було не досить високо для того, щоб убитися на смерть. Одначе, братики, я зламав хребет, руки й ноги і зомлів від пекучого болю. Наді мною посхилялися перелякані, здивовані ліца перехожих. Та за мить до того, як зомліти, я чьотко понял, що жоден человек у цьому жахливому світі не був на моєму боці і що музику за стіною влаштували ті, хто вдавав із себе моїх нових кентів. І зробили вони це зумисне, заради своєї егоїстичної, хвалькуватої політики. Ця мить тривала мільярдну частку мінути, а тоді весь світ, небо, ліца, що, вирячивши гляделкі, застигли довкола, — геть усе зникло.

Коли після довгої чорної прірви, завдовжки, мабуть, з мільйон років, я повернувся до жізни, то побачив, що лежу в лікарні — все кругом біле, похмуре, неприродне, вилизане, а до того ж, лікарняна вонь. Антисептичні вещи, що їх застосовують у лікарнях, мають різкий дух смаженої цибулі чи квітів. Дуже повільно до мене поверталосся усвідомлення того, хто я такий; я лежав увесь забинтований,

у теле не відчував ні болю, анічогісінько. На голівері пов'язка, на ліце — пластир, граблі в бинтах, пальці теж обмотані пластирем — так обмотують надламані ніжки квітів, щоб вони росли рівно, — ходулі також сповиті; повсюди бинти, дротяні каркаси, у праве передпліччя з перекинutoї догори дном банки вливається червоненька кров. Але сам я, братва, нічого не відчував. Біля ліжка в мене сиділа доглядальниця й читала книжку з сірим, як дим, шрифтом, — схоже, якийсь роман, бо там було багато прямої мови. Вона весь час тяжко зітхала: «Ах-ах-ах!» — отже, йшлося там, мабуть, про старе добре відгойдування. Це була загалом нічогенька собі дівочка — яскраво-червоний ротік, довгі вії і кльовая грудь, що вгадувалася під накрохмаленим халатиком.

«Скільки хочеш за облом, сестричко? — звернувся я до неї. — Іди в ліжко, поперекидаєшся з маленьким кентиком». Але насправді я не зміг вимовити жодного слова; рот наче задерев'янів, і я, поворушивши болталом, відчув, що там бракує кількох зубьєв. А доглядальниця аж підскочила, впустила книжку на підлогу й вигукнула:

— О, то ви прийшли до тями!

«Така міні-ципка, а зчинила такий галас!» — хотів був сказати я, одначе спромігся лише видушити з себе:

— Ек-ек-ек!

Вона вийшла геть, залишивши мене на самкомоті, і я побачив, що лежу в маленькій кімнатці-гімнатці, а не у великій лікарняній палаті, як колись лежав ще мальчіком серед конаючих старп'юров і мріяв швидше одужати й знову стати на ноги. Тоді я хворів на дифтерію, братики.

Свідомість повернулася до мене, мабуть, не надовго, бо дуже скоро я знов наче заснув. А втім, я ще запам'ятав, як за кілька мінут доглядальниця повернулася з мужіками в білих халатах; вони похмуро оглянули вашого скромного оповідача;

приказуючи: «Угу... Мгу...» З ними був, як мені зда-лося, і кап із Держв'язу, що промовляв: «Ох, сину мій, сину!» — і дихав на мене перегаром. А потім він оголосив:

— Я більше не міг там залишатися, ні. Я не міг брати участі у тому, що тамтешні виродки збира-лися робити з рештою бідолашних преступників. Отож я звільнився і тепер виступаю з проповідями проти всього того, любий мій сину во Христі.

Згодом я знову прийшов до тями й побачив біля ліжка тих трьох, з чиєї квартири я вистриб-нув, — Д. Б. да Сільву, такого-то такого Рубін-штейна і З. Доліна.

— Друже, — промовив один з них (хто саме — я неувідел і не розчув), — маленький наш друже, народ у нестямі від обурення. Ти позбавив тих страшних хвалькуватих лиходіїв усіх шансів на переобрання. Вони муситимуть піти — назавжди. Ти приніс велику користь справі свободи.

Я хотів сказати: «Якби я помер, то для вас, полі-тичні ублюдкі, для таких підступних і зрадливих кентів, як ви, це було, напевно, ще краще!» Але тільки пробелькотів:

— Е-е... Ме-е... Е-е...

Тут один з тих трьох дістав стос газетних вирізок, і я побачив свою страшну фотку: мене, заюшеного, несли на ношах. Невиразно пригадалися яскраві спалахи — то були, мабуть, фотобліци. Одним гла-зом я ледве прочитав заголовки на вирізках, що тремтіли в чужій лапе: «Жертва злочинного проек-ту реформи — хлопчик» та «Уряд-убивця». Там було також фото якогось знайомого мені человека і підпис: «Геть! Геть! Геть!» Ішлося, напевно, про міністра нутрошних справ.

— Його не можна так хвилювати! — втрутилася доглядальниця. — Це завдає йому шкоди! Годі, ідіть геть!

«Геть! Геть! Геть!» — хотів сказати і я, але знову вийшло тільки: «Е-е... Ме-е... Е-е...» Так чи так, а ті

трое політиків пішли. Я також повернувся назад, у забуття, в темряву, осяяну такими дивовижними сновидіннями, що я, братики, не міг збагнути — сон це чи реальність. Скажімо, мені привиділося, ніби з мого тела вилилася вся брудна вода і воно знову наповнилося чистою. Потім приснився дуже приємний, гарний сон: немовби я вкрав у якогось человека машину і мчу в самко-мотності куди глаза бачать, збиваю піплів, чую, як вони, конаючи, кричать, але не відчуваю ані болю, ані нудоти. Приверзлося також, що я відгойдую девочек валю їх на землю і беру силою, а натовп довкола плескає в ладоні й підбадьорливо реве, як безумний.

Коли я знов прокинувся, біля мого ліжка сиділи те і ем, які прийшли увідеть свого хворого сина; ем тяжко ридала. Я вже міг сяк-так розмовляти і сказав:

— Тек, тек, тек. Що за облом? Чого це вам спало на думку, нібито вас тут чекають?

— Про тебе написали в газетах, синку, — зашарівшись, пояснив татусь. — Про те, якої шкоди тобі заподіяли. Розповіли, як уряд примусив тебе самого залізти в зашморг. У цьому є певною мірою і наша провина, синку. Твій дім тепер належить тобі, синку.

Мати так само рюмсала і мала потворний вигляд.

— А як же ваш новий синочок Джо? — поцікавивсь я. — Гарний, здоровий, нівроку — я ж сам бачив.

— Ох, Алексе, Алексе! — простогнала мати. — У-ю-юй!

— Дуже неприємна історія, синку, — сказав татусь. — У нього виникли ускладнення з поліцією, і його відлупцювали.

— Справді? — перепитав я. — Невже? Він же такий порядний человек!.. Я дуже здивований, слово честі.

— Та він нічого такого й не зробив, — провадив те. — То все поліція. Він стояв на розі, синку, і ждав дівчину, з якою домовився побачитись. А полісмени

наказали йому забиратися геть. Тоді Джо відповів, що має такі самі права, як і решта людей, а полісмени накинулися на нього й жорстоко побили.

— Який жах! — мовив я. — Це просто жах. І де ж тепер той бідолашний хлопчина?

— У-ю-юй! — заскиглила мати. — Поїхав назад... У-ю-юй!

— Так, — підтвердив батько. — Поїхав до свого рідного міста, щоб оклигати. А його місце на роботі тепер віддадуть комусь іншому.

— Отож, — підсумував я, — ви хочете, щоб я повернувся додому і все було, як колись.

— Так, синку, — кивнув головою татусь. — Просимо тебе, синку.

— Подумаю, — пообіцяв я. — Як слід усе обмізкую.

— У-ю-юй! — знай виводила мати.

— Та стули нарешті пельку! — гаркнув я. — А то справді-таки завиєш у мене і закричиш! Я тобі всі зубья повибиваю!

Сказавши це, братва, я раптом відчув себе краще, так наче в моє тело влилася свіжа червоненька кривця. Було над чим замислитись. Мені стало не гірше, а краще!

— Не можна так розмовляти з матір'ю, синку, — зауважив татусь. — Зрештою, вона дала тобі життя.

— Атож, — процідив я. — І оцей грязний вонючий світ! — Потім міцно запламував очі, наче від болю, і проказав: — Ідіть уже. Я подумаю про повернення. Але тепер усе буде інакше.

— Так, синку, — погодився те. — Як скажеш.

— Вам доведеться вирішувати, хто буде господарем.

— У-ю-юй! — рюмсала ем.

— Гаразд, синку, все буде так, як ти забажаєш, — запевнив мене татусь. — Тільки одужуй.

Вони пішли, а я лежав і розмірковував про всілякі речі, що мов картинки, миготіли у мене в голівері. Згодом повернулася ципа-доглядальниця і почала поправляти простирадла на ліжку. Я запитав у неї:

— Скільки я тут уже лежу?

— Трохи більше тижня.

— А що зі мною робили?

— Ви були весь поламаний, побитий, мали тяжкий струс мозку і втратили багато крові, — відповіла вона. — Довелося все поправляти, розумієте?

— А з голівером нічого не робили? Я хочу сказати, чи не перевернули мені мізок?

— Все, що робили, — відказала доглядальниця, — тільки вам на користь.

А проте, через два дні з'явилися, солодко всміхаючись, двоє молодявих лікарів і принесли якусь книжку з картинками. Один із них сказав:

— Ми хочемо, щоб ти подивився на ці малюнки й розповів, які думки вони в тебе викликають. Згода?

— Що за облом, кентики? — здивувався я. — Що це за нова безумная ідея з'явилась у вас?

Обидва зніяковіло розсміялися, а тоді посідали на кровать обабіч мене й розгорнули ту свою книжку. На першій сторінці був знімок пташиного гнізда, повного яєць.

— Ну як? — поцікавився один із лікарів.

— Пташине гніздо, — відповів я, — повне яєць. Не хіло.

— А що б тобі хотілося з ним зробити? — спитав другий.

— Побити! — вигукнув я. — Набрати повну жменю, пожбурити в стіну чи в скелю і подивитись, як вони розпливаються.

— Дуже добре, — похвалили мене лікарі й перегорнули сторінку. Там був один з тих великих птахів, яких називають павичами; він хвалькувато розпустив свій барвистий хвіст.

— Ну як? — спитав один.

— Мені хочеться, — сказав я, — повисмикувати йому з хвоста все пір'я і послухати, як він несамовито закричить. Щоб не був таким хвальком!

— Добре, — знов похвалили мене лікарі. — Дуже, дуже добре.

Вони гортали книжку далі. Були там фотографії кльових дівочек, і я казав, що залюбки б їх відгойдав та згвалтував. На інших знімках залитих червоною кровушкою піплів копали ногами просто в ліцо, і мені закортіло взяти в цьому участь. Була ще картинка, на якій нагой кент в'язничого капа тяг на гору хреста, і я заявив, що не проти взяти в руки молотка і цвяхів. Добре, дуже добре.

— А що в мене таке? — спитав я.

— Глибока гіпнопедія, — відповів один із лікарів. Чи щось в етом роді. — Але, схоже, ти вже одужуєш.

— Одужую? — здивувався я. — Лежу, прикутий до ліжка, а ви кажете, що одужую?! Та поцілуйте мене в гузно, блін, з таким одужанням!

— Наберись терпіння, — промовив другий. — Тепер уже не довго чекати.

І я чекав, братики. Я жер яечненції з грінками, пив великі кухлі чаю з молоком і почував себе багато краще. А одного дня мене повідомили, що прийшов незвичайний, особливий відвідувач.

— Хто? — спитав я, поки поправляли ліжко й розчісували мій пишний «німб» — пов'язку з голівера вже зняли, і чуб знову відріс.

— Сам побачиш, — відказали мені.

І я увідел. О пів на третю пополудні зібралися фотографи та кореспонденти всіх газет і підіставали записники, олівці й таке інше ге. Вони хіба тільки не сурмили у фанфари з приводу того, що до вашого скромного оповідача прийде великий, важний человек. Ним виявився, певна річ, не хто інший, як міністр нутрошних справ — одягнений за останньою модою, з густим, владним голосом аристократа. Блим-клац-блим! — запрацювали фотоапарати, щойно він простяг мені руку.

— Тек, тек, тек, — проказав я. — Що це за облом, кентуку?

Схоже, ніхто до пуття не усьок моїх слів, і все ж почувся чийсь різкий голос:

— Більше поваги, хлопче, коли звертаєшся до міністра!

— А ялди! — озвірівсь я, як собака. — Большім ялдаком тебе...

— Ну ж бо, ну ж бо! — втрутився нутрошній міністр. — Він розмовляє зі мною як друг, адже так, синку?

— Я всім друг, — відповів я. — Крім моїх ворогів.

— А хто твої вороги? — поцікавився міністр, поки газетніє пісакі — дряп-дряп! — працювали перами. — Скажи нам, хлопче.

— Мої вороги всі ті, хто завдає мені шкоди, — пояснив я.

— Чудово, — сказав нутрмін і сів до мене на ліжко. — Я і наш уряд хочемо, щоб ти ставився до нас як до друзів. Атож, друзів. Ми робимо все для твого добра, правда ж? Тебе якнайкраще доглядають. Ми ніколи не бажали тобі зла. А от дехто бажав і бажає. Гадаю, ти знаєш, про кого йдеться. Так, так, так, — провадив він. — Деякі люди мали намір використати тебе — атож! — із політичною метою. Вони були б дуже раді — саме так! — якби ти загинув, бо сподівалися звинуватити в цьому уряд. Гадаю, ти знаєш, хто ці люди. Такий собі Ф. Александер, — вів далі нутрмін, — автор підривних творів, жадавав твоєї крові. Він аж схибнувся від бажання проштрикнути тебе ножем. Але тепер він у божевільні й тобі вже не загрожує.

— Він здавався мені справжнім кентом, — сказав я. — Поставився до мене, як рідна мати.

— Він дізнався, що це ти заподіяв йому зло, — дуже швидко відказав мін. — Принаймні він у це повірив. У нього виникла нав'язлива ідея, ніби ти винен у смерті якоїсь близької, дорогої йому людини.

— Просто йому про це сказали, — кинув я.

— У нього виникла така ідея, — повторив мін. — Він став являти собою загрозу. Ми примістили його в божевільню заради його ж таки безпеки. Так само, — додав він, — як і заради твоєї.

— Це великодушно, — сказав я, — дуже великодушно з вашого боку.

— Коли ти звідси вийдеш, — провадив далі мін, — то не знатимеш клопоту. Ми про все подбаємо. Дістанеш добру високооплачувану роботу. Адже ти нам допоміг.

— Хіба? — здивувався я.

— А про своїх друзів ми не забуваємо, еге ж?

Він схопив мене за руку, і якийсь хрен гукнув:

— Усміхнись!

Я несамохіть ошкірився, мов безумний, і відразу — блим-клац-блیم! — нас із міннотром сфотографували, наче двох кентів.

— Гарний хлопчик, — похвалив мене великий человек. — Дуже гарний. А тепер ось поглянь — це тобі подарунок.

Тут, братики, принесли великого полірованого ящика, і я вмить збагнув, що це за вещь. Стереопрогравач! Його поставили біля ліжка, відкрили, і якийсь человек устроїв штетселя в розетку на стіні.

— Що поставити? — спитав той человек (на носі очкі, в руці — гарні лискучі конверти з платівками). — Моцарта? Бетховена? Шенберга? Карла Орфа?

— Дев'яту, — відповів я. — Славетну Дев'яту.

І зазвучала, братики. Дев'ята. Всі один за одним почали тихо, чемно виходити за двері, а я лежав, заплющивши глаза, і слухав чарівну музику.

— Гарний хлопчик, дуже гарний, — поплескав мене по плечу нутрмін і також вийшов.

Лишився тільки один человек, який промовив:

— Розпишись отут, будь ласка.

Я розплющив глаза, братва, щоб поставити підпис, не знаючи під чим і не думаючи про це. А тоді нарешті зостався сам-один із славетною Дев'ятою Людвіга вана.

О, яка то була втіха і кайф! Коли почалося скерцо, я чьотко побачив, як біжу на своїх легких чарівних

ходулях по світу, він безумно кричить, а я краю йому ліцо своєю бритвою-горлорізкою. А потім був повільний фінал і чудовий завершальний спів. Я остаточно вилікувався.

(7)

— То що ж далі, га?

Отож, це був я, ваш скромний оповідач, і три мої кенти — Лен, Рік і Бугай — того так прозвали за його жірною шию і дуже громкій голос, наче справді ревів здоровенний бугай: ми-и-у-у-оу. Ми сиділи в молочному барі «Корова», напружуючи ізвіліни, чим би його заповнити вечір і оту лайняву зимову холодну мерзоту (добре хоч без дощу). Навколо чоловікі хапали кайф від молока пліус «колес», «хімії», «дуру» та інших вещей, цю забирають геть від цього брудного, реального світу туди, де можна увідеть Бога з його небесним військом і всіма святими на кіпчику свого лівого сапога, аж поки яскраві спалахи осявають ваш мозг. Ми пили старе добре молоко з «бритвочками», як ми це називали, щоб воно завело і підштовхнуло трохи попаскудити, наче зіграти в очко. Втім, я вже це розповідав раніше.

Одягнуті ми були за останньою модою. В ті часи це означало носити дуже широкі штани й дуже вільні чорні лискучі шкіряні короткі куртки поверх сорочок із відкритим коміром, куди було напхано щось на зразок шарфу. Дуже модним було також прасувати голівер бритвою, тож більша його частина нагадувала коліно, волосся було тільки на скронях. А от на ходулях було те саме — гарні мощні черевики, щоб довбати в ліцо.

— То що ж далі, га?

Я був найстарший із нас чотирьох, і всі решта дивилися на мене як на ватажка, але часом мені здавалося, що в голівері Бугая ворухиться думка,

ніби він може захопити владу завдяки своїй силі та громкому голосу, яким він гарчав, коли ставав на стежину війни. Втім, усіма думками, братва, завідував лише ваш скромний, до того ж, була ще одна вещь — я став дуже відомим, мої фото та статті про мене і таку іншу фігню надрукували всі газети. Також я мав найкращу роботу з усіх нас чотирьох — працював у музичному відділі Національного архіву платівок, тож на кінець тижня виходив з напханим карманом башлей і мав безліч гарних платівок для свого особистого удовольствія.

Того вечора в «Корові» було повно веків і цип, мальчиків і дєвочек, які смєялись і хлебтали, і крізь їхній базар та белькотання завсідників з їхніми «Тир-мир-фал і черв'як розбризкнувся під корінь» та інше говно можна було услышать популярну стерео-платівку — Нед Акімота співав «Той день, о йе-е, той день». Біля стійки рядком сиділи три дєвочкі, прикинуті за останньою запелюшною модою, а саме, мали довге розпущене волосся, пофарбоване в біле, фальшиві груди, що стирчали трохи не на метр, і вузенькі короткі спідниці, з-під яких визирали мереживні трусики. Тож Бугай мовив:

— Гей-но, ходімо розважимось утрьох. Друзяку Лена це не цікавить. Хай потре наодинці зі своїм Богом.

На що Лен зауважив:

— А ялди! А як же правило: один за всіх, усі за одного, старий?

Раптом я відчув страшну втому і роздратування, тож дзвякнув:

— Гайда, гайда, гайда!

— Куди? — поцікавився Рік, схожий ліцом на жабу.

— Та просто увідєть, що робиться у великому світі, — відказав я.

Але щось, братва, я почувався втомлено і безнадійно, і це відчуття переслідувало мене всі ці

останні дні. Отож, я повернувся до человека, що сидів найближче до мене на великій ворсистій канапі, яка тяглася вздовж стін цього места, человека, котрий щось белькотів уже вставлений, і бистро вгасив кулаком — хук-хук-хук — його в черево. Проте він нічого не відчув, братва, і так само продовжував собі белькотіти: «Вивозь, вивозь чесноту туди, де фраки носять поп-корники». А ми випхалися в глупу зимову нічку.

Ми спустилися бульваром Марганіти, на якому не було жодного поліцейського патруля, тож коли надібали старого века, що повертався з газетою від кіоску, я сказав Бугаєві:

— Ну що ж, Бугайчику, гуляй, якщо хочеш.

Останнім часом я дедалі більше віддавав накази, а сам ставав убік, щоб відеть, як вони виконуються. Тож Бугай ломанув старого — тик-тик тик, — а двоє інших підікли його, звалили на землю і почали зі смехом копати ногами, а тоді дозволили поповзти рачки додому, жалібно скиглячи.

— А чи не перехили нам по добрій склянці чогось смачненького, — запропонував Бугай, — щоб зігрітися, га, Алексу?

Ми саме були поруч із «Герцогом Нью-Йоркським». Решта двоє закивали — так-так, — але всі подивились на мене, щоб увідеть згоду. Я також кивнув, і ми двинулі. У тому кубельці сиділи ті самі старі ципи, мочалки чи бабушенці, що їх ви, мабуть, пам'ятаєте з початку моєї оповіді, які відразу заспівали своєї: «Добрий вечір, юнаки, хай береже вас Бог, найкращих з усіх хлопчиків», чекаючи, що ми скажемо: «Чого бажаєте, киці?». Бугай дзеленькнув у колокольчик, і з'явився офіціант, витираючи грязним фартухом ладоні.

— Пшонку на стіл, кенти, — проголосив Бугай, висипаючи із дзвоном жменю денег. — Нам по скотчмену і цим бабусям те саме, так?

Аж раптом я заперечив:

— До дідька! Хай самі собі купують.

Не знаю, чому, але останніми днями я став якимось жлобом. У мене в голіві ворухилося бажання не випускати з рук своїх башлей, а збирати їх навіть до купи.

— Що за дела, братва? — здивувався Бугай. — Що це трапилось зі старим Алексом?

— До дідька! — повторив я. — Не знаю, не знаю. Просто мені не хочеться пускати на вітер свої тяжко зароблені бабки, от і все.

— Зароблені? — перепитав Рік. — Зароблені? Та не можуть вони бути заробленими, як ти добре знаєш, дружане. Узяті — отак, тільки й усього. — Він зайшовся громким смехом — так що я зміг увідеть пару-трійку його гнилих зубьєв.

— Ну, — мовив я. — Мені треба подумати.

Але завваживши, як лупають бабушки в надії на безкоштовне питво, знизав плечамі й витяг свої бабки з кармана штанів, купюри й монети, та з брязкотом кинув на стіл.

— Отож, шотландське віскі для всієї компанії, — повторив замовлення офіціант.

Невідомо чому я зауважив:

— Ні, хлопче, мені зроби маленьке пиво.

— Щось я не врубаюсь, — озвався Лен і приклав було жартома ладонь до мого голівера, удаючи, ніби перевіряє, чи нема в мене жару, а що я лего, як пес, загарчав, швидко її відсмикнув. — Гаразд, гаразд, друже, тобі видніше.

А Бугай уставілся, роззявивши пасть, на щось, що я видобув зі свого кармана і кинув на стіл разом із бабками.

— Тек, тек, тек, а ми й не знали, — проказав він.

— Дай сюди! — прогарчав я і бистро схопив. Я не міг пояснити, як це потрапило сюди, братва, адже то була вирізана мною зі старої газети фотографія із зображенням якоїсь дитини. Немовля робило гу-гу-гу, крапаючи молоком із рота, звівши глаза вгору і наче посміхаючись до всіх; його нагоє тіло в складочках показувало, що це досить вгодована

дитина. Що всі почали було боротися — ух-ух-ух, — видираючи цей папірець у мене з рук, мені довелося знову загарчати на них, я міцно схопив фото, а тоді подер на дрібнесенькі шматочки, які наче сніжинки полетіли на підлогу.

Тут принесли віскі, й старі п'янички зятагли своєї: «На здоров'я, хлопці, хай береже вас Бог, адже ви найкращі хлоп'ята в світі» і таку іншу фігню. А тоді одна з них — не обличчя, суцільні зморшки — несподівано сміливо прошамкала своїм беззубим п'яним ротом:

— Не треба дерти гроші, синку. Якщо вони тобі не потрібні, то віддай їх.

— Та то були зовсім не гроші, ципо, — сказав Рік. — А фотка крихітного пусі-мусі-тусі-дитусі.

— Щось мене починає вже нудити, їй-бо, — сказав я. — Ви самі діти, всі ви. Глузуєте, скалитесь і тільки здатні що все обертати смехом й роздавати як боягузи толчки піплам, які не можуть дати відсіч.

— Ти ба, — прогудів Бугай, — а ми ж бо вважали тебе королем у цьому і вчителем. Ні, це з тобою щось негаразд, братане.

Я увідел на столі перса собою замацаний кухоль пива і уявив, що він повний блотовиння, тож видихнув: «А-а-а!» і виплеснув усю ту пінисту вонючую дрянь на підлогу. Одна зі старих цип зауважила:

— Не хочеш — не переводь.

— Гей, кентики, послушайте, — сказав я. — Щось я сьогодні не в ударе. Не знаю, чому, і не можу цього пояснити, але так. Тож гуляйте цієї нічки втрюх, без мене. Завтра зустрінемося тут-таки, в той самий час, сподіваюсь, буде краще.

— От шкода, — сказав Бугай, — справді шкода. — Але було видно, як спалахнули його глаза, адже тепер він міг сам заправляти. Влада, влада, всі жадають влади. — Ми можемо відкласти до завтра, — провадив він далі, — що запланували. Я про те, щоб грабануть магазин на вулиці Гагаріна. Влаштувати там погромчик, щоб поживитися.

— Ні, — зауважив я. — Нічого не відкладайте. Дійте просто по-своєму. А я відчалюю, — я підвівся.

— І куди? — поцікавився Рік.

— Аби ж знати, — відказав я. — Просто побути на самко-моті та поміркувати.

Бабушенції, було відно, остаточно отетеріли, що я забираюся геть і таке морожу, замість бути веселим і реготливим мальчонком, якого пам'ятали. Але я пробурмотів: «До дідька, до дідька!» і випхався самко-мотньо на вулицю.

Там панувала темрява, гострий вітер різав ножем, піплів майже не було. Зате вистачало патрульних машин з брутальними рожами, що робили об'їзд за маршрутом, і подеколи на розі рісовались двійки молоденьких фараонів, що тупцювали від сучого холоду і випускали пару в зимове повітря, братики. Втім, схоже, більша частина колишнього жорстокого насильства і грабежей зійшла в дійсності нанівець, бо надто брутально поводитися рожі з тими, кого хапали, хоч зрештою це перетворилося на змагання між розбишаками запелюшниками та рожами: хто був бистрей — ніж і бритва чи кийок, а то й пістолет. Але біда в тому, що мене останніми днями це вже мало обходило. Наче щось у мені розм'якло, і я не міг вто-ропати, чому. Ба навіть музику мені подобалось хавать у своїй хавирці ту, що раніше викликала смех, братва — я полюбив типу маленькіє романтичні пісеньки, так звані «лідер», тільки голос і фортепіано, дуже спокійні й тоскні, геть несхоже на те, коли грали большие оркестри, а я лежав на ліжку між скрипками, тромбонами й литаврами. Щось відбулося зі мною, і я запитував, чи це була якась типу хвороба, чи наслідок того, що вони зробили зі мною, коли перевертали мій голівер і, можливо, спричинилися до того, що я став справді безумним.

Отак розмірковуючи, я міряв кроками місто, похнюпивши голівера і засунувши граблі в кармани штанів, братики, і зрештою відчув страшенну втому і гостру потребу в гарній большой чашці чаю

з молоком. Мріючи про цей чайок, я раптом побачив в уяві, як сиджу перед більшим каміном у кріслі й хлебтаю чай, але кумедним і дуже дивним було те, що я наче обернувся у дуже старого человека, років сімдесяти — я зміг увидіть своє волосся, що було геть сивим, а ще я мав вуса, також вибілені сивиною. Я увідел себе в образі старого, який сидів біля каміна, а тоді видіння наче розвіялось. Але було дуже дивним.

Так я підійшов до одного з чайно-кавових мест, братики, і розгледів крізь довгу вітрину, що там було повно нудних піплів, типу звичайних людей, які сиділи з дуже спокійними й невиразними ліцями, намагаючись нікому не заважати, тихесенько базарили й хлебтали свої невинні чай і каву. Я ввійшов, попрямував до стійки й купив собі гарного гарячого чаю, добряче заправленого молоком, а тоді поруліл до одного зі столиків, щоб сісти й похлебать. За тим столиком прилаштувалася двійка молодят, що чаювали, палили труїлки з фільтром, базарили й тихенько сміялись між собою, та я на них не зважав, а просто став собі цмулити свій чай, мріяти й розмірковувати, що це в мені типу змінилось і що зі мною відбувається. Але при цьому просьок, що дівочка, котра сиділа за моїм столиком разом з якимось человеком, була справді гарнесенька, не з тих, яких бажаєш просто повалити, щоб звично відгойдати, а з гарненьким телом і ліцом, усміхненим ротіком, сліпуче білявими кудрями і такою іншою фігньою. Аж тут век, що сидів поряд із нею ліцом від мене, з насунутим на голівер капелюхом, обернувся, аби глянути на большой годинник, який був на стіні в цьому чайно-кавовому месте, і я увідел, хто це, а він увідел, хто я. Це був Піт, один із моїх трьох кентів тих далеких днів, коли нас було четверо — Джорджі, Дим, Піт і я. Це був Піт, який виглядав набагато дорослішим (хоч йому мало бути трохи більше дев'ятнадцяти) через маленькі вусики, діловий костюм і капелюх.

— Тек, тек, тек, — проказав я, — який облом, кенттику. Скільки лет, скільки зім.

— Малий Алексу, невже це ти? — вигукнув він.

— Власною особою, — підтвердив я. — Багато води сплигло від тих давніх і славних деньочків. Чувак-неборак Джорджі, я чув, годує хробаків, а Дим став вонючим лягавим. А тут — ти, і тут я, і як воно мелеться, кенттику?

— Він так смішно розмовляє, правда? — пирснула дівочка.

— Це, — пояснив Піт дівочке, — мій давній приятель. Його звати Алекс. Дозволь, — звернувся він до мене, — представити тобі мою дружину.

Я роззявив пасть.

— Дружину? — ошелешено перепитав. — Дружину, жену? Ні, цього не може бути. Ти ще надто соплівий, щоб одружуватись, кенттику. Неможливо, неможливо.

Дівочка, що була типу дружиною Піта (неможливо, неможливо), знову пирснула і звернулася до Піта:

— Ти теж так колись розмовляв?

— Ну, — проказав Піт і всміхнувся. — Мені майже двадцять. Достатньо дорослий для шлюбу, ми вже два місяці як побралися. Згадай, тоді ти був дуже юний, просто не по роках розвинений.

— Ага, — не минало моє ошелешення. — Щось ніяк не отямлюсь, кенттику. Одружений Піт. Тек, тек, тек.

— У нас маленька квартира, — розповів Піт. — Я поки що заробляю зовсім небагато в державній службі морського страхування, але невдовзі піде на краще, точно. Джорджіна ж...

— Ще раз — як її звати? — так само розкрив я варежку, як безумний.

Пітова дружина (дружина, братва!) знову пирснула.

— Джорджіна, — повторив Піт. — Джорджіна також працює. Друкаркою. Ми справляємось, нормально.

Я не міг, братва, відвести глаз від нього, конкретно. Він наче постарішав, голос його став якийсь дорослий і таке інше.

— Ти повинен, — додав Піт, — якимось зазирнути до нас у гості. А виглядаєш, — провадив він далі, — так само молодо, незважаючи на всі пережиті страхиття. Точно, точно. Ми все про тебе читали. Втім, тобі ж і насправді ще небагато.

— Вісімнадцять років, — підтвердив я. — Щойно виповнилось.

— Вісімнадцять? — перепитав Піт. — Ти так і виглядаєш. Точно, точно. Що ж, — сказав він, — нам пора. — Він кинув на свою Джорджіну закоханий погляд і стиснув її лапку в своїй, а вона так само закохано подивилась у відповідь на нього, братва. — Ми, — повернувся він до мене, — йдемо на маленьку вечірку до Грега.

— До Грега? — перепитав я.

— Ах, звичайно, — відповів Піт, — звідки тобі знати Грега? Це було пізніше. Грег з'явився вже за твоєї відсутності. Він улаштовує такі, знаєш, маленькі вечірки. Зазвичай трохи винця та ігри в шараду. Але дуже гарні і приємні. Безневинні, якщо розумієш, що я маю на увазі.

— Авжеж, — сказав я. — Безневинні. Так, так. Представляю цю жажню.

Тут дівочка Джорджіна знову пирснула на мої словеса. А тоді парочка двинула геть на свої вонючіє шаради до Грега, хто він там у біса був. Я залишився самко-мотній зі своїм чаєм з молоком, що вже охолов, розмірковуючи та дивуючись.

Можливо, справа була в цьому, міркував я. Можливо, я став надто старий для такої жінки, яку вів, братва. Мені було вісімнадцять, щойно виповнилось. А вісімнадцять — це не мало. У вісімнадцять Вольфганг Амадей уже написав концерти й симфонії, опери, й ораторії, і всю іншу фіґню, ні-ні, не фіґню, а божественну музику. А ще був Фелікс М. з його увертюрою «Сон літньої ночі». І були інші.

Був той французький поет, покладений на музику Бердажі Брітом, який написав усі свої кращі твори у п'ятнадцять років, братики. Артюр його ім'я. Тож вісімнадцять — зовсім не мало. Але що ж мені робити?

Простуючи темними холодними заворотами зимових вулиць після того, як випхався з цього чайно-кавового места, я так само споглядав віденія, типу коміксів у газетах. Там був я, ваш скромний оповідач, що повертався з праці додому до доброї гарячої вечері, і була ще якась ципа, що гостинно і привітно, типу любляче мене зустрічала. Але я не міг її розгледіти хорошенько, братва, а отже, і зрозуміти, хто ж вона була за одна. Та раптом мені слянуло, що якщо з цієї кімнати, де палав камін і моя вечеря стояла на столі, я пройду до сусідньої, то побачу там те, чого в дійсності жадав, і тут усе склалося до купи — і та фотка, вирізана з газети, і моя зустріч із Пігом. Адже в іншій кімнаті в люльці лежав, агуськаючи — гу-гу-гу — мій синок. Так, так, братва, мій синок. І тоді я відчув гнетущую пустку в груді й глибоке здивування. Я збагнув, що сталося, братва. Я просто подорослішав.

Точно, точно, ось що сталося. Юність минає, це факт. Але юність — то лише форма буття у вигляді якоїсь типу тварини. Ні, навіть не тварини, а радше однієї з тих маленьких іграшок, що їх продають скрізь на вулицях — типу маленьких жерстяних чоловічків з пружинкою всередині й ручкою для заведення зовні. Заводиш такого чоловічка — дир-дир-дир, — і він двігається, наче крокує, братва. Але двігається по прямій і наштовхується на різні речі — бац-бац, — і нічого тут не вдієш. Бути юним наче бути однією з таких механічних цяцьок.

Мій синок, мій синок. Коли я матиму сина, то спробую пояснити йому все це, щойно він достатньо підросте, щоб зрозуміти. Але тут я збагнув, що він нічого не зрозуміє чи не захоче розуміти, і робитиме всі ті речі, що їх робив і я, можливо, навіть

уколошкає якусь бідну стару мочалку, оточену нявкаючими кицьками й котами, і я не в силах буду його зупинити. Так само він не в силах буде зупинити свого власного сина, братва. І так усе двігатиметься до скону, по колу, по колу і по колу, наче якийсь здоровенний, велетенських человек, сам Бог (привіт молочному бару «Корова») крутитиме, крутитиме й крутитиме вонючій, грязний апельсин у своїх велетенських лапах.

Але найпершою вещю, братва, треба було знайти якусь дівочку, що стала б матір'ю мого сина. Треба починати вже завтра, міркував я. Це було чимось новим. Чимось, що я мусив почати робити, типу розпочати нову главу.

Оце й буде далі, га, братва, а я закінчую свою розповідь. Ви побували скрізь зі своїм маленьким кентом Алексом, страждали разом із ним, увіделі

деяких із найгрязніших вискребків, створених Богом, і всі вони були проти вашого кента Алекса. А все тому, що я був юним. Але тепер, коли я завершую розповідь, братики, я вже не юний, більше ні. Алекс став дорослим, отож.

Там, куди я двігаюсь тепер, братва, я буду геть самко-мотнім, і вам туди не можна. Але завтра знову будуть духмяні квіти, знову повернеться ця вонючая земля і будуть знову зірки і місяць угорі, а ваш кент Алекс геть самко-мотній шукатиме собі пару. І таке інше ге. Який справді жахливий, грязний і вонючий цей світ, братва. Відтак, привіт вам від вашого маленького кента Алекса. А всім іншим у цій історії зробимо губами «пр-р-р-р!». І хай поцілують мене в гузно. Тільки ви, братики, згадуйте часом свого маленького Алекса. Амінь. І така інша фігня.

Літературно-художнє видання

Ентоні Берджес

МЕХАНІЧНИЙ АПЕЛЬСИН

Роман

З англійської переклав Олександр Буценко

Роман виходить в редакції перекладача

Відповідальна за випуск *Галина Завалій*

Художній редактор *Діана Ключко*

Макет та художнє оформлення *Кості Сачека*

Верстка *Ірини Айвазової*

Видавець: «Кальварія», м. Львів, вул. Глінки, 1а.

ДК № 676 від 16.11.01 р.

Для зауважень, побажань та замовлень:

а/с 328, м. Львів, 79000, Україна

Тел./факс: (+38-0322) 98-00-39, 40-32-15

E-mail: mail@calvaria.org

http://www.calvaria.org

Макет і кольоровий друк: ТОВ «Оранта»

Україна, 03037, м. Київ, вул. М. Кривоноса, 2-б

Тел./факс: (044) 248-89-14, 248-89-31

E-mail: oranta@oranta-druk.kiev.ua

Друк і палітурка: ТОВ «Книгодрук»

Україна, 81136, Львівська обл., Пустомитівський р-н,

с. Кротошин, вул. Січових Стрільців, 35

Берджес Ентоні

Б-48 Механічний апельсин: *Роман /* Перекл. з англійської
Олександра Буценка – Львів: Кальварія, 2003. – 174 с.

ISBN 966-663-104-0

Після появи однойменного фільму відомого американського режисера Стенлі Кубріка, «Механічний апельсин» Ентоні Берджеса став світовим бестселером. Іронічний Берджес так прокоментував цю подію: «Тривалий час, протягом довгих років ця книжка не належала до бестселерів, але невідворотно стала моїм найвідомішим твором, і це мене дратує. З-поміж інших тридцяти книжок, які я написав, переважно знають тільки цю одну».

Появу у творі російськомовного сленгу пояснювали тим, що роман писався у добу холодної війни, коли посилилась радянська пропаганда. Та дивним парадоксом виглядає те, що саме цей жаргон сьогодні озвучує вулиці незалежної України.

ББК 84.4 ВЕЛ-44

Кальварія дає життя...

о. д-р Борис Гудзяк

12 років доброї української книжки!

Кращі вірці актуальної української прози і поезії, відзначені цілою низкою різноманітних літературних премій.

Відкриття нових імен, чиї твори перевертають уявлення про можливість літератури.

Кращі вірці сучасної та класичної світової літератури. Фундаментальні праці сучасних філософів, соціологів та політологів.

Унікальні посібники, довідкові та словникові видання.

Культурний часопис текстів і візії «Четвер».

Понад 100 назв, виданих упродовж двох останніх років.

www.calvaria.org

Детальна інформація про видавництво, авторів та книжки.
Розширена інформація про видання, що готуються до друку.

Новини, форум, лінки на додаткові веб-ресурси.

Можливість індивідуальних замовлень.

Акції з розіграшами призів.

Рукописи, пропозиції, зауваження та побажання приймаються без рекомендацій та будь-яких обмежень

Н а ш і п а р т н е р и :

Мистецьке об'єднання «Дзига»

(м. Львів, вул. Вірменська 35,
www.ii.lviv.ua)

Галерея «L-Art»

(м.Київ, Андріївський узвіз 25,
www.lartgallery.com)

Калінін HALL

Часопис «ПолитикHALL»

(E-mail: phall@i.com.ua)

М е д і а - п а р т н е р и :

«Кіно-коло»

(www.kinokolo.ua)

ЛЬВІВСЬКА газета

«Львівська газета»

(www.gazeta.lviv.ua)

*Окрема подяка за сприяння у підготовці цього видання належиться
Костянтинові Дорошенку.*

---

*В художньому оформленні цієї книжки
використано роботи художника Кирила Проценка
з циклу «Випалювач», дозвіл на використання
яких, люб'язно надано автором.*

Кирило Проценка

фото Кості Сачека

Навчався в Українській Академії мистецтв, закінчив відділення вільної графіки, став членом Спілки художників України.

Приймав участь у більш ніж 20 групових виставках, створив персональні проекти у Києві, Мілані, Нью-Йорку. Крім цього – пише критичні есе, знімає. Його фільм «Запах» демонструвався на PRIX FUTURA BERLIN 1993 (Німеччина), а також в Україні, Італії, США.

Цикл «Випалювач» (роботи виконані на великих листах фанери у техніці випалювання) був створений 1992 року. Представляв Україну на Бієнале «Європа – гуманізм» у Франції 1997 року. Нині як єдиний проект не існує – роботи знаходяться в багатьох приватних колекціях.

Відомий англійський прозаїк
Джон Ентоні Берджес Вілсон (1917–1993),
працював у багатьох літературних жанрах —
про таких людей англійці кажуть «a man for
letter», та був знаним і як композитор.
Народився у Манчестері, де й закінчив
університет. Після демобілізації у чині
сержанта по Другій світовій війні, служив
у міністерстві колоній у Малайзії
та Брунеї. Викладав у багатьох
університетах Англії та США, отримавши
звання почесного професора літератури
кількох вищих навчальних закладів.
Був членом Британського Королівського
клубу, жив на Мальті та в Італії.

1959 року лікарі поставили йому
смертельний діагноз, напроорокувавши
усього рік життя. Тоді Берджес спробував
написати стільки, скільки дозволять сили,
і прожив ще декілька десятиліть,
залишивши 70 томів написаного. Гучне ім'я
письменнику зробили два романи,
що побачили світ 1962 року — «Механічний
апельсин», що його блискуче екранізував
Стенлі Кубрік десятиліття потому,
та «Жадане сім'я». Обидва романи
перекладено багатьма мовами світу.

ISBN 966-663-104-0
9 789666 631049 >